

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การใช้นาฏการเพื่อสร้างเจตคติที่ดีในการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา กรุงเทพมหานคร
ชื่อและนามสกุลผู้วิจัย	นางสาวปัทมา แดงอวบ
แขนงวิชา	หลักสูตรและการสอน
สาขาวิชา	ศึกษาศาสตร์
คณะอาจารย์ที่ปรึกษา	๑. รองศาสตราจารย์ศรีสุดา จริยากุล ๒. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี พรหมมาพันธุ์ ๓. รองศาสตราจารย์ปรีชา หิรัญประดิษฐ์
ปีการศึกษา	๒๕๓๘

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบ เจตคติก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา ต่อการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง ขุนช้างขุนแผนและเพื่อเปรียบเทียบเจตคติ ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้ นาฏการประเภทบทบาทสมมตินาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่าง อย่างง่ายรวม 120 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่มๆ ละ 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบวัดเจตคติสร้างตามวิธีของกัตต์แมน จำนวน 34 ข้อ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และทดสอบความแตกต่างโดยวิธีของตุกี (Tukey)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ นาฏการประเภทการอ่านบท ส่งผลให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา มีเจตคติหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. การสอนแบบปกติส่งผลให้นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา มีเจตคติ
หลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้าง ขุนแผน ลดลง กว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .01

3. การสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ นาฏการประเภทการอ่านบท และ
การสอนแบบปกติส่งผลให้นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา มีเจตคติต่อการเรียน
วรรณคดีไทยเรื่องขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่าการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. Using ordinary teaching, it was found that students at Mattayomsuksa II level at Wat Putthabucha School had attitudes towards learning Thai literature entitled "Khun Chang Khun Phaen" less than before learning that significant statistical difference at .01 level

3. Using dramas in the category of Role play, those in the category of Dialogue, it was found that students at Mattayomsuksa II level at Wat Putthabucha School had attitudes towards learning Thai literature entitled "Khun Chang Khun Phaen" better than ordinary teaching that significant statistical difference at .01 level.

Key word : Dramatization, Attitude

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือ และความกรุณาของบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณแก่คณะบุคคลต่างๆ ดังนี้ รองศาสตราจารย์ศรีสุดา จริยากุล ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี พรหมมาพันธุ์ และรองศาสตราจารย์ปรีชา นิรันดร์ประดิษฐ์ กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือเป็นอย่างดีตลอดมา

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 8 ท่าน ที่ได้กรุณาสละเวลาตรวจสอบ และให้คำวิจารณ์เกี่ยวกับเครื่องมือในการวิจัย รวมทั้งคณะครูอาจารย์หมวดวิชาภาษาไทย และนักเรียนโรงเรียนวัดพุทธนุชา ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการทดลองและรวบรวมข้อมูลครั้งนี้

ประโยชน์ที่พึงได้รับจากงานวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่ทุกท่านที่มีส่วนสำคัญ ต่อความสำเร็จของการวิจัยครั้งนี้

บัทมา แดงอวบ

ตุลาคม 2538

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ข
บัญชีแผนภาพ	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	3
สมมติฐานการวิจัย	3
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	4
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	5
การใช้นาฏการในการเรียนการสอน	5
ทฤษฎีและหลักการสร้างเจตคติ	14
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	29
บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย	36
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	37
แบบวัดเจตคติ	39
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้	41

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล	42
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	47
สรุปการวิจัย	49
อภิปรายผล	50
ข้อเสนอแนะ	56
 บรรณานุกรม	 58
 ภาคผนวก	 65
ก. แผนการสอน	67
ข. แบบวัดเจตคติ	142
ค. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	152
ง. รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย	156
 ประวัติผู้วิจัย	 159

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียน ต่อการเรียนรู้วรรณคดีไทยเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ	42
2	เปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท	43
3	เปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียน ต่อการเรียนรู้วรรณคดีไทยเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติ	44
4	เปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชาที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ	45
5	เปรียบเทียบความแตกต่างของเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา ที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ	46

บัญชีแผนภาพ

แผนภาพ		หน้า
1	การรับรู้เจตคติของบุคคล	16
2	ขั้นตอนกระบวนการเปลี่ยนแปลงเจตคติ	22
3	ขั้นตอนการสร้างมาตรวัดของกัตต์แมน	28

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมากในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงมีทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ ทั้งนี้เนื่องจากการติดต่อสัมพันธ์กับต่างชาติโดยเฉพาะชาติตะวันตก เมื่อสังคมเข้ามาสู่ยุคของข่าวสาร สามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างรวดเร็วด้วยสื่อ นานาชนิด จึงเป็นเรื่องที่น่าวิตกว่าความเปลี่ยนแปลงจะทำให้วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ ที่แสดงถึงความเป็นชาติไทยหลายสิ่งหลายอย่างจะเลือนหายไปด้วยโดยเฉพาะวรรณคดีไทย ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทยในปัจจุบัน นอกจากคำนึงถึงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติแล้วยังต้องผสมผสานเทคนิคการสอนแบบตะวันตก

เพื่อให้วรรณคดีไทยยังอยู่ในความสนใจของนักเรียนถึงแม้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกที่มีการติดต่อสื่อสาร รับรู้เหตุการณ์และมีสิ่งบันเทิงเกิดขึ้นใหม่มากมาย คุณค่าของวรรณคดีที่เคยมีบทบาทก็ยังคงอยู่ได้ สถานที่ที่ยังส่งเสริมให้วรรณคดีได้คงอยู่ในปัจจุบันก็คือห้องเรียน (ประคอง นิมานเหมินท์ 2537: 75) วรรณคดีไทยจึงกลายเป็นบทเรียนที่นักเรียนต้องเรียนตามหลักสูตรวิชาภาษาไทย การสอนวรรณคดีไทยให้ได้ผลจึงเป็นเรื่องไม่ยากที่จะทำให้ผู้เรียนสนใจและมีเจตคติที่ดีต่อวรรณคดี ไม่เห็นเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ ถ้าได้นำเทคนิควิธีการใหม่ๆ มาใช้ การเรียนการสอนภาษาไทย ครูบางคนสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ไม่ครบทุกข้อ เพราะครูยังยึดการสอนตามแนวเดิมไม่ใฝ่หาความรู้ หรือวิธีการต่าง ๆ ที่จะนำไปสอน ซึ่งในเรื่องนี้ อมร จิตตะมัย (2514: 52) ได้สำรวจวิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่านักเรียนไม่ชอบเรียนวิชาภาษาไทยเพราะเนื้อหาไม่ตรงกับความต้องการ วัยของผู้เรียน และครูขาดสิ่งจูงใจในการสอน จึงกล่าวได้ว่า การเรียนการสอนภาษาไทยที่ไม่สัมฤทธิ์ผลส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากวิธีสอนของครู

ดังนั้น ครูผู้สอนภาษาไทยจึงต้องพยายามศึกษาค้นคว้าพัฒนาวิธีสอนภาษาไทยให้ดึงดูดความสนใจของผู้เรียนเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปด้วยความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ไม่เกิดความเบื่อหน่าย ให้เรียนอย่างมีชีวิตชีวา ได้ลงมือกระทำด้วยตนเองและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน

วิชาภาษาไทย ประหยัด จิระวรพงษ์ (2521: 92) กล่าวว่า นาฏการจะช่วยให้บทเรียนน่าสนใจ และสนุกสนาน เป็นจริงเป็นจังขึ้นมาก นักเรียนได้แสดงออก ช่วยแก้ปัญหาในใจนักเรียน ระบาย ความเครียดทางอารมณ์ ตลอดจนเปลี่ยนแปลงเจตคติของนักเรียนไปในทางที่ต้องการได้ ดังที่ สุจริต เพียรชอบและสายใจ อินทร์พรหม (2534: 2523) ได้อธิบายว่า การใช้นาฏการในการ เรียนการสอนนั้นเป็นเรื่องไม่ยาก สามารถใช้ได้กับนักเรียนทุกระดับชั้น นาฏการมีส่วนให้ นักเรียนได้รับความเพลิดเพลิน ผ่อนคลาย และแผ่การเรียนรู้อื่นๆ ไปพร้อม ๆ กับประสบการณ์ นาฏการจึงเป็นประสบการณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง สำหรับการเรียนรู้เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการ สนใจ ความเข้าใจ เห็นภาพได้ชัดเจน นอกจากนี้ธรรมชาติของเด็กระดับมัธยมซึ่งกำลังอยู่ใน ระหว่างวัยรุ่นนั้น ย่อมไม่ชอบจะอยู่นิ่งเฉย อยากรู้อยากเห็น อยากจะแสดงออก ฉันทนา กุลธวัชวิชัย (2530: 4) กล่าวว่า การสอนแบบนาฏการจะสนองความต้องการของนักเรียน เพราะเป็นการสอนด้วยการ กระทำ นักเรียนได้ฝึกทักษะการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และสนุกสนานไปกับการเรียนวิชา ภาษาไทย โดยเฉพาะการเรียนวรรณคดีที่นักเรียนคิดว่าน่าเบื่อ ไม่มีประโยชน์

การใช้นาฏการจึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่ครูสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนให้ผู้ เรียนได้เรียนอย่างสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ ด้วยเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะนำนาฏการมา ใช้สอนเพื่อจะสร้างเจตคติที่ดีในการเรียนวรรณคดีไทย เป็นการส่งเสริมให้วรรณคดีไทยซึ่งเป็น วัฒนธรรมของชาติได้คงคุณค่าอยู่ในสังคม ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของยุคโลกาภิวัตน์ได้ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธบูชา ต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ด้วยการสอนโดยใช้นาฏการ ประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธบูชา ต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ด้วยการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาท สมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ

ขอบเขตการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งเปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียน หลังเรียน และเปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา ต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ

2. การวิจัยครั้งนี้ทำการทดลองสอนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ตอนพลายแก้ว แต่งงานกับนางพิม จากหนังสือเรียนภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม 2

3. การทดลองครั้งนี้เป็นการทดลองสอนตามแผนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และใช้แผนการสอนแบบปกติ ซึ่งสร้างตามวัตถุประสงค์ที่กลุ่มโรงเรียนกำหนดไว้ โดยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดเจตคติก่อนการทดลองสอนในชั่วโมงกิจกรรมใช้เวลาทำ 1 คาบ หรือ 50 นาที และเว้นระยะเวลาไป 2 สัปดาห์ จึงทำการทดลองสอนกับกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มละ 5 คาบ หลังการทดลองสอนแล้วให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดเจตคติชุดเดิมอีกครั้ง เมื่อเสร็จการทดลองสอน

4. ตัวแปรที่ศึกษาครั้งนี้ได้แก่

4.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ วิธีสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ นาฏการประเภทการอ่านบทและการสอนแบบปกติ

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ เจตคติของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ ในการเรียนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้าง ขุนแผน ตอนพลายแก้วแต่งงานกับนางพิม

สมมติฐานการวิจัย

1. เจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา หลังเรียนจะดีกว่าก่อนเรียน เมื่อได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ

2. เจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา เมื่อได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ ดีกว่าการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ

บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “การใช้นาฏการเพื่อสร้างเจตคติที่ดีในการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง ชุนช้าง ชุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธบูชา กรุงเทพมหานคร” นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาเรียบเรียงและเสนอหัวข้อ ดังนี้

1. การใช้นาฏการในการเรียนการสอน
2. ทฤษฎีและหลักการสร้างเจตคติ
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การใช้นาฏการในการเรียนการสอน

ความหมายของนาฏการ (DRAMATIZATION)

ได้มีผู้ให้คำนิยามของคำว่า “นาฏการ” ไว้หลายท่านดังนี้

ประหยัด จีระวรพงษ์ (2521: 103) ให้ความหมายของนาฏการว่า หมายถึง วิธีการและการที่ผู้แสดงสามารถแสดงอารมณ์ตามเหตุการณ์ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่กำหนดได้เพื่อสื่อความเข้าใจไปสู่ผู้ดูหรือผู้ชม

เด่นดวง พุ่มศิริ (2521: 4) ให้ความหมายของนาฏการไว้ว่า หมายถึงการแสดงต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อสื่อความหมายระหว่างผู้แสดงกับผู้ดู เป็นประสบการณ์ที่ใช้แทนประสบการณ์จริงได้ แต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนของเดิมอาจเป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพในการสอนและเป็น การถ่ายทอดความหมายที่สำคัญอย่างหนึ่ง

สุจริต เพียรชอบ (2523: 4) ได้กล่าวถึงการแสดงหรือนาฏการว่าเป็นประสบการณ์ที่สำคัญสำหรับการเรียนรู้อย่างหนึ่ง เพราะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเห็นภาพได้ชัดเจนกว่าถ้อยคำที่ครูอธิบาย

มนตรี แยมกสิการ (2526: 17) ให้ความหมายของนาฏการไว้ว่า นาฏการ หมายถึงการแสดงต่าง ๆ ที่จัดขึ้นสำหรับสื่อความหมายระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม

จากความหมายของนาฏการที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า นาฏการเป็นศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งที่มีรูปแบบการแสดงหลายอย่างเพื่อใช้สื่อความหมายให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสภาพแวดล้อม

ความสำคัญของนาฏการในการเรียนการสอน

การนำนาฏการมาใช้ในการเรียนการสอนนั้นให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าหลายอย่าง ดังที่ บุญเหลือ ทองเยี่ยม (2521: 209) ได้กล่าวถึงคุณค่าของนาฏการไว้ว่า

1. เด็กทุกคนในวัยตั้งแต่ 1 ขวบขึ้นไป จะสนใจและสนุกสนานกับการแสดง
2. คนที่มีความแตกต่างกัน ทั้งด้านวัฒนธรรมและความเป็นอยู่นั้น สามารถสื่อ

ความหมายให้เข้าใจกันเป็นอย่างดีด้วยการให้ประสบการณ์การแสดง

3. ประสบการณ์การแสดงช่วยให้เด็กเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพเพราะเป็นการให้รายละเอียดอย่างมีความหมาย และช่วยเร้าให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะเรียน

4. ส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็ได้ร่วมกันคิดแก้ปัญหา สุจริต เพียรชอบ (2523: 4) กล่าวว่า การนำนาฏการมาใช้ทำให้การสอนภาษาไทยมีชีวิตชีวาสามารถใช้ภาษาได้คล่องและเห็นคุณค่าของภาษาไทย จะเกิดประโยชน์อย่างมากสำหรับเยาวชนซึ่งอยู่ในวัยที่จะพัฒนาความคิดอ่าน รสนิยมในจิตใจและความรู้ความสามารถด้านต่างๆที่จะพัฒนาผู้เรียน

อมรา ปฐภิญโญบูรณ์ (2522: 66) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการละครต่อการศึกษาและการดำรงชีวิตของผู้เรียนไว้ดังนี้

1. ก่อให้เกิดความตื่นตา เข้าใจได้ง่าย เพราะจุดประสงค์ของการแสดงละคร มีเพื่อสนองความรู้สึกรับรู้และความบันเทิงใจ แล้วยังเป็นประสบการณ์ที่สร้างความประทับใจแก่ผู้เรียน และผลดีต่อการสร้างความจำ

2. ส่งเสริมการสร้างและใช้จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากการแสดงต้องอาศัยจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการจัดแสดง

3. ส่งเสริมผู้เรียนในด้านการแสวงหาและค้นพบความสามารถของตนเอง สนับสนุนผู้เรียนในด้านต่างๆ เพื่อสื่อความหมาย เช่น บทบาท การเขียนบทละคร การสร้างฉาก การแต่งตัว อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

4. เพิ่มพูนความรู้ในด้านต่างๆที่แฝงในเนื้อหาของละคร เช่น ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ปรชญา จิตวิทยา สังคมวิทยา ฯลฯ ความรู้เหล่านี้สามารถเรียนรู้ได้จากละคร มิฉะนั้นก็ต้องใช้การค้นคว้ามาประกอบการศึกษาอีกทีหนึ่ง

5. พัฒนาจิตใจและความคิด ตามหลักการทางจิตวิทยา ดังนี้

5.1 ให้เรียนรู้ถึงการเผชิญปัญหาของมนุษย์ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนวิธีแก้ปัญหามาจากตัวละคร

5.2 ทำให้เข้าใจและยอมรับการกระทำของมนุษย์ในสังคม ทั้งในฐานะของผู้ชมและผู้แสดง

5.3 พัฒนาความคิดด้านคุณค่าและเจตคติในชีวิตจริง จากการมีส่วนร่วมในการแสดง

5.4 ให้มีโอกาที่จะแสดงออกตามธรรมชาติในทางเหตุการณ์ที่ชีวิตจริงไม่สามารถทำได้เช่น การผจญภัย ความตื่นเต้น

5.5 สามารถพัฒนาบุคลิกภาพและแก้ไขพฤติกรรมบางอย่าง เช่น ไม่กล้าแสดงออกหรือไม่มีความมั่นใจในการกระทำ

6. ได้ฝึกฝนประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกาย

7. ให้รู้จักแบ่งหน้าที่และปรึกษาประสานงานกันเมื่อทำงานร่วมกัน

จากความสำคัญที่เน้นให้เห็นความสำคัญของนาฏการที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้นาฏการหรือการละครในการเปลี่ยนเจตคติผู้เรียน ดังที่ จิวรรณ กีนาวงศ์ (2524: 65) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการนำละครมาใช้ในการเรียนการสอน คือ

1. ทำให้บทเรียนน่าสนใจ
2. ให้เรื่องที่เรียนเป็นจริงเป็นจังได้
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้ภาษาเป็นการปรับปรุงทักษะทางภาษา
4. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกตามบุคลิกภาพของตัวละคร
5. ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียน
6. ช่วยเปลี่ยนเจตคติของผู้เรียนให้เป็นไปตามที่พึงปรารถนา
7. ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดทางอารมณ์ของผู้เรียน
8. ช่วยสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนช่วยกันคิดแก้ปัญหา
9. ส่งเสริมทักษะทั้ง 4 คือ ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และทักษะ

การแสดง

การนำประสบการณ์ในลักษณะของนาฏการมาใช้ในการเรียนการสอน จึงมีคุณค่ามาก สุจริต เพียรชอบ (2523: 4) กล่าวว่า การสอนภาษาไทยทำให้นักเรียนมีชีวิตชีวา นักเรียนใช้ภาษาได้คล่องและเห็นคุณค่าของภาษาไทย มีอยู่หลายวิธี วิธีหนึ่งที่ควรให้ความสนใจและนำมาใช้ในการสอนก็คือ “นาฏการ” เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้ชัดเจนกว่าถ้อยคำที่ครูจะอธิบายเพียงอย่างเดียว ประโยชน์ที่ได้รับจากการสอนโดยใช้นาฏการจึงมีมาก เพราะเป็นประสบการณ์ตรง นอกจากความรู้และบุคลิกต่างๆ ที่ได้ฝึกฝนในการแสดงแล้ว ยังเกิดความชื่นชอบในการเรียนภาษาไทยและรักในสิ่งที่เป็วัฒนธรรมของไทย สดใส พันธุโกมล (2516: 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของศิลปะการแสดงไว้ว่า ถ้าได้จัดทำอย่างถูกต้องจะเกิดประโยชน์อย่างมากสำหรับเยาวชนซึ่งอยู่ในวัยที่จะพัฒนาความคิด รสนิยม ความรู้ ความสามารถด้านต่าง ๆ เพราะผู้เรียนจะต้องหาความรู้ความเข้าใจหลายด้าน เพื่อจัดการแสดงในแต่ละครั้งซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของทุกคนที่จะต้องรับผิดชอบหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมาย เพื่อร่วมกิจกรรมการแสดง

จึงอาจกล่าวได้ว่า การใช้นาฏการเป็นการนำประโยชน์และวิธีการให้เข้าใจถึงเหตุการณ์และจิตใจของตัวละครที่สวมบทบาทมาแสดงทำให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพตลอดจนด้านจิตใจ ทำให้เกิดความชื่นชอบในการเรียนวรรณคดีไทยและรักในสิ่งที่เป็วัฒนธรรมของไทย

ประเภทของนาฏการ

จากการศึกษาได้มีท่านผู้รู้หลายท่านได้แบ่งประเภทของนาฏการไว้หลายประเภทต่างกัันดังนี้

สุกัญญา ธารีวรรณ (2521: 117) แบ่งนาฏการตามลักษณะการแสดง ออกเป็น 4 ชนิด คือ

1. การแสดงละคร จะเตรียมตัว หรือไม่ได้เตรียมก็ได้
2. การแสดงบทบาทสมมติให้นักเรียนสมมติว่าอยู่ในเหตุการณ์นั้นแล้วจะมีวิธีตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างไรเมื่ออยู่ในเหตุการณ์ที่สมมติขึ้น

3. การจำลองเหตุการณ์ เป็นการจัดฉากเฉพาะตอนประทับใจ

4. หุ่น

นิพนธ์ สุขปรีดี และลัดดา สุขปรีดี (2517: 78) ได้แบ่งประสบการณ์นาฏการ ที่ใช้ในการเรียนการสอนเป็น 4 ประเภท คือ

1. การแสดงบทบาท เป็นการแสดงเหมือนของจริง แต่ไม่ได้แต่งตัว เพียงแต่นักเรียนแสดงท่าทาง คำพูดเลียนแบบ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้มากกว่าการอ่านหนังสือเพียงอย่างเดียว ข้อสำคัญในการใช้นาฏการ จะต้องเตรียมล่วงหน้าทั้งผู้เรียนและครู เพื่อให้การแสดงถูกต้อง

2. ละครใบ้ ผู้ดูจะรู้เรื่องหรือไม่ ขึ้นอยู่กับท่าทางและการเคลื่อนไหวของคนเล่น เพราะผู้เล่นจะไม่พูดอะไรเลย แต่ทำท่าทางเท่านั้น อาจมีการพากย์ประกอบเพื่อให้เข้าใจยิ่งขึ้น

3. การแสดงละคร เป็นการแสดงที่จัดขึ้นเหมือนกับสถานการณ์ที่เป็นจริงมากที่สุด ทั้งบุคลิกการแต่งกายและสิ่งแวดล้อม การแสดงละครจะยุ่งยากซับซ้อนจะต้องอาศัยกำลังคนและเวลา

4. หุ่นกระบอก คือการใช้หุ่นจำลองที่เคลื่อนไหวได้ แสดงแทนคน

ประหยัด จิระวรพงษ์ (2521: 104) ได้กล่าวถึงประเภทของนาฏการที่ใช้ในการสอน ไว้ดังนี้คือ

1. การแสดงละคร ได้แก่ การแสดงที่มีการเน้นลักษณะอุปนิสัยและท่าทางของตัวละครตามบทโดยมีการจัดเวที จาก เครื่องแต่งกาย แสงเสียงประกอบ และมีการซ้อมล่วงหน้า

2. การแสดงกลางแปลง ได้แก่ การแสดงภายนอกอาคารเป็นการแสดงกลางแจ้ง ประกอบเรื่องราวพื้นบ้านและการละเล่นพื้นเมือง

3. ละครใบ้และภาพหุ่นขี้วิต สำหรับละครใบ้ผู้แสดงจะแสดงท่าทางต่างๆ ที่กำหนดโดยไม่มีเสียงของผู้แสดง หากจำเป็นจะใช้การพากย์ประกอบ ส่วนภาพหุ่นขี้วิตเป็นการแสดงที่ไม่มี การเคลื่อนไหว ไม่พูด จะแสดงท่าทางค้างไว้จนจบบทเพลงพากย์ประกอบ

4. การเชิดหุ่น หุ่นมีหลายชนิด เช่น หุ่นกระบอก หุ่นชัก หุ่นมือ ฯลฯ แสดงด้วยการเชิดประกอบการบรรยาย

5. บทบาทสมมติ ได้แก่ การแสดงตามบทบาทที่กำหนดให้จะมีการเตรียมล่วงหน้า หรือไม่มีการเตรียมล่วงหน้าก็ได้

6. สถานการณ์จำลอง ได้แก่ การแสดงบทบาทล้อเลียนบุคคลจากเหตุการณ์จริง

7. รีวิวหรือวิพิธทัศนา ได้แก่ การแสดงละครเวที ประกอบการร้องรำ

8. ละครสั้น ๆ ได้แก่ การแสดงบทบาทสั้นๆ ภายในเวลาไม่เกิน 10 นาที อาจมีการจัดฉากเครื่องแต่งกาย หรือไม่มีก็ได้

9. บทสนทนา ได้แก่ การแสดงโดยเน้นการใช้เสียง ไม่มีการใช้ท่าทางประกอบ
वासना झा (2523: 97) แบ่งประเภทนาฏการที่ใช้ในการเรียนการสอนเป็น 5 ประเภท คือ

1. การแสดงบทบาท หมายถึง การแสดงที่ไม่มีการซ้อมเตรียมล่วงหน้า สมมติสถานการณ์ให้ผู้แสดงแสดงบทบาทลักษณะนิสัยตัวละครในเรื่อง
2. ละครใบ้ คือ ภาษาท่าทางไม่มีการพูดเลย แต่ต้องให้ผู้ดูรู้เรื่อง สื่อความหมายจากท่าทาง
3. การแสดงกลางแปลง การแสดงนี้จะต้องใช้คนจำนวนมาก และแสดงนอกอาคาร เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมพื้นบ้าน ตลอดจนประเพณีต่าง ๆ
4. การแสดงละคร เป็นการนำเอาเรื่องราวในบทเรียนมาแสดงเป็นละครประกอบการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การแสดงละครเป็นการสะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ อุปนิสัยและวัฒนธรรมของสังคมได้เป็นอย่างดี
5. การแสดงหุ่น ซึ่งมีอยู่หลายประเภท ได้แก่
 - 5.1 หุ่นกระบอก เป็นหุ่นที่มีลักษณะใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด มีส่วนเคลื่อนไหวได้
 - 5.2 หุ่นชัก เป็นหุ่นที่อาศัยเชือกช่วยในการเคลื่อนไหวของส่วนต่าง ๆ ในตัวหุ่น
 - 5.3 หุ่นสวมมือ ผู้ที่แสดงหุ่นจะต้องใช้มือสอดเข้าไปตรงส่วนล่างของหุ่น โดยใช้นิ้วสอดเข้าไปในส่วนหัวของหุ่น ใช้นิ้วกลางและนิ้วหัวแม่มือแสดงการเคลื่อนไหวแทนมือหุ่น
 - 5.4 หุ่นนิ้วมือ เป็นหุ่นขนาดเล็ก ผู้แสดงใช้นิ้วชี้ และนิ้วกลางแทนขาทั้งสองข้างของหุ่น
 - 5.5 หุ่นเสียบไม้ ทำจากกระดาษแข็งหรือแผ่นหนัง แล้วใช้ไม้เสียบส่วนลำตัว แขน และส่วนอื่นๆ ที่ต้องการให้หุ่นเคลื่อนไหว
 - 5.6 หนังสติ๊ก จะมีลักษณะเหมือนหุ่นเสียบไม้ เพียงแต่เวลาแสดงใช้แสงไฟและจอเป็นส่วนประกอบ ตัวหุ่นจะอยู่หลังจอ และให้เงาไปปรากฏที่จอ

การแบ่งประเภทนาฏการก็ได้มีผู้กล่าวถึงไว้มาก แต่ก็ยังมีลักษณะคล้าย ๆ กัน และทุกประเภทสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอน แล้วแต่ความเหมาะสมกับบทเรียน ที่ครูผู้สอนจะนำไปใช้ในการเรียนการสอนหรือสอดแทรกนาฏการหลายแบบไว้ด้วยกัน สำหรับประเภทของนาฏการในปัจจุบันที่นิยมใช้ทั้งใน และนอกห้องเรียน ดังที่ สาลินี หมายเจริญ (2527: 11) ได้แบ่งประเภทของนาฏการที่นิยมใช้ในการเรียนการสอนไว้ ดังนี้ คือ

1. การแสดงละคร (Play)

การแสดงละครเป็นการแสดงให้เห็นชีวิตอุปนิสัย หรือประเพณีของสังคม ซึ่งจัดสภาพของการแสดงให้เหมือนสถานการณ์ที่เป็นจริงมากที่สุดโดยการฝึกซ้อมและเตรียมตัวมา

อย่างดี ละครประกอบบทเรียนเป็นวิธีการสอนที่นิยมใช้มาก เพราะทั้งผู้เล่นและผู้ดูจะได้รับความรู้ตลอดจนความสนุกสนานเพลิดเพลินไปด้วย ใช้ได้เกือบทุกวิชา แต่ส่วนมากจะนิยมใช้ในวิชาภาษาไทย

2. การแสดงละครใบ้ (Pantomime)

การแสดงละครใบ้เป็นการแสดงท่าทางและการเคลื่อนไหว ไปตามบทบาทของตัวละครโดยผู้แสดงไม่ต้องพูด ผู้ดูสามารถดูเรื่องราวได้จากท่าทางของผู้แสดงเท่านั้น ผู้แสดงจะต้องหาท่าทางง่าย ๆ ที่ทำให้ผู้ดูเข้าใจได้ง่าย การแสดงละครใบ้ เป็นการแสดงที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่ประดิษฐ์ท่าทางต่าง ๆ โดยสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบตัวนำมาปรับปรุงเป็นท่าทางประกอบการแสดงเพื่อใช้ในการสื่อความหมายให้ผู้ดูทราบ

3. การแสดงกลางแปลง (Pageant)

การแสดงกลางแปลงเป็นการแสดงเรื่องราว ที่เป็นวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน โดยจะต้องมีการฝึกซ้อมและเตรียมตัวล่วงหน้า สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอน หรือเป็นกิจกรรมของโรงเรียนได้เพื่อเด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงกับความจริง

4. การแสดงหุ่น (Puppets)

การแสดงหุ่นเป็นการแสดงที่ใช้ตัวหุ่นซึ่งเป็นกระดาษ หรือตัวหนังเป็นผู้แสดงแทนโดยมีผู้เล่นเป็นผู้เชิด หรือชักหุ่น เป็นนาฏกรรมที่ใช้การดัดแปลงเป็นอุปกรณ์ประกอบการสอนเพื่อสร้างบรรยากาศในห้องเรียน สั้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยเพราะสามารถจัดหาวัสดุอุปกรณ์ทำหุ่นได้ง่ายทั้งในด้านเครื่องแต่งตัวและฉาก ตลอดจนสามารถพัฒนานิสัยเด็กให้รู้จักการทำงานร่วมกัน

5. การแสดงบทบาทสมมติ (Role-Playing)

การแสดงบทบาทสมมติ เป็นเทคนิคการแสดงบทบาทให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นจริงตามที่ตนได้รับมอบหมายให้แสดง ซึ่งเป็นวิธีการใช้มานาน ทั้งในการสอนและการแก้ปัญหา

6. การแสดงสด (Improvisation)

เป็นการแสดงที่ไม่มีการเตรียมตัวหรือซักซ้อมมาก่อนเป็นการฝึกปฏิภาณไหวพริบ และความกล้าในการแสดง นำไปใช้ในการเรียนการสอนได้ทุกวิชา

7. สถานการณ์จำลอง (Simulation)

เป็นการสร้างสถานการณ์ขึ้นมาให้ใกล้เคียงของจริง การนำสถานการณ์จำลองเข้ามาใช้ในการสอนนั้น ผู้สอนจะต้องวางแผนการสอนเป็นอย่างดี

8. การแสดงทำนิ่งประกอบเรื่องราว (Tableu vivant)

การแสดงนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าหุ่นคน จะไม่มีการเคลื่อนไหวหรือแสดงท่าทางประกอบ แต่จะทำท่าตามบทบาทและอยู่นิ่ง

9. การอ่านบทสนทนา (Dialogue)

การแสดงบทบาทด้านเสียง เป็นรูปแบบอีกอย่างหนึ่งของนาฏการประกอบการสอน ทักกะพัง พุด อ่าน และเขียนอาจตัดตอนมาจากวรรณคดีเรื่องจริง โดยเลือกคำพูดที่คมคายทำให้เกิดความคิดและสติปัญญา ทำให้ใช้ภาษาเป็นและได้ฝึกหัดบุคลิกภาพ การออกเสียงตลอดจนลีลาการพูดโดยเน้นที่น้ำเสียงการอ่านบทจะต้องมีการฝึกซ้อมในการสวมบทตัวละคร เพื่อให้ตัวละครแสดงอารมณ์ของตัวละครโดยใช้น้ำเสียง

10. การแสดงท่าล้อเลียน (Mock-conventions)

เป็นการฝึกลักษณะบุคลิกของผู้แสดง เพื่อให้รู้จักสังเกตและจดจำสภาพชีวิตประจำวันของสังคมแวดล้อมหรือบุคคลที่ได้พบเห็นมาแสดงท่าทางโดยใช้จินตนาการนั้น ไม่เจาะจงผู้หนึ่งผู้ใด เช่น ตัวละคร ดาราภาพยนตร์ นักการเมือง

11. รีวิวหรือวิพิทศนา (Reviews)

เป็นการแสดงอย่างหนึ่งที่เหมาะแก่การเรียนการสอน เด็กจะได้ประสบการณ์ต่างๆ มากมายเป็นการฝึกทักษะการแสดงทุกด้าน ทั้งการรำรำ การแสดงละคร แต่การแสดงวิพิทศนาจะต้องคำนึงถึงการเลือกชุดการแสดง การแต่งกาย และเวลา ตลอดจนการจัดกระบวนการแสดงที่คิดริเริ่มสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่

12. การทายท่าทาง (Charade)

เป็นการแสดงท่าทางให้ผู้ดูตีความหมายออกมาเป็นคำ ๆ และทำท่าหลาย ๆ ท่าเอาคำเหล่านั้นมาผสมกันเป็นสุภาษิต ใช้กันมากในวิชาภาษาไทยซึ่งเป็นวิชาทักษะเพื่อสร้างท่าทางในการสื่อความหมายไปยังผู้ชม การแสดงชนิดนี้คล้ายละครใบ้ผสมกับการแสดงบทบาทสมมติ

13. การแสดงการขับร้องหรือดนตรี (Song and music)

เป็นการแสดงที่สร้างความสนใจ สร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนทำให้บรรยากาศในการเรียนดีขึ้นเป็นการเสริมแรงที่ดีวิธีหนึ่ง

14. การแสดงละครสั้น (Skits)

เป็นการเล่นจบภายใน 3-7 นาที โดยไม่ต้องมีโครงเรื่องก็ได้ อาจจะมีการจัดฉากหรือแต่งตัวละครหรือไม่ก็ได้ เป็นการแสดงสั้น ๆ ดูแล้วได้คติเป็นประสบการณ์คล้ายจริงมากที่สุดทั้งยังส่งเสริมความสามารถปฏิภาณไหวพริบในการแสดงอีกด้วย

จากการแบ่งประเภทของนาฏการ ที่ท่านผู้รู้ได้แบ่งประเภทไว้ในลักษณะที่แตกต่างกัน แต่เมื่อได้ศึกษารายละเอียดของแต่ละประเภท บางประเภทจะมีลักษณะหรือวิธีการที่ใกล้เคียงกันมาก ซึ่งพอจะสรุปถึงประเภทของนาฏการที่ใช้ในการเรียนการสอนได้ ดังนี้คือ

1. **การแสดงละคร** เป็นการแสดงที่เหมือนกับสถานการณ์จริงมากที่สุด ทั้งการแต่งกาย ฉาก และสภาพแวดล้อมอื่นๆ รวมไปถึงลักษณะอุปนิสัยที่จะต้องมีการจัดซ้อมให้เหมือนเหตุการณ์จริง
 2. **การแสดงละครใบ้** เป็นการแสดงที่เหมือนกับการแสดงละคร แตกต่างกันที่ตัวละครไม่ต้องพูดจา ใช้การสื่อความหมายจากท่าทางเท่านั้น บางครั้งอาจใช้การบรรยายประกอบท่าทางไปด้วยก็ได้
 3. **การแสดงบทบาทสมมติ** เป็นการแสดงที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงทั้งพฤติกรรมของตัวละครและสภาพแวดล้อม มีทั้งการแสดงบทบาทสมมติแบบมีบทเตรียมไว้ล่วงหน้ากับการแสดงบทบาทสมมติแบบไม่มีบทเตรียมไว้ คิดแล้วแสดงทันที เป็นการแสดงที่ช่วยฝึกปฏิภาณไหวพริบได้เป็นอย่างดี
 4. **สถานการณ์จำลอง** เป็นการสร้างสถานการณ์จริง ให้ผู้เรียนได้เข้าไปอยู่ในเหตุการณ์นั้นจะเน้นที่ความเป็นไปของเหตุการณ์มากกว่าบทบาทของตัวละคร
 5. **การแสดงกลางแปลง** การแสดงประเภทนี้ส่วนใหญ่ใช้กับเรื่องที่เป็นประเพณี หรือวัฒนธรรมพื้นบ้าน จะแสดงกลางแจ้งเหมือนเหตุการณ์จริง
 6. **การแสดงหุ่น** เป็นการใช้อุปกรณ์จากกระดาษหรือแผ่นหนัง ทำเป็นตัวละครโดยมีผู้เล่นเป็นผู้ชักหุ่น
 7. **การแสดงทำนึ่ง** การแสดงประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเลือกตอนที่เด่นๆ จากเรื่องมาจัดสภาพแวดล้อม เช่น ฉากเครื่องแต่งกาย การวางท่า ตัวละครจะอยู่ในทำนึ่งจนกว่าจะปิดฉาก
 8. **การอ่านบทสนทนา** การแสดงประเภทนี้จะเน้นบทด้านเสียง อาจตัดตอนในช่วงอารมณ์มาออกเสียงให้เข้ากับอารมณ์ของคำพูด
 9. **การแสดงทำล้อเลียน** เป็นการสร้างบุคลิกของตัวละครที่เด่น ๆ ผู้แสดงคนเดียว อาจแสดงบุคลิกตัวละครได้หลายตัว
 10. **การขับร้อง** เป็นการสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนได้ร้องเพลง ที่มีเนื้อหาสาระ ประกอบการสอนทำให้ผู้เรียนสนุกสนานพร้อมกับได้รับความรู้ไปด้วย
- ประเภทของนาฏการที่ได้กล่าวถึงนี้ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนในลักษณะต่างกันซึ่งครูผู้สอนคงต้องพิจารณาเพื่อความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นองค์ประกอบในการเรียนการสอน

ทฤษฎีและหลักการสร้างเจตคติ

ความหมายของเจตคติ

คำว่า เจตคติ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Attitude" มีรากศัพท์มาจาก ภาษาละตินว่า "Aptus" แปลว่า การโน้มเอียงเหมาะสม (รวิวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์ 2533: 9) มีคำที่ใช้ในความหมายเดียวกันคือ "ทัศนคติ" "เจตคติ" ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า "เจตคติ"

ได้มีผู้ให้ความหมายเชิงเจตคติไว้หลายท่าน แต่ก็มี ความหมายที่คล้ายกันคือ

กู๊ด (Good 1959: 48) ให้คำจำกัดความว่าเจตคติ หมายถึง ความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาจเป็นการเข้าหาหรือหนี หรือต่อต้านสภาพการณ์บางอย่างของบุคคลหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด

กอร์ดอน ดับบลิว ออลพอร์ท (Allport 1967: 2) กล่าวว่า เจตคติ เป็นสภาพจิตใจ และประสาทเกิดจากการได้ประสบการณ์ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการตอบสนอง ของบุคคลต่อสภาวะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น

เทอร์สโตน (Thurstone 1979: 15) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นเรื่องของความชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึก และความเชื่อมั่นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527: 168) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึงความรู้สึกที่ได้รับจากการเรียนรู้และประสบการณ์แล้วแสดงภาวะของร่างกาย และจิตใจในด้านความพร้อมที่จะตอบสนองต่อบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ แสดงความพร้อมที่จะเข้าไปหาเมื่อเกิดความรู้สึกชอบ เรียกว่า เจตคติที่ดี หรือแสดงความพร้อมที่จะถอยหนี เมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบ เรียกว่า เจตคติที่ไม่ดี

สมจิตรา เรืองศรี (2527: 9) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง สภาพความพร้อมทางจิตใจที่จะตอบสนองสิ่งเร้าเป็นพฤติกรรมทางจิตใจ ที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรงแต่สามารถสรุปพาดพิงจากพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออก

พรพนี ข. เจนจิต (2528: 288) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง เรื่องของความรู้สึกทั้งที่พอใจและไม่พอใจที่บุคคลมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งมีอิทธิพลทำให้แต่ละคนสนองตอบต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันไป

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2530: 144) กล่าวว่า ทัศนคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะสิ่งนั้นจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2536: 108) กล่าวว่า ทัศนคติ เป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งจะแสดงออกให้เห็นจากคำพูดหรือพฤติกรรม ที่สะท้อนทัศนคตินั้น ๆ

จากความหมายของเจตคติ (หรือแต่เดิมใช้คำว่าทัศนคติ) ดังกล่าวพอสรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง สภาพจิตใจของบุคคลที่เกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ และจะแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อสิ่งต่าง ๆ บุคคลหรือสถานการณ์ ทั้งในด้านบวกและด้านลบ เช่น ดี ไม่ดี พอใจ ไม่พอใจ สนับสนุน หรือต่อต้าน

องค์ประกอบของเจตคติ

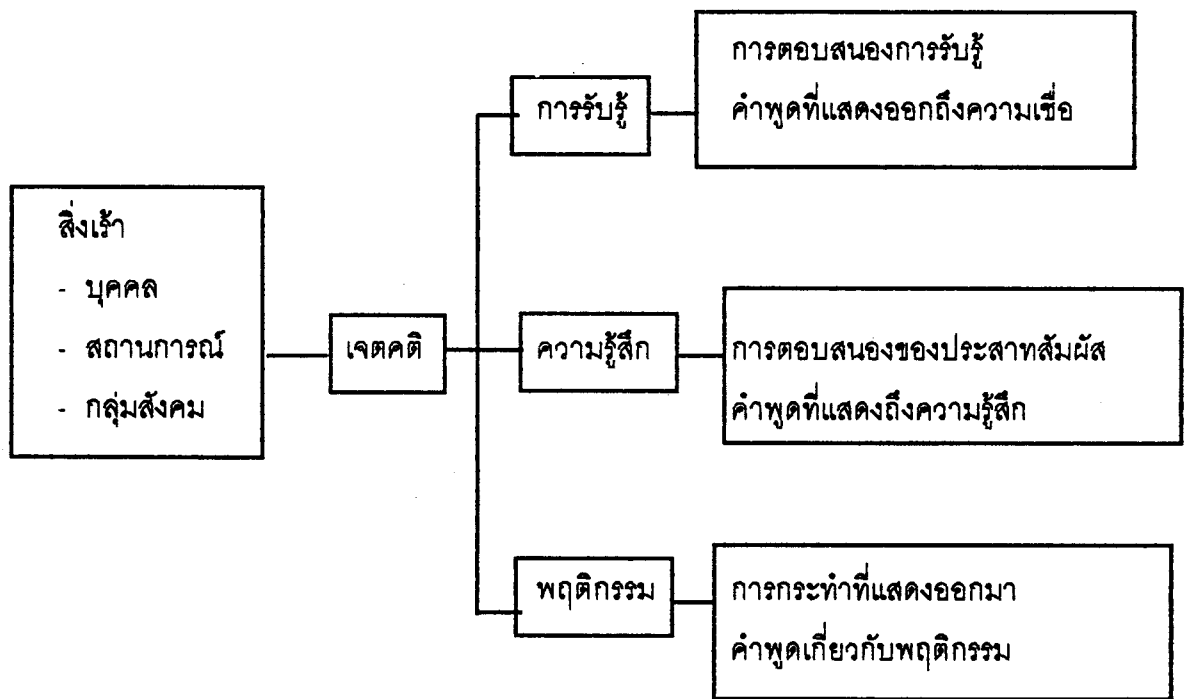
จากการศึกษาความหมายของเจตคติ ซึ่งเป็นสภาวะความพร้อมทางจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์สภาวะความพร้อมนี้ จะมีผลต่อการกำหนดทิศทาง การแสดงออกของบุคคลในการโต้ตอบสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ เจตคติจึงเป็นความคิดที่จุไปด้วยอารมณ์ ดังที่ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2523: 60) กล่าวถึงองค์ประกอบของเจตคติไว้คือ

1. ส่วนของความรู้สึก เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรู้สึกของบุคคลว่าชอบหรือไม่ชอบ
2. ส่วนของสติและเหตุผล เป็นเรื่องของการใช้เหตุผล สติ แยกแยะความแตกต่าง
3. ส่วนของแบบพฤติกรรมที่สัมพันธ์ต่อเนื่องกับส่วนของความรู้สึกและเหตุผล ต่อเหตุการณ์ หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด

จากการกล่าวถึง องค์ประกอบของเจตคติที่พิจารณาในแง่มุมที่ต่างกันไป แต่องค์ประกอบของเจตคติที่ครอบคลุมมากที่สุด และเป็นที่ยอมรับได้แก่ แนวคิดที่เชื่อว่าเจตคติประกอบด้วยสามองค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านความรู้ องค์ประกอบด้านความรู้สึกและองค์ประกอบด้านมุ่งการกระทำ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2523: 5) ซึ่งมีรายละเอียด พอสรุปได้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความรู้ เป็นองค์ประกอบที่เกิดเป็นอันดับแรก ก่อนที่บุคคลจะเกิดเจตคติต่อสิ่งใด ความรู้นี้เป็นความรู้ในเชิงประเมินค่าว่าสิ่งนั้นมีคุณโทษอย่างไร ถ้าบุคคลได้รับความรู้เพียงบางส่วน อาจทำให้มีเจตคติที่ไม่เหมาะสม ฉะนั้นการให้บุคคลมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งใด จำเป็นต้องให้ความรู้ในสิ่งนั้นอย่างเหมาะสม
2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก เป็นความรู้สึกที่ชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งจะเกิดโดยอัตโนมัติเมื่อบุคคลมีความรู้ในสิ่งนั้นแล้ว องค์ประกอบนี้จะสอดคล้องกับการรับรู้เสมอ คือถ้าบุคคลรับรู้เกี่ยวกับสิ่งใดในทางที่ดี บุคคลนั้นย่อมมีความรู้สึกที่ดีด้วย
3. องค์ประกอบที่มุ่งการกระทำ เป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่บุคคลมีความรู้และเกิดความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้น ๆ แล้วการมุ่งการกระทำที่จะเกิดตามมานั้น มักสอดคล้องกับการรับรู้ และความรู้สึกต่อสิ่งนั้น ๆ เสมอ

องค์ประกอบทั้งสามประการที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าการที่บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งใด นั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบทั้งสามประการเสมอและองค์ประกอบแต่ละอย่าง ก็อาจ แสดงออกมาทำให้บุคคลอื่น ๆ สามารถรับรู้เจตคติของบุคคลนั้น ๆ ได้ ดังแสดงตามแผนภาพที่ 1



แผนภาพที่ 1 การรับรู้เจตคติของบุคคล

จากแผนภูมิแสดงว่า สิ่งเร้าจากภายนอก ได้แก่ บุคคล สถานการณ์ หรือ กลุ่มสังคม มากกระตุ้นให้เกิดเจตคติ โดยขั้นแรกจะกระตุ้นการรับรู้ หลังจากนั้นจะเกิดอารมณ์ความรู้สึกชอบหรือไม่ โดยแสดงความรู้สึกออกมาเป็นคำพูดตามความรู้สึกนั้น หลังจากนั้นก็จะเกิดความพร้อมที่จะกระทำตามการรับรู้และอารมณ์ความรู้สึกที่ได้รับมาซึ่งจะแสดงออกเป็นพฤติกรรม หรือใช้คำพูดเกี่ยวกับพฤติกรรมนั้น ฉะนั้นการเปลี่ยนเจตคติของบุคคล จึงต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ 3 ประการเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ประกอบด้านการรับรู้ นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าบุคคลมีการรับรู้ที่ดีแล้วย่อมจะมีความรู้สึกที่ดี ตลอดจนมีพฤติกรรมที่ดีตามมาโดยอัตโนมัติในภายหลัง การเปลี่ยนหรือพัฒนาเจตคติของบุคคลจึงต้องคำนึงถึงการรับรู้เป็นสิ่งแรก ดังนั้น สารที่จะไปกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ จึงควรมีเนื้อหาที่น่าเชื่อถือ เหมาะสมกับบุคคลด้วย จึงสามารถพัฒนาเจตคติไปในทิศทางที่ต้องการ

ลักษณะของเจตคติ

ลักษณะที่สำคัญของเจตคติ นัลแนลลี (Nunnally 1959: 300) กล่าวถึง ลักษณะที่สำคัญของเจตคติไว้ 3 ประการคือ

1. เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ หรือประสบการณ์ไม่ใช่ติดตัวแต่กำเนิด
 2. เจตคติเป็นสภาวะทางจิตใจ มีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของบุคคล
 3. เจตคติเป็นสภาวะทางจิต เนื่องจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้
- ลักษณะที่สำคัญของเจตคติ จะมีลักษณะที่คล้ายกัน ดังที่กฤษณา ศักดิ์ศรี

(2530: 183) กล่าวถึง ลักษณะที่สำคัญของเจตคติไว้คือ

1. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้ (Learning) หรือประสบการณ์ (Experience) มิได้ติดตัวมาแต่กำเนิด เด็กเมื่อเกิดการเรียนรู้ ย่อมจะมีความรู้สึก (Feeling) และความคิดเห็น (Opinion) เกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้นั้นคือ เกิดเจตคติ (Attitude) เจตคติอาจเกิดจากการเรียนรู้ด้วยการวางเงื่อนไข
2. เจตคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ (Changeable) ครูจึงควรนำความจริงข้อนี้ไปใช้ประโยชน์ คือพยายามเปลี่ยนแปลงเจตคติของนักเรียน ที่ไม่ชอบการเรียนรู้ให้ชอบให้ได้เป็นการเปลี่ยนเจตคติไปสู่ทางที่ดี
3. เจตคติเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทั้งภายใน และภายนอก สามารถทราบเจตคติของบุคคลจากการแสดงพฤติกรรม
4. เจตคติเป็นสิ่งที่ซับซ้อน (Complex) เพราะเจตคติขึ้นอยู่กับหลายประการ เช่น ประสบการณ์ ความรู้สึก ความคิดเห็น อารมณ์ ฯลฯ

5. เจตคติเกิดจากการเลียนแบบ (Imitation) สามารถถ่ายทอดไปสู่บุคคลอื่น
6. ทิศทางและปริมาณของเจตคติแต่ละบุคคลมีระดับความรุนแรงต่างกัน
7. เจตคติเกิดขึ้นจากการมีจิตสำนึก (Consciousness) หรือจากจิตไร้สำนึก

(Unconsciousness)

8. เจตคติมีลักษณะคงทนถาวรพอสมควร
9. บุคคลแต่ละคนย่อมมีเจตคติต่อบุคคล สถานการณ์ สิ่งเดียวกันแตกต่างกันได้ แล้ว

แต่ประสบการณ์ของบุคคล

ลักษณะของเจตคติ นอกจากจะเป็นเรื่องของการเรียนรู้ เป็นเรื่องของอารมณ์ที่แสดงความรู้สึกออกมาแล้วยังมีลักษณะที่เป็นทิศทาง มีความเข้มข้น ดังที่ รวิวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์ (2533: 14) ได้กล่าวถึง ลักษณะที่สำคัญของเจตคติไว้คือ

1. เจตคติเป็นเรื่องของอารมณ์ (Feeling) อาจเปลี่ยนได้ตามเงื่อนไขหรือสถานการณ์ หรือบุคคลโดยอาจจะมีการเสแสร้ง แสดงออกไม่ให้ตรงกับความรู้สึกของตนเมื่อรู้ตัวว่ามีคนคอยสังเกต
 2. เจตคติเป็นเรื่องเฉพาะตัว (Typical) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกันได้ แต่รูปแบบการแสดงออกแตกต่างกัน หรืออาจมีการแสดงออกที่เหมือนกันแต่ความรู้สึกแตกต่างกัน
 3. เจตคติมีทิศทาง (Direction) การแสดงออก ของความรู้สึกสามารถแสดงได้ 2 ทิศทาง คือ ทิศทางบวกเป็นทิศทางที่สังคมปรารถนา ทิศทางลบเป็นทิศทางที่สังคมไม่ปรารถนา
 4. เจตคติมีความเข้ม (Intensity) ความรู้สึกของบุคคล อาจเหมือนกันในสถานการณ์เดียวกัน แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องของความเข้ม ที่บุคคลรู้สึกมากน้อยต่างกัน เช่น รักมาก รักน้อย
 5. เจตคติต้องมีเป้าหมาย (Target) ความรู้สึกจะเกิดขึ้นลอย ๆ ไม่ได้
- จากลักษณะของเจตคติ เราสามารถสร้าง หรือเปลี่ยนแปลงเจตคติไปในทิศทางที่ต้องการได้โดยใช้เทคนิควิธีอื่นเหมาะสม เช่น การใช้แรงจูงใจ การกระทำที่มีหลักการและเหตุผล ก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงเจตคติตามความมุ่งหมายได้

ประเภทของเจตคติ

เจตคตินั้นมีทั้งที่เป็นเจตคติทั่ว ๆ ไปหรือเฉพาะเจาะจงรวมทั้งเจตคติที่แสดงออกในทางบวก ในทางลบ ดังที่ กฤษณา ศักดิ์ศรี (2530: 190) กล่าวถึงประเภท ของเจตคติสรุปได้ดังนี้คือ

1. **เจตคติทั่วไป (General Attitude)** คือ ความรู้สึกของคนที่มีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว

2. **เจตคติเฉพาะ (Specific Attitude)** หมายถึง เจตคติที่มีต่อบุคคลใด ข้อเสนอนั้นใด สถาบันใด โดยเฉพาะเป็นอย่างไรๆ ไป เช่น เจตคติที่ดีต่อวิชาจิตวิทยาการศึกษา เจตคติที่ดีต่อครู จะเห็นว่าเจตคติดังกล่าวนี้อาจมีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในวงแคบ และความสัมพันธ์กับสิ่งที่มีเจตคติอย่างแน่นแฟ้น และเฉพาะเจาะจงแน่นอนลงไป

3. **เจตคตินิมมาน (Positive Attitude)** หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็น ความเชื่อที่เป็นไปในทางบวกยอมรับนั่นเอง คือออกมาในรูปที่พึงพอใจ เห็นชอบ ถูกใจ ดี มีประโยชน์

4. **เจตคตินิเสธ (Negative Attitude)** หมายถึง เจตคติในทางลบ ปฏิเสธไม่ยอมรับ ซึ่งจะแสดงออกมาในรูปความไม่พอใจ ความไม่ชอบ ไม่ถูกใจ ไม่เห็นคุณประโยชน์ เช่น ประณาม หยามหมิ่น

และ Katz and Stotland (อ้างในฤชณา ศักดิ์ศรี 2530: 191) ได้แบ่งประเภทของเจตคติไว้ 5 ประเภท คือ

1. **เจตคติสัมพันธ์ (Affective Association Attitude)** บุคคลย่อมจะมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่ทำให้เขาพอใจหรือสุขใจ มีเจตคติไม่ดีต่อสิ่งที่ทำให้ไม่พอใจ หรือทำให้เกิดความปวดร้าว และมีเจตคติเลยไปถึงสิ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือมีลักษณะคล้ายคลึงกันด้วย เช่น มีเจตคติไม่ดีต่ออาจารย์คนหนึ่งในโรงเรียนก็จะมีเจตคติไม่ดีไปถึงอาจารย์ทุกคนในโรงเรียน

2. **เจตคติทางปัญญา (Intellectual Attitude)** เป็นเจตคติที่เกิดโดยมีความรู้ ความคิด ความเข้าใจเป็นแกน มิใช่เกิดขึ้นเพราะอารมณ์ เช่นมีเจตคติที่ดีต่อพระเจ้าตากสินมหาราช เพราะได้ศึกษาพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระองค์ แล้วตระหนักถึงพระมหากรุณาธิคุณ

3. **เจตคติทางการกระทำ (Action-Oriented Attitude)** เป็นเจตคติที่มีต่อการกระทำ เช่น มีเจตคติที่ดีต่อความสุภาพ นอบน้อม

4. **เจตคติที่สมดุลย์ (Balanced Attitude)** เป็นเจตคติพื้นฐานตามครรลองของสังคมที่ควรมี

5. **เจตคติในการป้องกันตัว (Ego-Defensive Attitude)** เป็นเจตคติเกี่ยวกับการป้องกันตัวเองให้พ้นจากความขัดแย้งภายในใจ ทำนองพฤติกรรมของงูเห่า มนาวหวาน

จากการแบ่งประเภทของเจตคติที่มีการแสดงออกต่างๆ กันมีทั้ง เจตคติที่ดี และเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งที่มีผลกระทบในรูปแบบต่างๆ กัน ซึ่งมีที่มาจากอารมณ์ผ่านกระบวนการขั้นตอนจนออกมาเป็นพฤติกรรมที่ผู้อื่นสามารถรับรู้ได้

ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างและการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

นักจิตวิทยาได้ศึกษา และตั้งเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง และการเปลี่ยนแปลงเจตคติ พอจะสรุปได้ ดังนี้ (ภุชญา ศักดิ์ศรี 2530: 203)

1. **ทฤษฎีความสอดคล้องกันทางความคิด (Theory of Cognitive Consonance)** มีแนวความคิดว่า เจตคติเกิดจากการที่บุคคลพยายามรักษาความคิด (Cognitive) ของตนให้มีความสอดคล้อง (Consistence) ตามปกติบุคคลจะมีความเชื่อ และมีค่านิยมต่อสิ่งต่างๆ มากมายหลายระดับ ถ้าหากความเชื่อและค่านิยมที่เกี่ยวข้องกันเหล่านั้น มีความขัดแย้งกัน บุคคลก็จะต้องพยายามหาทางประนีประนอม ให้มีความสอดคล้องต่อกันเพื่อ ก่อให้เกิดเจตคติที่ดี

2. **ทฤษฎีการมีส่วนร่วม (Active Participation Theory)** แนวความคิดของทฤษฎีนี้คือ “การเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรม สามารถที่จะทำให้เกิดขึ้นได้ โดยการจัดสถานการณ์ให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม และการมีส่วนร่วมโดยได้แสดงออก จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มากกว่าการมีส่วนร่วมที่มีได้แสดงออก” จากการสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงเจตคติจากการมีส่วนร่วมคือ (รวิวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์ 2533: 37)

2.1 เจตคติของบุคคลจะมีผลมาจากกลุ่มที่เขาต้องการร่วมด้วย

2.2 เจตคติของบุคคลสอดคล้องกับมาตรฐานของกลุ่ม จะเป็นแรงเสริมกำลังให้กับเจตคติมากขึ้น

2.3 บุคคลที่ขึ้นอยู่กับกลุ่มอย่างมาก จะเป็นบุคคลที่เปลี่ยนแปลงทัศนคติได้มากที่สุด ถ้าการเปลี่ยนนั้นเป็นความพยายามของบุคคลภายนอก

2.4 การสนับสนุนเจตคติบางอย่างของสมาชิกในกลุ่ม ถึงแม้เพียงคนเดียว ก็จะสามารถลดพลังของกลุ่มใหญ่ ที่จะมีอิทธิพลต่อเจตคติของสมาชิกในกลุ่มได้

2.5 การมีส่วนร่วมในการอภิปรายกลุ่ม และการตัดสินใจของกลุ่ม จะช่วยแก้ไขการต่อต้านที่จะเปลี่ยนเจตคติใหม่ๆ ถ้ากลุ่มตัดสินใจที่จะยอมรับเจตคติใหม่ สมาชิกในกลุ่มก็จะยอมรับเจตคตินั้นด้วย

2.6 ถ้าบุคคลเปลี่ยนแปลงกลุ่ม เจตคติของบุคคลมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงด้วย

3. ทฤษฎีการเรียนรู้

แนวความคิดนี้มีความเชื่อว่า “กระบวนการเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลนั้นจะอยู่ในรูปแบบของการเรียนรู้ และการที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ถ้าผลสืบเนื่องไปในทางที่ดี พฤติกรรมนั้น

จะมีแนวโน้มเกิดขึ้นอีก” กล่าวคือพฤติกรรมของบุคคล จะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ที่เขาได้รับจากสังคมแวดล้อม สังคมจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล สิ่งที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล จากแนวความคิดนี้ สามารถใช้วิธีการเพื่อเปลี่ยนแปลงเจตคติและพฤติกรรมดังนี้

3.1 การให้แรงเสริมกำลังโดยตรงเป็นวิธีที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยวิธีค่อยๆปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตอบสนองของบุคคล

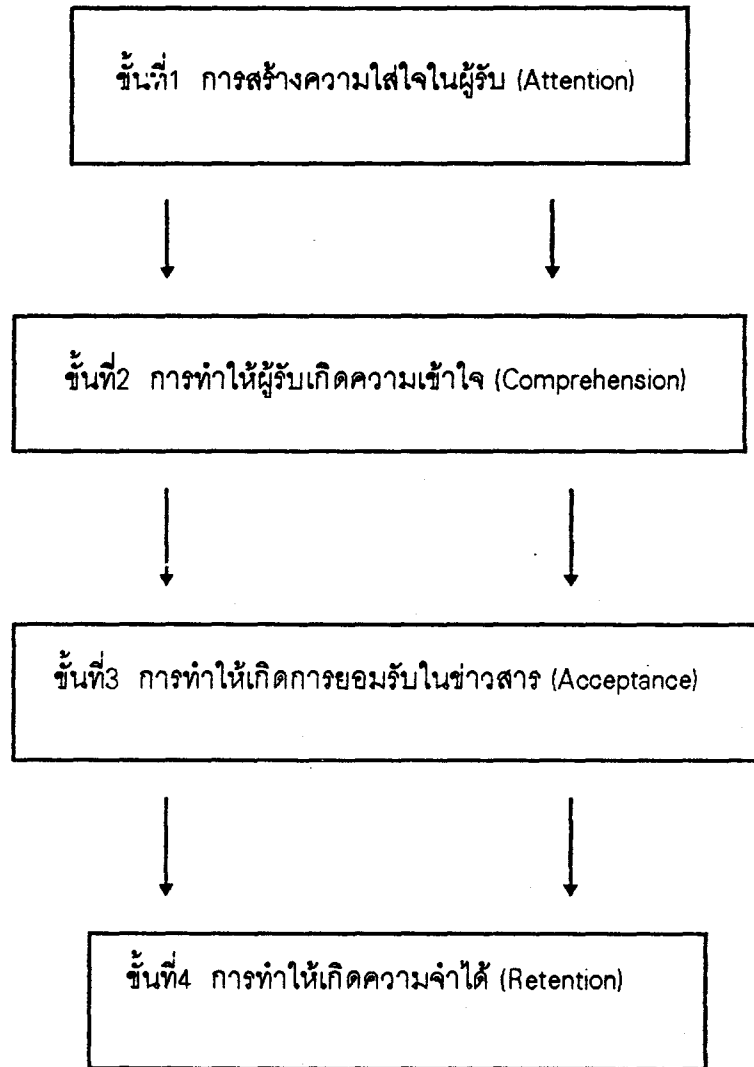
3.2 การหยุดพฤติกรรม ถ้าต้องการให้บุคคลหยุดทำพฤติกรรมใด สามารถกระทำได้โดยบังคับให้หยุดการกระทำ

3.3 การเสริมแรง และการระงับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ โดยการให้สังเกตบุคคลอื่น การให้บุคคลสังเกตการกระทำของบุคคลอื่น แทนการให้ประสบการณ์ตรง จะช่วยทำให้บุคคลนั้นเปลี่ยนเจตคติหรือพฤติกรรมได้

4. ทฤษฎีขวัญใจ และความขัดแย้ง (Incentive and Conflict Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่า ในขณะที่บุคคลมีความขัดแย้งชนิดบวก-ลบ บุคคลจะมีเหตุผลหลายประการที่จะยอมรับ และมีเหตุผลมากมายที่จะปฏิเสธสถานการณ์เกี่ยวกับการสร้างเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่การประเมินคุณค่าของบุคคลว่าจะยอมรับหรือปฏิเสธนั้น จะขึ้นอยู่กับสิ่งขวัญใจเป็นสำคัญ โดยพิจารณาผลตอบแทนที่ได้จากการยอมรับหรือไม่รับสิ่งนั้น บุคคลมักจะเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อสิ่งนั้น เมื่อเล็งเห็นแล้วว่าการเปลี่ยนเจตคติจะได้รับสิ่งขวัญใจ (ผลตอบแทน) ที่ดีกว่าหรือมีคุณค่ามากกว่าการรักษาเจตคติเดิมเอาไว้

Dancil Katz กล่าวว่า “คนเรามีเจตคติอย่างไร เขาจะใคร่ครวญดูว่าเจตคตินั้นจะเป็นประโยชน์แก่เขาอย่างไร” ทฤษฎีนี้ใช้เครื่องล่อใจ และการขัดแย้งในการเปลี่ยนเจตคติ แต่ละคนมีเหตุผลในการยอมรับหรือไม่ยอมรับเจตคติอย่างใดอย่างหนึ่ง ถึงเขาเกิดความขัดแย้งในใจอย่างหนึ่งอย่างใด เมื่อมีสิ่งจูงใจให้เห็นดีกว่าเขาก็จะเปลี่ยนเจตคติไปแบบนั้น

5. The Yale Attitude Approach Carl Hovland แห่งมหาวิทยาลัย เยล เป็นผู้นำกลุ่มที่เชื่อว่า เจตคติจะเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าความเชื่อหรือความคิดเห็นเปลี่ยนแปลงไป เขาได้เสนอกระบวนการเปลี่ยนแปลงเจตคติมีขั้นตอนดังแผนภาพที่ 2



แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนกระบวนการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

กระบวนการทั้ง 4 ขั้นนี้ จำเป็นจะต้องอาศัยเทคนิควิธีที่เหมาะสม จึงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเจตคติในบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับที่ จาลอง เจนดี (2529: 7) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงเจตคติไว้ดังนี้ คือ

1. **ขั้นการใส่ใจ** คือ ขั้นที่จะต้องชักจูงให้ผู้ที่เราต้องการจะเปลี่ยนแปลงเกิดความสนใจในเรื่องนั้นเสียก่อน
2. **ขั้นความเข้าใจ** เมื่อทำให้เกิดความสนใจได้แล้ว ก็ใช้การแจงรายละเอียด โดยกล่าวถึงจุดหมายปลายทางลักษณะต่างๆ ของเรื่องนั้นให้เกิดความหมาย
3. **ขั้นยอมรับ** เป็นขั้นที่ทำให้ผู้ถูกจูงใจเกิดการยอมรับ การจะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้นั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้จูงใจ
4. **ขั้นการเก็บจำ** เมื่อมีสิ่งใหม่เกิดขึ้นกับบุคคลที่เราต้องการจะเปลี่ยนแปลงแล้ว ถ้าผู้นั้นยอมรับอย่างต่อเนื่อง และจดจำไว้ถาวร จะถือว่าอยู่ในขั้นเก็บจำ และพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมทันทีเมื่อถึงโอกาส
5. **ขั้นกระทำ** ขั้นนี้จะแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรม คือ เมื่อถูกชักจูง เก็บจำสิ่งใหม่ที่ได้รับแล้วก็จะกระทำสิ่งใหม่ที่ไม่ใช่กระทำแบบเดิม

จากทฤษฎีการสร้าง และการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ที่ครูผู้สอนจะต้องใช้เทคนิควิธีที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ประกอบกับแนวคิดตามทฤษฎีก็สามารถเปลี่ยนแปลงเจตคติของผู้เรียนไปในทิศทางที่เหมาะสมได้

การสร้างและการเปลี่ยนแปลงเจตคติในการเรียนการสอน

ในระบบของการจัดการเรียนการสอน ผู้ที่สามารถสร้างและเปลี่ยนแปลงเจตคติของผู้เรียนได้มากที่สุดก็คือ ครูผู้สอน ครูจะพยายามปลูกฝัง พัฒนา สร้างเสริม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงแก้ไขให้ผู้เรียนมีเจตคติในทิศทางที่เหมาะสม และเป็นเจตคติที่ดีมีประโยชน์ ครูจึงต้องให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดพิจารณาข้อมูลที่ได้รับ ซึ่งอาจจะต้องขอความร่วมมือกับผู้ปกครอง ได้ช่วยสร้างเสริมเจตคติที่ดีให้กับผู้เรียนอีกด้วย ดังที่ กฤษณา ศักดิ์ศรี (2530: 194) ได้กล่าวถึงวิธีการที่ครูสามารถนำไปใช้ในการสร้าง และเปลี่ยนแปลงเจตคติของผู้เรียน ดังนี้คือ

1. **ชี้แจงและอภิปราย (Discussion)** ให้ประสบการณ์ ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง ให้เกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแจ่มแจ้ง เมื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนั้นโดยตลอด อาจได้ข้อคิดเปลี่ยนมาสู่เจตคติใหม่ การอภิปรายเป็นวิธีสื่อความคิดที่บุคคลได้แสดงปฏิกิริยาตอบสนองด้วยการสร้างความคิดเห็น นับเป็นการเพิ่มพลังแก่ความรู้สึก และความคิดเห็น

2. **การอ่าน (Reading)** ถ้าอ่านหนังสือดีๆ จะช่วยให้เด็กเปลี่ยนเจตคติได้ ยิ่งครูได้ช่วยชี้แนะและอภิปรายให้มองเห็นจุดสำคัญด้วยก็ยิ่งดี การอ่านมีอิทธิพลเร้าอารมณ์มากจนสามารถเปลี่ยนเจตคติได้ เพราะขณะอ่านสมองจะแปลความหมายของแนวคิดต่างๆ ที่ปรากฏในหนังสือ เกี่ยวกับมารยาท วัฒนธรรม ศีลธรรม ฯลฯ จะเกิดอารมณ์คล้อยตามทำให้ผู้อ่านได้เรียนรู้และเกิดความรู้สึกใหม่ขึ้น ในที่สุดก็กลายเป็นเจตคติที่ต้องการปลูกฝัง

3. **การปลูกฝังแนวคิด (concept)** อันถูกต้อง ต้องอบรมสั่งสอนให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดต่อสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง โดยให้ข้อเท็จจริงด้วยการอธิบาย หรือการจัดประสบการณ์ที่ดีและถูกต้องให้แก่เด็ก แล้วให้เด็กนำไปคิดพิจารณาไตร่ตรองอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเด็กมีความกล้าเอียงต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เมื่อได้ทราบข้อเท็จจริงที่ถูกต้องเด็กจะมีเจตคติต่อสิ่งนั้นโดยเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นและยอมรับ อย่างไรก็ตามข้อเท็จจริงใ้ว่าจะเปลี่ยนแปลงเจตคติได้เสมอไป ข้อเท็จจริงจะเปลี่ยนแปลงเจตคติได้ก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงนั้นสามารถให้บุคคลเข้าใจสถานการณ์ได้อย่างแจ่มแจ้ง และข้อเท็จจริงจะมีอิทธิพลน้อย ถ้าบุคคลนั้นได้ตัดสินใจเรียบร้อยแล้ว การเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลที่มีความเชื่อความเห็นที่มั่นคงแล้ว ต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่มีพลังอย่างมาก จึงจะมีผลต่อความรู้สึก แต่ถ้าบุคคลยังไม่มีความรู้สึก ความคิดเห็นอย่างไรต่อสิ่งใดแล้ว ข้อเท็จจริงจะมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการสร้างเจตคติของบุคคล

4. **การชักจูง (Persuasion)** ชักชวนเกลี้ยกล่อมมีผลต่อเจตคติ จากการศึกษาของนักจิตวิทยาปรากฏว่า ผลการชักจูงของคนแปลกหน้าจะให้ผลน้อยกว่าการชักจูงของครูที่สอนในห้องเรียน การชักจูงโดยการสื่อความคิดด้วยกันทั้ง 2 ฝ่ายทำให้บุคคลมีโอกาสแสดงความคิดเห็นต่อกันจะให้ผลสำเร็จในการชักจูงมากกว่าสื่อความคิดโดยแต่ละคน ไม่มีโอกาสได้รับรู้ความคิดเห็นของกันและกัน

5. **การเสนอกิจกรรมเร้าอารมณ์ (Emotionality in Presentation)** จะมีผลในการชักจูงให้บุคคลสนใจคล้อยตามความคิดเห็นได้ดี เช่น การแสดงละคร เพราะผู้ชมจะมีอารมณ์ร่วมไปกับเรื่อง กระบวนการเช่นนี้ทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดความคิดใหม่ กลายเป็นเจตคติที่ต้องการ

6. **การจัดกิจกรรม (Activity Program)** เป็นการให้ประสบการณ์ตรงแก่นักเรียน ซึ่งเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลง และสร้างเสริมเจตคติให้แก่เด็ก Jacobs กล่าวว่า การที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม นั้นจะมีผลทำให้เจตคติของเด็กเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด

7. **เครื่องล่อ สิ่งเร้า** เช่น การให้รางวัล คำชม ตัวอย่างที่ดี สามารถจูงใจ เปลี่ยนใจให้มีเจตคติที่ดีได้

8. การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างบรรยากาศ สร้างสถานการณ์ให้เห็นแบบอย่างที่ดี เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ใหม่ ส่งเสริมให้สมาคมกับเพื่อนที่ดี จะทำให้ภาวะข้อใจลดลง เมื่อเด็กอยู่ใกล้สิ่งแวดล้อมเหล่านั้น เจตคติอาจเปลี่ยนไป

9. เหตุการณ์ที่ประทับใจ ทำให้เกิดรอยพิมพ์ใจ พยายามให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีจากโรงเรียน จากครู จากเพื่อน แม้เป็นประสบการณ์ครั้งเดียว แต่ก็ก่อให้เกิดเจตคติที่ดีได้

10. การใช้กฎเกณฑ์เป็นเครื่องช่วย ได้แก่ ระเบียบ วินัย ข้อบังคับ จะเป็นเครื่องระงับและเปลี่ยนพฤติกรรม รวมทั้งเปลี่ยนเจตคติด้วย

11. อารมณ์ มีส่วนช่วยพัฒนาเจตคติ อารมณ์ดีมักมองโลกในแง่ดี

12. การย้ายกลุ่ม มักจะกลืนให้สมาชิกมีเจตคติคล้ายตามได้

13. การล้างสมอง โดยขจัดความเชื่อเก่าให้มีความเชื่อใหม่เข้ามาแทน ช่วงสร้างเจตคติที่ดีได้

14. การบังคับแม้ไม่เต็มใจ นานเข้าก็จะเป็นนิสัยเกิดเป็นเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น

15. การดูตัวอย่างที่มีอิทธิพล เช่น คนมีชื่อเสียง คนก็มักมีเจตคติที่ดีและเลียนแบบบุคคลที่มีชื่อเสียง

16. แรงกดดันจากกลุ่ม อิทธิพลการยอมรับของหมู่คณะ จะทำให้เขาเปลี่ยนเจตคติคล้ายกับความเชื่อของคนส่วนใหญ่

17. การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดเจตคติที่ดีหรือไม่ดีได้

18. อิทธิพลของสื่อมวลชน ซึ่งเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดและเปลี่ยนแปลงเจตคติได้

19. ความหวังที่สำเร็จผล ทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น

จากวิธีการที่ครูสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนจะพบว่าการเปลี่ยนเจตคติจากการให้เด็กได้ร่วมกิจกรรมจะได้ผลดีกว่าการไม่เข้าร่วมกิจกรรม (ธีรพร อุวรรณโณ 2529: 16) และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การเสริมแรง ซึ่งสามารถสร้างและเปลี่ยนเจตคติไปจากเดิมได้ตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขของ สกินเนอร์ (เอนกกุล กริแสง 2529: 149) แม้จะเป็นเรื่องยากสำหรับครูที่จะสร้างหรือเปลี่ยนเจตคติ ที่จะต้องให้สิ่งเร้า และประสบการณ์ให้เด็กได้กระทำสิ่งที่ขัดแย้งกับเจตคติเดิมบ่อยๆ เจตคติใหม่ที่ดียิ่งก็เกิดขึ้นได้จากวิธีที่ครูนำไปใช้

การวัดเจตคติ

การวัดเจตคตินั้นมีวิธีการวัดโดยใช้มาตราวัด ซึ่งมีหลายรูปแบบ รูปแบบหรือมาตราวัดเจตคติที่นิยมใช้ มีดังนี้

1. มาตราวัดเจตคติตามวิธีของลิเคิท์ (Likert Scale)
2. มาตราวัดเจตคติตามวิธีของเทอส์โตน (Thurstone Scale)
3. มาตราวัดเจตคติตามวิธีของออสกู๊ด (Osgood's Scale)
4. มาตราวัดเจตคติตามวิธีของกัตต์แมน (Guttman Scale)

สำหรับมาตราวัดที่กล่าวถึงโดยใช้เป็นมาตราวัดเจตคติในการวิจัยนี้คือ มาตราวัดเจตคติตามวิธีของกัตต์แมน (Guttman Scale)

มาตราวัดเจตคติตามวิธีของกัตต์แมน

มาตราวัดเจตคติตามวิธีของกัตต์แมน (Guttman Scale) มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การวิเคราะห์มาตราส่วน (Scalogram Analysis) วิธีนี้กัตต์แมน (Louis H. Guttman) เป็นผู้คิดขึ้น ใน ค.ศ. 1944 ลักษณะของมาตราวัดนี้เป็นวิธีการประเมินชุดของข้อความวัดเจตคติที่สร้างขึ้น โดยพยายามหาชุดของข้อความ ที่มีลักษณะเป็นมาตราวัดได้ มาตราวัดแบบนี้มีจุดเด่นในเรื่องเกี่ยวกับความหมายของคะแนนตลอดจนสามารถนำคะแนนมาสร้างเป็นสเกลและสามารถออกแบบแผนของการตอบของบุคคลแต่ละคนจากคะแนนรวมได้ซึ่งวิธีอื่นไม่สามารถบอกได้ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2536: 124) และลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งคือ คนที่ตอบเห็นด้วยกับข้อใดข้อหนึ่งจะมีทัศนคติทางบวกมากกว่าคนที่ตอบไม่เห็นด้วยในข้อนั้นๆ เสมอ อีกทั้งข้อคำถามตามวิธีของกัตต์แมนจะแสดงความมากน้อยหนักเบาในเนื้อหาอย่างชัดเจน (จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์ 2538: 65)

ขั้นตอนของการสร้างมาตรวัดกัตต์แมน

1. รวบรวมจัดการหรือเรียบเรียงคำถามที่มีความเข้มข้นในสาระที่มีเนื้อหาตรงกับเจตคติที่ต้องการวัดจำนวนหนึ่ง ไม่ต่ำกว่าความยาวของพิสัยของคะแนน เช่น หากพิสัยของคะแนนเป็น 20 คือ จาก 1 ถึง 20 จำนวนคำถามต้องไม่ต่ำกว่า 20 ข้อ โดยปกติจะต้องมีการตั้งเพื่อให้ประมาณเท่าครึ่งหรือสองเท่าสำหรับการคัดเลือกออก

คำถามที่ใช้จะให้ตัวเลือกตอบ 2 ตัว หรือมากกว่า 2 ตัวก็ได้ คะแนนของข้อคำถาม จะผันแปรไปตามตัวเลือก ข้อคำถามที่อยู่ในชุดเดียวกันควรมีตัวเลือกตอบเท่ากันโดยปกติจะใช้ เพียง 2 ตัว (เช่น ใช่ ไม่ใช่ คะแนนคือ 1 และ 0)

2. ในการทดสอบว่าข้อความที่รวบรวมมาจะใช้ในการสร้างสเกลได้หรือไม่ ทำได้โดยใช้แบบสอบถามที่มีข้อความชุดดังกล่าวรวมกับคำถามในด้านอื่นๆ ที่ต้องการสำรวจเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรเป้าหมายที่ไม่ตกเป็นตัวอย่างเพื่อทำการวิเคราะห์ทดสอบข้างต้น คือความสามารถทำสเกลได้ของคำถามเหล่านี้

ในกรณีที่ไม่สามารถทดสอบได้เพราะงบประมาณไม่เพียงพอ หรือด้วยความจำเป็นอื่นๆ อาจเก็บข้อมูลจากประชากรเป้าหมายไปพร้อมกับการสำรวจในครั้งเดียวกันก็ได้ เพราะถึงอย่างไรก็จะมี การคัดคำถามที่ไม่เหมาะสมออกอยู่แล้ว

3. เมื่อเก็บข้อมูลแล้ว ทำการรวมคะแนนที่ผู้ตอบแต่ละคนได้รับ แล้วเรียงคะแนนรวม จากมากที่สุดไปต่ำสุด

4. หาแบบแผนของการตอบของคะแนนรวมแต่ละคะแนน โดยใช้แบบแผนข้างมาก เป็นมาตรฐาน แบบแผนอื่นที่แตกต่างถือว่าเป็นค่าผิดพลาด

5. เมื่อเรียงคะแนนจากมากไปหาน้อย และทำแบบมาตรฐานของคะแนน และจำนวน ค่าผิดพลาดแต่ละคะแนนได้แล้ว ทำการจัดเรียงคำถามที่มีผู้ตอบมากที่สุดไว้ทางด้านซ้ายมือ โดยการหาจุดตัดที่มีค่าผิดพลาดน้อยที่สุดตามแนวตั้ง

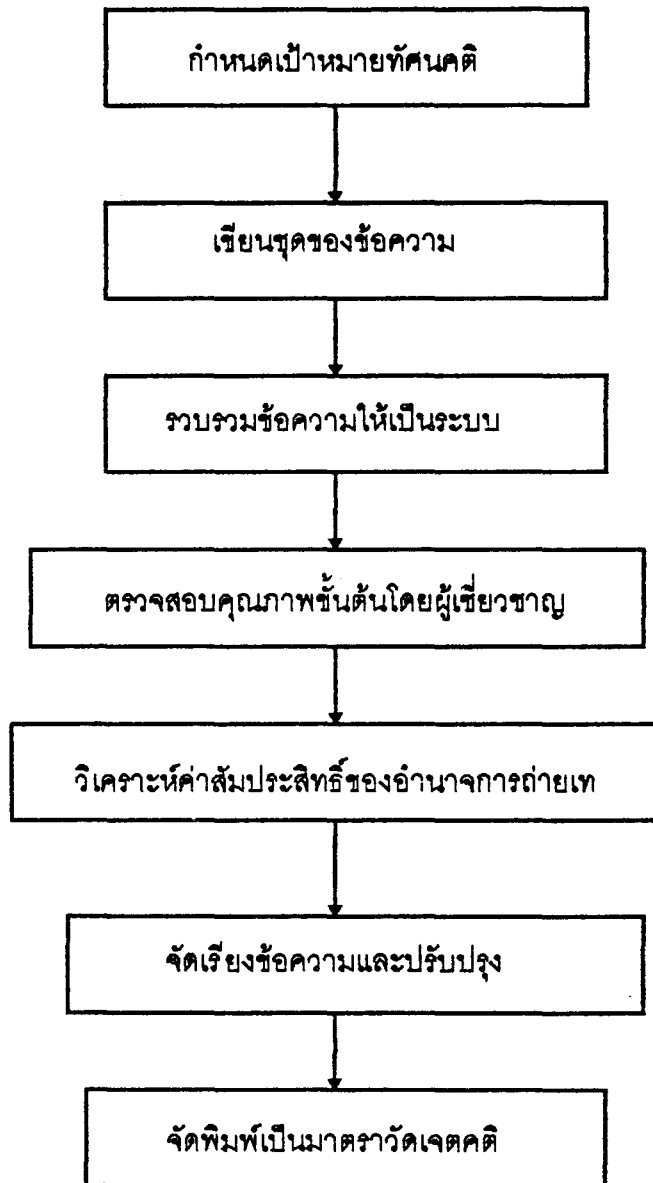
6. ในการหาจุดตัดของแต่ละข้อตามแนวตั้ง พยายามลดค่าผิดพลาดจากการกำหนด จุดตัดให้น้อยที่สุด

7. เมื่อได้จุดตัดของแต่ละข้อแล้ว นำเอาข้อคำถามที่มีจุดตัดต่ำสุด มาไว้ทางด้านซ้ายมือ ซึ่งจะเป็นข้อคำถามที่มีผู้ตอบแสดงเจตคติเห็นด้วยมากที่สุด

8. คำนวณหาค่าผิดพลาดตามแนวนอน ของแต่ละแบบแผนคะแนนรวมแล้วนำไปเข้า สูตรค่าสัมประสิทธิ์การผลิตได้ใหม่ ถ้าได้ไม่ต่ำกว่า .90 ถือว่าใช้ได้ ถ้าได้ต่ำกว่า .90 ก็นำเข้าสูตร ค่าสัมประสิทธิ์การผลิตใหม่หรือการสร้างใหม่อีก

9. ตัดข้อคำถามที่มีข้อผิดพลาดตามแนวตั้งมากที่สุดออกไปแล้ว คำนวณหาคะแนน รวมของแต่ละบุคคลใหม่ พร้อมทั้งหาข้อผิดพลาดตามแนวนอน ของแต่ละคะแนนรวม เพื่อนำ ไปคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์การผลิตได้ใหม่ หากยังไม่ได้ .90 ก็ดำเนินการขั้นตอนที่ 9 ซ้ำต่อไป

จากขั้นตอนการสร้างมาตรวัดของกัตต์แมน จะมีลักษณะที่คล้ายกันดังที่ รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์ (2533: 148) ได้เสนอขั้นตอนการสร้างมาตรวัดเจตคติตามวิธีของกัตต์แมน ดังนี้



แผนภาพที่ 3 ขั้นตอนการสร้างมาตรฐานวัดของกัณฑ์แมน

เมื่อพิจารณารายละเอียดของการสร้างมาตรวัดจะมีส่วนที่แตกต่างกันคือ การวิเคราะห์หาความผิดพลาดจากการตอบ เพื่อจะนำมาสร้างสเกล สำหรับการวิเคราะห์หาความผิดมี 2 วิธี คือ ใช้เทคนิคคอร์เนล (Cornell Technique) (รวิวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์ 2533: 149) และวิธี Scalogram ซึ่งเป็นวิธีที่นับข้อผิดพลาดได้ถูกต้องมากกว่า (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2537: 119)

จากวิธีการต่างๆ ของขั้นตอนการใช้มาตรวัดเจตคติของกัตต์แมน จะเห็นว่ามีความซับซ้อน แต่ก็ยังเป็นแบบวัดชนิดเดียวที่สามารถทำนายการตอบของผู้ตอบแบบวัดเจตคติได้โดยสังเกตจากการตอบคำถามของผู้ตอบแต่ละคนว่ามีความรู้สึกเช่นไรต่อข้อคำถามในแบบวัดเจตคตินั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

งานวิจัยเกี่ยวกับนาฏการ

งานวิจัยเกี่ยวกับนาฏการได้มีผู้ทำการวิจัยไว้หลายเรื่อง โดยใช้นาฏการแต่ละประเภทมาใช้ในการเรียนการสอน ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

จิตต์นิภา ภักดีชุมพล (2516: 161) ได้ทำการวิจัยเรื่องกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสาธิตกรุงเทพมหานครโดยใช้การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม พบว่ากิจกรรมเสริมหลักสูตรทั้งวิชาภาษาไทย และสังคมศึกษาที่นักเรียนสนใจมาก ได้แก่ การแสดงละครการร้องเพลง และการแสดงหุ่น

วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ (2522: 66) ได้ศึกษาการแสดงบทบาทสมมติ ในการสอนบูรณาการ สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เรื่องการรักษาความสะอาดความสวยงามของธรรมชาติ ผลการศึกษาพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการแสดงบทบาทสมมติ กับนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีธรรมดา ไม่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อมรา ปฐภิญโญบุรณ (2522: 104) วิจัยเรื่องการใช้สื่อการสอนแบบละครในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยสรุปว่าใช้สื่อการสอน แบบละครมีคุณค่าในการเรียนรู้ที่ตรงและใกล้เคียงความเป็นจริง

สมศักดิ์ ชำนาญกิจ (2523: 4) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยโดยใช้บทเพลงประกอบการสอนพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้บทเพลงประกอบการสอนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยไม่ได้ใช้บทเพลงประกอบการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุนีย์ ชุ่มจิต (2523: 72) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการสอนแบบใช้และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ จำนวน 132 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้บทบาทสมมติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เรียนโดยการใช้แสดงบทบาทสมมติ มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติ ส่วนด้านทัศนคติมนุษยสัมพันธ์นั้นปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนโดยการแสดงบทบาทสมมติมีทัศนคติด้านมนุษยสัมพันธ์สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้ใช้การแสดงบทบาทสมมติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รัตนา นฤภัทร (2524: 79) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลการสอนทักษะการทวนซ้ำ ด้วยวิธีบรรยายการให้ตัวแบบ และบทบาทสมมติ แก่นักศึกษาจิตวิทยาการปรึกษา ผลการศึกษาพบว่าวิธีสอนแบบบทบาทสมมติให้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนทักษะการทวนซ้ำที่สูงกว่าวิธีสอนแบบให้ตัวแบบอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และสูงกว่าวิธีสอนแบบบรรยายอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

สมพล รูปบุชา (2524: 187) ทำวิจัยเรื่องเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนหลักภาษาไทยด้วยการสอนแบบบรรยาย โดยใช้และไม่ใช้เกม และเพลงประกอบพบว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุจิตรา บัวคำภา (2525: 51) ศึกษาการสอนจริยศึกษาด้วยการใช้ และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดอุดรธานี จำนวน 74 คน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เรียนด้วยการใช้บทบาทสมมติ และไม่ใช้การแสดงบทบาทสมมติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จลวยศรี มีใจเย็น (2526: 57) ทดลองใช้การแสดงบทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวที ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 30 คน ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติมีการพัฒนาจริยธรรม แตกต่างจากนักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชวลิต ผู้ภักดี (2526: 98) วิจัยเรื่องโครงการเสนอเพื่อจัดนาฏการ ประกอบการสอนวิชาภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่า นาฏการที่ใช้ประกอบการสอนภาษาไทยประกอบด้วยตัวละครพูดอ่านทำนองเสนาะ ปริศนาทำทาง ส่วนวิชาที่ใช้นาฏการประกอบการสอนมาก คือ วรรณคดี

ผจญ สุวรรณวงษ์ (2528: 94) ทำวิจัยเรื่อง การทดลองโดยใช้เกมประกอบการสอนภาษาไทย กับนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่านักเรียนที่ได้เรียนโดยใช้เกมและไม่ใช้เกมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พินทอง ทองแถม (2529: 203) ทำวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี โดยใช้หุ่นกระบอกกับการสอน แบบอภิปราย ผลการวิจัยปรากฏว่าผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวรรณคดีกลุ่มที่ได้ใช้หุ่นกระบอก มีผลสัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มที่สอนแบบอภิปรายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อดุลย์พันธ์ เนตรมัย (2529: 183) ทำวิจัยเรื่องการใช้หุ่นประกอบการสอน วรรณคดีไทยเรื่องมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร ผลการวิจัยปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนโดยใช้หุ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

ฉันทนา กุลธวัชวิชัย (2530: 98) ได้ทดลองสอนแบบนาฏการในวิชาภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนกลุ่มที่สอนโดยใช้นาฏการแตกต่างจากกลุ่มที่สอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความสนใจในการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

ปราณี แสงอากาศ (2531: 191) ได้นำเสนอโครงการที่ใช้เกมและบทบาทสมมติในการสอนวิชาภาษาไทย ผลการวิจัยปรากฏว่า เนื้อหาวิชาภาษาไทยที่ใช้บทบาทสมมติ ครูและนักเรียนเห็นว่า เหมาะสมมาก และการเรียนการสอนที่ใช้บทบาทสมมติในการสอนวรรณคดี ครูและนักเรียนเห็นว่ามีเหมาะสมดีมาก

พชรมนต์ เพียรคงชล (2533: 58) วิจัยเรื่องศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเชื่อมั่นในตนเองในการเรียนวิชาภาษา กับวัฒนธรรม จากการสอนแบบนาฏการ และการสอนตามคู่มือของหน่วยศึกษานิเทศก์ ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนของกลุ่มที่เรียนด้วยการสอนแบบนาฏการกับการสอนตามคู่มือของหน่วยศึกษานิเทศก์ มีผลสัมฤทธิ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วรเชษฐ โชคชัย (2536: 93) ทำการวิจัยเปรียบเทียบความสามารถในการใช้ภาษาไทยและความเชื่อมั่นในตัวเองของนักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบนาฏการ ผลปรากฏว่า ความสามารถในการใช้ภาษาไทยของกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสามารถในการใช้ภาษาไทยของนักเรียนกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยที่เกี่ยวกับเจตคติ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเจตคติมีทั้งการทำวิจัยเกี่ยวกับเจตคติต่อเนื่องในหนังสือเรียนและเจตคติต่อวิธีการสอนแบบต่างๆ แต่ยังไม่มียุติทำการวิจัยโดยใช้วิธีการสอนเพื่อสร้างเจตคติในการเรียนวรรณคดี งานวิจัยที่ศึกษาปรากฏผลการวิจัยต่อไปนี้

มณฑิยา พรหมประพันธ์ (2522: 83) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนตามปกติและศึกษาเจตคติของนักเรียนที่มีต่อบทเรียนโมดูลผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองมีเจตคติที่ดีต่อบทเรียนโมดูลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ยุพดี พูลเวชประชาสุข (2523: 57) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และเจตคติต่อการเขียนสะกดคำโดยการให้แบบฝึกหัด การเขียนสะกดคำกับการเขียนตามคำบอก ผลปรากฏว่า เจตคติต่อการเขียนสะกดคำของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จารุณี ไชคสมัย (2526: 71) ได้ศึกษาเปรียบเทียบแบบฝึกหัดการอ่าน 2 แบบที่ส่งผลต่อสมรรถภาพการอ่านเร็วและเจตคติต่อการอ่านภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในจังหวัดลพบุรี ผลการวิจัยพบว่าเจตคติต่อวิชาภาษาไทยหลังการใช้แบบฝึกหัดทั้ง 2 แบบสูงกว่าก่อนใช้แบบฝึกหัด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มาสวิมล รักบ้านเกิด (2526: 78) ได้ทดลองสอนโดยใช้แบบฝึกหัดการเขียนสะกดคำยากในวิชาภาษาไทยและเจตคติต่อการเขียนสะกดคำ ของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 3 ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเขียนสะกดคำ และเจตคติสูงขึ้นกว่าก่อนสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อัทธยา สายศิลป์ (2526: 66) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเจตคติต่อภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดฝึกสมรรถภาพทางการอ่านเร็ว กับการสอนที่ฝึกตามกิจกรรมในคู่มือการสอนของกรมวิชาการ ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีเจตคติต่อภาษาไทยสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พจนานพร เชียงว่อง (2528: 56) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยและเจตคติต่อวิชาการสอนของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 ที่เรียนโดยวิธีการบวณการกลุ่มสัมพันธ์ และการสอนตามคู่มือครูของกรมวิชาการ พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเจตคติต่อวิธีสอนของนักเรียน

ที่เรียนวิชาภาษาไทยโดยวิธีสอนกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

อุรุณี พึ่งรุ่ง (2528: 52) ได้เปรียบเทียบผลการเตรียมความพร้อมทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้เกมและแผนการเตรียมความพร้อมตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนที่เตรียมความพร้อมโดยใช้เกมกับแผนการเตรียมความพร้อมตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผาณิต เพชรจำรัส (2529: 61) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เจตคติต่อวิชาภาษาไทยเพื่อกิจธุระและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยการสอนแบบซินดิเคทกับการสอนตามแนวคู่มือครู ผลการวิจัยพบว่าเจตคติต่อวิชาภาษาไทยเพื่อกิจธุระของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนเจตคติต่อวิชาภาษาไทยเพื่อกิจธุระของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม หลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

รักดี วิศิษฎ์อนุพงษ์ (2529: 49) ได้ศึกษาความสามารถของการเขียนร้อยแก้วด้วยคำสัญลักษณ์และเจตคติต่อการเขียนร้อยแก้วของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะผลวิจัยพบว่า หลังการทดลองทั้ง 2 กลุ่มมีเจตคติต่อการเขียนสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

หะซันน่า พงษ์ยี่หล้า (2530: 49) ได้ศึกษาผลการสอนโดยการใช้สถานการณ์จำลองที่มีผลสัมพันธ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าเจตคติต่อวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้สถานการณ์จำลองก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยในต่างประเทศ

มาเลย์ และ อเลนดอฟ (Maley และ Alanduff อ้างใน ซวลิต ผู้ภักดี 2526: 30) เขาทดลองใช้กิจกรรมการละครในการสอนภาษา เป็นเวลากว่า 5 ปี จนเลือกกิจกรรมการละครเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมและใช้ได้จริงโดยเขียนรายละเอียดบรรจุไว้ในหนังสือ Drama Technique in Language Learning

ชาริม ปาซ (Sharim - Paz) อ้างในพรหมนต์ เพียรคงชล 2533: 36) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้นาฏการกับนักศึกษาฝึกหัดครู ผลปรากฏว่า นาฏการเปิดโอกาสให้นักศึกษา ได้ฝึกฝนการพูดภาษาอังกฤษอย่างจริงจังและสมจริง อีกทั้งได้รับทักษะหลายอย่าง

อิมฮูฟ (Imhoof 1973: 24) ให้ข้อคิดในการสอนภาษาไว้ว่าในการสอนภาษา ถ้าใช้การแสดงประกอบด้วยจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารได้ดี รวมทั้งผู้เรียนยังเกิดความสนุกสนานในการเรียนอีกด้วย นอกจากความสามารถทางภาษาแล้ว ยังใช้การปลูกฝังคุณธรรมดังที่ ทราวิสส์ และ ปีเตอร์ (Traiss and Peter 1974: 358) ได้ศึกษาการปลูกฝังความยุติธรรมกับนักเรียนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติประกอบการเรียน ผลการศึกษาพบว่าการพัฒนาทางศีลธรรมเกี่ยวกับความยุติธรรมของนักเรียนดีขึ้นกว่าเดิม และ แฮนด์เลย์ (Handley 1975: 338) ได้นำบทบาทสมมติไปใช้สอนสังคมศึกษากับนักเรียนจำนวน 54 คน ใช้เวลา 4 สัปดาห์ โดยให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ ผลปรากฏว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติมีผลการเรียนดีขึ้นกว่าเดิม นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียนมากขึ้นกว่าเดิม สวอนเมอร์ฟี (Murphy 1976: 119) ได้ศึกษาการใช้บทบาทสมมติเพื่อสร้างภาพพจน์ทางสังคม และการใช้เหตุผลที่ชอบธรรมของนักเรียน 168 คน พบว่า การใช้ภาพพจน์ทางสังคมโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ ช่วยให้นักเรียนมีเหตุผลที่ชอบธรรมมากขึ้น และยังมีการศึกษาค้นคว้าตามหลักการของนักจิตวิทยาดังที่ แมนเดลบอม (Mandelbaum 1976: 859) ได้ศึกษาการฝึกเพื่อส่งเสริมการพัฒนาศีลธรรมตามหลักการของเพียเจท์ และโคลบอร์ก โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติมีผลในการพัฒนาศีลธรรมได้ดีกว่า

สวอนเลเซอร์ (Leyser 1976: 734) ได้ศึกษาโดยใช้การแสดงบทบาทสมมติกับนักเรียนที่มีสังคมมิติต่ำ กลุ่มตัวอย่าง 65 คน ผลการศึกษาพบว่า การใช้บทบาทสมมติในการเรียนสามารถช่วยเด็กที่มีสังคมมิติต่ำ มีปัญหาเข้ากับเพื่อนไม่ได้ ช่วยให้เด็กเข้ากับเพื่อนฝูงได้ดี มีผลดีมากสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาทางสังคม สอดคล้องกับที่โคโนเลย์ (Conoley 1977: 497) ได้ศึกษาผลของการใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอนจำนวน 142 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ใช้เวลาทดลองสองสัปดาห์ วันละ 30 นาที มีการทดลองก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการศึกษาพบว่าการใช้บทบาทสมมติเข้าเป็นองค์ประกอบในการเรียนการสอนมีผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนมากกว่ากลุ่มควบคุม ทำให้นักเรียนมีสังคมมิติดีขึ้น เปลี่ยนแปลงจากการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางไปสู่บุคคลอื่นมากขึ้น และลอนนอตตี (Lonnotti 1977: 142) ก็ศึกษาผลการใช้การแสดงบทบาทสมมติที่เน้นการไม่เห็นประโยชน์ส่วนตน ทดลองกับเด็กอายุ 6 ปีและ 9 ปี ผลการศึกษาพบว่านักเรียนที่มีการฝึกใช้โดยการแสดงบทบาทสมมติมีพฤติกรรมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนเพิ่มขึ้น

นอกจากจะใช้บทบาทสมมติในการปลูกฝังคุณธรรมต่างๆ แล้ว ยังใช้ในลักษณะคุณสมบัตินิเทศที่เชื่อฟัง ที่จะเพิ่มมากขึ้น ดังที่ เกลเลอร์ (Geller 1978: 219) ศึกษาการใช้สถานการณ์จำลองมาแสดงบทบาทสมมติเพื่อปลูกฝังการเชื่อฟัง ทดลองกับนักเรียนจำนวน 91 คน โดยใช้วีดีโอเทป เข้าช่วยในการแสดงบทบาทสมมติ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ใช้การแสดงบทบาทสมมติมีความเชื่อฟังเพิ่มมากขึ้นกว่านักเรียนที่ไม่ได้ใช้การแสดงบทบาทสมมติประกอบการเรียน

จากผลการวิจัยของในประเทศและต่างประเทศพอสรุปได้ว่า บทเรียนหรือเนื้อหาในหนังสือเรียน รวมทั้งแบบฝึกทักษะทางภาษาและวิธีการสอนแบบต่างๆ จะมีส่วนสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงของเจตคติไปในทิศทางที่เหมาะสม ฉะนั้นครูผู้สอนจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนตามที่กำหนดไว้ และผู้วิจัยมีความเห็นว่า การสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท สามารถนำมาใช้ในการสอนวรรณคดีไทยได้ ในสภาพของเวลา สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการสอน ที่มีอย่างจำกัด เพราะเป็นการสอนที่เน้นการเรียนรู้จากการแสดงออกที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. กำหนดรูปแบบการวิจัย
3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. วิธีดำเนินการทดลอง
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธบูชา

กรุงเทพมหานคร จำนวน 480 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธบูชา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 ใช้วิธีสุ่มแบบง่าย (Simple random Sampling) โดยการจับฉลากจากจำนวน 12 ห้องเรียน สุ่มมาห้องเรียนละ 10 คน เป็นจำนวนรวม 120 คน แล้วจับฉลากแบ่งเป็นกลุ่มอีกครั้ง กลุ่มตัวอย่างละ 40 คน ทั้งหมด 3 กลุ่มตัวอย่าง เป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม

กำหนดรูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง ทำการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบทและสอนแบบปกติ เพื่อสร้างเจตคติที่ดีในการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ซึ่งมีรูปแบบการวิจัย ดังนี้

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ใช้แบบแผนการวิจัยแบบ Randomized Control Group Pretest-Posttest Design (เชิดศักดิ์ โฆวาสินธุ์ 2522: 167)

E1 R	T1	X1	T2
E2 R	T1	X2	T2
CR	T1	-	T2

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย เป็นดังนี้

- R คือ การกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่ม (Random Assignment)
- C คือ กลุ่มควบคุม (Control Group)
- E1 คือ กลุ่มทดลองที่ 1 (Experimental Group 1)
- E2 คือ กลุ่มทดลองที่ 2 (Experimental Group 2)
- X1 คือ กลุ่มจัดกระทำที่ 1 (Treatment 1) การสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ
- X2 คือ กลุ่มจัดกระทำที่ 2 (Treatment 2) การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท
- T1 คือ การวัดเจตคติก่อนจัดกระทำการทดลอง (Pretest)
- T2 คือ การวัดเจตคติหลังจัดกระทำการทดลอง (Posttest)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการสอน
 - แผนการสอนแบบนาฏการโดยใช้บทบาทสมมติ
 - แผนการสอนแบบนาฏการโดยใช้การอ่านบท
 - แผนการสอนแบบปกติ
2. แบบวัดเจตคติตามวิธีของกัตต์แมน

1. แผนการสอน

แผนการสอนแบบนาฏการโดยใช้บทบาทสมมติใช้การอ่านบท และแผนการสอนแบบปกติ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

- 1.1 ศึกษาหลักสูตรวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) เอกสารประกอบหลักสูตร และหนังสือเรียน
- 1.2 ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการสร้างแผนการสอน โดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมตินาฏการประเภทการอ่านบท จากเอกสาร และงานวิจัยต่างๆ
- 1.3 ผู้วิจัยใช้แผนการสอนจำนวน 15 คาบ เป็นแผนการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ จำนวน 5 คาบ แผนการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท จำนวน 5 คาบ และแผนการสอนที่ใช้การสอนแบบปกติ จำนวน 5 คาบ ที่ผู้วิจัยใช้เวลาทำการสอนจำนวน 5 คาบ หรือ 5 ครั้ง เพราะว่าคุณรู้สึกจะเกิดขึ้นได้ในเวลาไม่มากนัก ถ้านักเรียนได้รับประสบการณ์ที่ประทับใจ อยู่ในสิ่งแวดล้อม และวิธีการที่เหมาะสม แม้เป็นประสบการณ์เพียงครั้งเดียวก็เกิดเจตคติที่ดีได้ (กฤษณา ศักดิ์ศรี 2530: 194) อีกทั้งมีส่วนจำกัดของเนื้อหาจากบทเรียนกับช่วงเวลาที่ใช้จึงต้องใช้เวลาทำการสอนจำนวน 5 คาบ โดยแบ่งช่วงเนื้อหาที่กล่าวถึง ดังนี้
 - แผนการสอน คาบที่ 1 วรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ที่ให้ทั้งสาระ ความรู้ ความบันเทิง สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อของคนไทยในสมัยก่อน
 - แผนการสอน คาบที่ 2 เนื้อเรื่องขุนช้างขุนแผนใช้วิธีการขับเสภาในการเสนอเรื่องราว โดยแต่งเรื่องเป็นบทกลอนใช้การขับลำนำ และใช้กรับชยับเป็นจังหวะ
 - แผนการสอน คาบที่ 3 ประเพณีการแต่งงานถือเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีความแตกต่างกันในสมัยก่อน และคล้ายกันเป็นหลักใหญ่ของประเพณีทั้งในสมัยก่อนและปัจจุบัน
 - แผนการสอน คาบที่ 4 ขั้นตอนของประเพณีการแต่งงาน เริ่มตั้งแต่การเจรจาลู่ขอ การเตรียมงาน การจัดงาน จนถึงการส่งตัว ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีพิธีการและความเชื่อที่แตกต่างกัน
 - แผนการสอน คาบที่ 5 เรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นวรรณคดีไทยเรื่องหนึ่งที่มีความเด่นด้านโวหาร การใช้ภาษา ทำให้ผู้อ่าน เห็นภาพพจน์จากการใช้ภาษาได้ชัดเจนจากเนื้อเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อของคนไทย

นำแผนการสอนที่สร้างไปให้ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนตรวจสอบจำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการสอนภาษาไทย จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบในด้านความสอดคล้องของเนื้อหา กิจกรรม อุปกรณ์ และจุดประสงค์การเรียนรู้

1.4 นำแผนการสอนที่ผ่านการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไข นำแผนที่ปรับปรุงแล้วไปทดลอง กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน เพื่อดูความบกพร่องของขั้นตอนการสอน การดำเนินกิจกรรม แล้วนำผลไปปรับปรุงแก้ไข

1.5 นำแผนการสอนที่ปรับปรุงแล้ว ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่วันที่ 5 มิถุนายน 2538 ถึงวันที่ 7 กรกฎาคม 2538

2. แบบวัดเจตคติ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบวัดเจตคติตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 รวบรวมข้อคำถามที่มีเนื้อหาตรงตามเจตคติต่อวรรณคดีไทย โดยได้ข้อคำถามส่วนหนึ่ง จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชาจากครู-อาจารย์ หมวดวิชาภาษาไทย และจากผู้วิจัย

2.2 เขียนชุดของข้อความที่เป็นคำถาม โดยจัดคำถามที่เป็นความรู้สึกใกล้เคียงกันไว้ด้วยกัน

2.3 นำข้อคำถามไปถามนักเรียน เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ภาษา และให้ครู-อาจารย์ในหมวดวิชาภาษาไทย ตรวจสอบข้อคำถามอีกครั้ง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

2.4 ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านแบบวัดเจตคติของกัตต์แมน 2 ท่าน แล้วนำมาปรับปรุง

2.5 นำแบบวัดเจตคติไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน

2.6 เมื่อเก็บข้อมูลแล้ว รวมคะแนนที่ผู้ตอบแต่ละคนได้รับ แล้วเรียงคะแนนของข้อคำถามที่มีคนตอบใช่ มากที่สุด ไว้ด้านซ้ายมือ พร้อมทั้งจัดลำดับที่ของคนที่ได้คะแนนจากการตอบมากที่สุดไว้บน แล้วเรียงตามลำดับคะแนนของผู้ตอบทั้งหมด

2.7 หาแบบแผนการตอบจากการจัดลำดับข้อคำถาม และลำดับของคนที่ตอบแบบวัดเจตคติ ใช้แบบแผนข้างมากในแต่ละข้อเป็นมาตรฐาน แบบแผนการตอบที่แตกต่างจากมาตรฐาน ถือว่าเป็นข้อผิดพลาด

2.8 นำคะแนนรวมของข้อผิดพลาดจากข้อถามทั้งหมด 46 ข้อ ไปเข้าสู่ตรหาค่าสัมประสิทธิ์ความสามารถในการสร้างใหม่ ได้ค่าความเชื่อมั่น .83 ยังไม่ถึงเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติตามวิธีของกัตต์แมน

2.9 ตัดข้อคำถามที่มีข้อผิดพลาดมาก หรือจุดตัดสูงในแนวตั้งทิ้ง เหลือข้อคำถามจำนวน 34 ข้อ นำคะแนนรวมจากข้อผิดพลาดของ 34 ข้อไปเข้าสู่ตรหาค่าสัมประสิทธิ์ความสามารถในการสร้างใหม่ ได้ค่าความเชื่อมั่น .90 ตามเกณฑ์ขั้นต่ำของแบบวัดตามวิธีของกัตต์แมนที่กำหนดไว้

2.10 นำแบบวัดจำนวน 34 ข้อ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

การหาคุณสมบัติของแบบวัดเจตคติ

ผู้วิจัยนำแบบวัดเจตคติที่ปรับปรุงข้อคำถามแล้ว ไปทดสอบใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธบูชา จำนวน 40 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติ โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์ความสามารถในการสร้างใหม่ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2536: 125) ได้ค่าความเชื่อมั่น .90

เกณฑ์การให้คะแนน

แบบวัดเจตคติแต่ละข้อ จะให้เลือกตอบได้ 2 ตัวเลือก คือ ใช่ กับ ไม่ใช่ ถ้าผู้ตอบแบบวัดเจตคติ ตอบว่า ใช่ จะได้ 1 คะแนน ถ้าตอบว่า ไม่ใช่ จะได้ 0 คะแนน

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน

คะแนนระหว่าง 1-17 คะแนน หมายถึง นักเรียนมีเจตคติไม่ดี

คะแนนระหว่าง 18-34 คะแนน หมายถึง นักเรียนมีเจตคติดี

วิธีดำเนินการทดลอง

วิธีดำเนินการทดลองกระทำตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการวัดเจตคติก่อนการเรียน กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ด้วยแบบวัดเจตคติ จำนวน 34 ข้อ ใช้เวลาทำแบบวัดเจตคติ กลุ่มตัวอย่างละ 50 นาที โดยจะทำการวัดเจตคติก่อนดำเนินการสอน 2 สัปดาห์ เริ่มดำเนินการสอนกลุ่มตัวอย่างกลุ่มแรกในสัปดาห์แรกของเดือนมิถุนายน 2538

2. ดำเนินการสอนโดยผู้วิจัยทั้ง 3 กลุ่ม โดยใช้เนื้อหาเดียวกัน และใช้เวลาในการสอนเนื้อหา กลุ่มละ 5 คาบ คาบละ 50 นาที โดยไม่รวมเวลาที่ใช้ทำแบบวัดเจตคติก่อนเรียน และหลังเรียนในแต่ละกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีสอนต่างกัน ดังนี้

2.1 กลุ่มทดลอง กลุ่มที่ 1 - ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ

2.2 กลุ่มทดลอง กลุ่มที่ 2 - ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท

2.2 กลุ่มควบคุม กลุ่มที่ 3 - ได้รับการสอนโดยใช้การสอนแบบปกติ

3. เมื่อสิ้นสุดการทดลองแต่ละกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจะทำการวัดเจตคติหลังเรียน โดยใช้แบบวัดเจตคติชุดเดียวกับการวัดก่อนเรียน ใช้เวลาทำแบบวัดเจตคติ 50 นาที

4. ตรวจแบบวัดเจตคติแล้วนำมาผลที่ได้มาวิเคราะห์ ด้วยวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. เปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธบูชา ต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน เมื่อได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ ใช้การหาค่า t-test (ประคอง กรรณสูตร 2535: 94)

2. เปรียบเทียบเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธบูชา ต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน เมื่อได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ ใช้การวิเคราะห์ ความแปรปรวนเมื่อมีนัยสำคัญทางสถิติ แล้วจึงทดสอบตามวิธีของตุกี (Tukey) (ประคอง กรรณสูตร 2535: 301)

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ของหน่วยทะเบียนและประเมินผลการศึกษา คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบเจตคติ ก่อนเรียนและหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ

กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการ ประเภทบทบาทสมมติ	N	\bar{X}	S.D	t
ก่อนเรียน	40	20.6000	3.103	-5.89**
หลังเรียน	40	25.4500	3.658	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ มีเจตคติหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง
ขุนแผน ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท

กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการ ประเภทการอ่านบท	N	\bar{X}	S.D	t
ก่อนเรียน	40	20.1750	4.320	-3.14**
หลังเรียน	40	23.0500	3.796	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบทมีเจตคติ
หลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ของนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติ

กลุ่มที่ได้รับการสอน แบบปกติ	N	\bar{X}	S.D	t
ก่อนเรียน	40	20.8250	3.500	4.28**
หลังเรียน	40	17.0250	3.886	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้การสอนแบบปกติ มีเจตคติหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ลดลงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา ที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	2	1507.2167	753.6083	52.7101**
ภายในกลุ่ม	117	1672.7750	14.2972	
รวม	119	3179.9917		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ มีเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบความแตกต่างของเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา ที่ได้รับการสอน โดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ

ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย \bar{x}	กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ	กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท	กลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติ
กลุ่มทดลอง			
กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ	25.4500	2.4000*	8.4250**
กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท	23.0500	-	6.0250**
กลุ่มที่ได้รับการสอนแบบปกติ	17.0250	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 พบว่านักเรียน ที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติมีเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ มีเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท มีเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การเสนอผลการวิจัยเรื่อง “การใช้นาฏการเพื่อสร้างเจตคติที่ดีในการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา กรุงเทพมหานคร”
ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่สำคัญดังนี้

สรุปการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา ต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา ต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ด้วยการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ

สมมติฐานการวิจัย

1. เจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา หลังเรียนจะดี กว่าก่อนเรียน เมื่อได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ
2. เจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา เมื่อได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติดีกว่า การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้ คือ

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธนุชา กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย จากจำนวน 12 ห้องเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง 120 คน จับฉลากแบ่งกลุ่ม เป็น 3 กลุ่มๆ ละ 40 คน กลุ่มตัวอย่างกลุ่มแรกเป็นกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภททบาทสมมติ กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และ กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มควบคุม ได้รับการสอนแบบปกติ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการสอน 3 แบบ คือ

- 1.1 แผนการสอนโดยใช้นาฏการประเภททบาทสมมติ
- 1.2 แผนการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท
- 1.3 แผนการสอนแบบปกติ

2. แบบวัดเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามหลักการสร้างแบบวัดเจตคติของกัตต์แมน ลักษณะของแบบวัดเป็นแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก จำนวน 34 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น .90

การดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยเป็นผู้สอนเองทั้ง 3 กลุ่ม ใช้เวลาในการสอนรวม 15 คาบ ๆ ละ 50 นาที ซึ่งดำเนินการดังนี้

1. วัดเจตคติก่อนการทดลอง โดยใช้แบบวัดเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน กับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม
2. ดำเนินการทดลองโดยผู้วิจัยเป็นผู้สอนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ใช้เนื้อหาเดียวกัน ระยะเวลาสอนกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มละ 5 คาบ ทั้งนี้ไม่รวมเวลาที่วัดเจตคติก่อนเรียน และหลังเรียน โดยกลุ่มทดลอง กลุ่มที่ 1 ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภททบาทสมมติ กลุ่มทดลอง กลุ่มที่ 2 ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และกลุ่มควบคุม ได้รับการสอนแบบปกติ

3. วัดเจตคติหลังเรียนโดยใช้แบบวัดเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ชุดเดียวกันกับการวัดเจตคติก่อนเรียน กับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำแบบวัดเจตคติของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม จำนวน 120 ฉบับ ไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยเครื่องคอมพิวเตอร์ ที่มหาวิทยาลัยมหิดล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) วิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1.1 ข้อมูลที่เกี่ยวกับเจตคติ ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธบูชา ต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน โดยใช้นาฏการประเภททบทวนบทสนทนา นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ ทำการวิเคราะห์โดยใช้ t-test

1.2 ข้อมูลที่เกี่ยวกับเจตคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธบูชา ต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน โดยใช้นาฏการประเภททบทวนบทสนทนา นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ วิเคราะห์โดยวิเคราะห์ความแปรปรวน เมื่อมีนัยสำคัญทางสถิติจึงทดสอบตามวิธีของตุกี (Tukey)

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน เมื่อได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภททบทวนบทสนทนา พบว่า การสอนโดยใช้นาฏการประเภททบทวนบทสนทนาทำให้นักเรียนมีเจตคติหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ดีกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน เมื่อได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท พบว่าการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท ทำให้นักเรียนมีเจตคติหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ดีกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. เปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน เมื่อได้รับการสอนโดยใช้การสอนแบบปกติ พบว่าการสอนโดยใช้การสอนแบบปกติ ทำให้นักเรียนมีเจตคติหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ลดลงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. เปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ และนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท พบว่าเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. เปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ และนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้การสอนแบบปกติ พบว่าเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้การสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. เปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบทและนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้การสอนแบบปกติ พบว่าเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท ดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้การสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

ผลการวิจัยปรากฏว่าประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

1. เปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ มีเจตคติหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปราณี แสงอากาศ (2531: 191) ที่พบว่า การเรียนการสอนที่ใช้บทบาทสมมติในการสอนวรรณคดีไทย ครูและนักเรียนมีความเห็นว่าเหมาะสมมาก และตรงกับผลการวิจัยของ ขวสิทธิ์ ผู้ภักดี (2526: 98) ซึ่งพบว่าวิชาที่ควรใช้นาฏการประกอบการสอนมากที่สุดคือ วรรณคดี เมื่อพิจารณาผลการวัด เจตคติหลังเรียนจากแบบวัดเจตคติที่สร้างขึ้นตามวิธีของกัตต์แมนแล้ว พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติมีเจตคติที่พัฒนาขึ้นอย่างชัดเจน (ก่อนเรียน

$\bar{X} = 20.60$ หลังเรียน $\bar{X} = 25.45$) ตามหัวข้อของเจตคติคือ ประโยชน์ของวรรณคดี ความมีเหตุผล ระเบียบวินัย คุณธรรม ความน่าสนใจ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตต์นิภา ภักดีชุมพล (2516: 161) และ อมรา ปฐภิญโญบุรณ (2522: 104) ที่พบว่ากิจกรรมที่เหมาะสมในการเรียนการสอนภาษาไทย คือการแสดงละคร ซึ่งเป็นนาฏการที่มีลักษณะการแสดงออกคล้ายกับบทบาทสมมติ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภาวนิต เพชรจำรัส (2529: 61) และหะซันน่า พงษ์ยี่หล้า (2530: 49) ที่ศึกษาเจตคติต่อวิชาภาษาไทย โดยใช้การสอนแบบซินดิเคทและการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง พบว่าหลังการทดลองนักเรียนมีเจตคติดีกว่าก่อนการทดลอง ในส่วนของเจตคติด้านการพัฒนาคุณธรรม ความกตัญญู หลังการทดลองที่สูงขึ้นนั้นตรงกับผลการวิจัยของ ฉวยศรี มีใจเย็น (2526: 57) และวิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ (2522: 66) ซึ่งพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ มีการพัฒนาทั้งจริยธรรม ความกตัญญู รวมไปถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งนี้ เพราะนักเรียนได้รับประสบการณ์ที่ใกล้เคียงความเป็นจริงจากเนื้อเรื่อง เป็นผลให้เข้าใจถึงเหตุผล คุณธรรม และ พฤติกรรมของตัวละคร รวมไปถึงการพัฒนาความร่วมมือ ความมีมนุษยสัมพันธ์ ระหว่างนักเรียนด้วยกันให้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่นมากขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุณีย์ ชุ่มจิต (2532: 72) ที่ศึกษาเจตคติด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยใช้การแสดงบทบาทสมมติ พบว่าเจตคติด้านมนุษยสัมพันธ์หลังการทดลองดีกว่าก่อนการทดลอง นอกจากการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ จะช่วยให้นักเรียนมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันแล้ว จากการสังเกตของผู้วิจัยยังพบว่า ครั้งแรกที่นักเรียนแสดงบทบาทสมมติ นักเรียนมีความกังวลขาดความเชื่อมั่นในการแสดง รู้สึกวิตกกังวลกับบทบาทของตัวละครที่ได้รับ กลัวว่าจะแสดงได้ไม่ดี แต่เมื่อมีโอกาสได้แสดงบ่อยครั้ง ความเชื่อมั่นของนักเรียนก็มีมากขึ้น ความสมจริงของบทบาท สีหน้า น้ำเสียง ก็พัฒนาดีขึ้นเป็นลำดับ นั้นแสดงว่าการใช้บทบาทสมมติสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้นักเรียนจากการคิดแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ตรงกับผลการวิจัยของ พชรมนต์ เพ็ชรคงชล (2533: 58) และวรเชษฐ โชคชัย (2536: 57) ที่พบว่าหลังการทดลองโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมตินักเรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และข้อค้นพบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เจตคติในด้านวิธีสอน ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติมีความเห็นว่า การใช้บทบาทสมมติเป็นวิธีการสอนที่น่าสนใจ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ แอนด์เลย์ (1975: 338) ที่นำบทบาทสมมติไปใช้สอนสังคมศึกษา ปรากฏว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้บทบาทสมมติมีผลการเรียนดีขึ้น มีความสนใจและตั้งใจเรียนมากขึ้น ทั้งนี้เพราะการสอนโดยใช้บทบาทสมตินั้นตรงกับธรรมชาติของนักเรียนที่เป็นเด็กกระตือรือร้น ซึ่งอยู่ในวัยรุ่นมักไม่ชอบการอยู่เฉย ชอบการแสดงออก ทำให้บรรยากาศการเรียนเป็นไปด้วยความสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ อีกทั้งภายหลังจากการแสดง ยังให้นักเรียน

คนอื่นได้แสดงความคิดเห็นจากแบบประเมินพฤติกรรมเพื่อนำไปปรับปรุงการแสดงครั้งต่อไป และที่สำคัญคือได้รับการเสริมแรงจากครูผู้สอน ตามหลักการเสริมแรงของสกินเนอร์ ทำให้นักเรียนมีการพัฒนาเจตคติที่ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มณเฑียร พรหมประพันธ์ (2522: 83) ที่พบว่าหลังเรียนนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อบทเรียนโมดูลดีกว่าก่อนเรียน ฉะนั้นการใช้วิธีสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา และวัยของผู้เรียน จึงสามารถเปลี่ยนแปลงเจตคติไปในทิศทางที่เหมาะสมได้

2. เปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอน โดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท มีเจตคติหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จากผลการวิจัยมีข้อค้นพบที่คล้ายกับนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ ในลักษณะของความสนุกสนานกับการเรียน คุณธรรมที่ได้รับ ความมีเหตุผล ความน่าสนใจจากเนื้อเรื่อง และการใช้สื่อการสอน เพราะการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท นอกจากเป็นการแสดงออกจากการอ่านบทที่ได้รับแล้วยังมีการใช้แถบบันทึกเสียง ผังแสดงขั้นตอนต่างๆ ของเนื้อหา ตลอดจนทักษะการใช้ภาษาอย่างมีความหมายทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจเนื้อเรื่องมากขึ้น ส่งผลให้นักเรียนมีการพัฒนาเจตคติหลังเรียนที่ดีกว่า (ก่อนเรียน $\bar{X} = 20.17$ หลังเรียน $\bar{X} = 23.05$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิมฮูฟ (1973: 24) และซาริม ปาซ (2533: 36) ซึ่งพบว่าการสอนถ้าใช้การแสดงประกอบจะ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาในการสื่อสารได้ดีอีกทั้งเกิดความสนุกสนานในการเรียนอีกด้วย ตรงกับผลการวิจัยของ ฉันทนา กุลธวัชวิชัย (2530: 47) ซึ่งพบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบทมีความสนใจทางการเรียนดีกว่าก่อนเรียน จากการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท นอกจากทำให้บทเรียนน่าสนใจแล้วยังมีผลต่อคุณธรรมที่ได้รับจากเนื้อเรื่อง จึงกล่าวได้ว่าการแสดงออกในลักษณะต่างๆ นั้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคล ตรงกับผลการวิจัยของ จารุณี ไชคสมัย (2526: 71) มาสวิมล รักบ้านเกิด (2526: 78) และ อัญญา สายศิลป์ (2526: 66) ที่ศึกษาเจตคติต่อวิชาภาษาไทย จากการใช้แบบฝึกการเขียน การอ่าน พบว่า หลังการใช้แบบฝึกแล้ว นักเรียนมีเจตคติที่ดีกว่า สอดคล้องกับ ยุพดี พูลเวชประชาสุข (2523: 57) และรักดี วิเศษภูงพูนษ์ (2529: 49) ที่ใช้แบบฝึกหัดแล้วนักเรียนมีเจตคติที่ดีกว่าเช่นกัน

จากข้อค้นพบและการศึกษางานวิจัย แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงเจตคตินั้นมีวิธีการหลายวิธีที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาตลอดจนวัยของผู้เรียน ให้แสดงถึงทักษะ การใช้ภาษา การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การทำกิจกรรมรายบุคคลหรือ

กิจกรรมเป็นกลุ่มที่ฝึกการช่วยเหลือกันนั้นก็สามารพัฒนาเจตคติของนักเรียนได้ ดังที่ พจนานพร เวียงว่อง (2528: 46) ได้ศึกษาเจตคติโดยใช้กระบวนการกลุ่ม พบว่าหลังเรียนนักเรียนมีเจตคติดีกว่าก่อนเรียนและจากการที่ผู้วิจัยใช้กระบวนการกลุ่มในการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เจตคติหลังการเรียนดีกว่าก่อนเรียน

3. เปรียบเทียบเจตคติก่อนเรียนและหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน ของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอน แบบปกติมีเจตคติหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ลดลงกว่าก่อนเรียน (ก่อนเรียน $\bar{X} = 20.82$ หลังเรียน $\bar{X} = 17.02$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการสอนแบบปกติซึ่งใช้ผู้นั้น เน้นศูนย์กลางในการเรียนอยู่ที่ครูมากกว่านักเรียน และใช้การบรรยายให้นักเรียนฟัง ตามลักษณะแห่งวัยของนักเรียนที่ชอบการแสดงออก เมื่อได้รับการสอนแบบปกติ โอกาสที่นักเรียนได้แสดงออกนั้นจึงมีน้อยอีกทั้งยังขาดความน่าสนใจ ความสนุกสนานในการเรียน เมื่อได้รับการสอนแบบปกติจึงทำให้เจตคติหลังเรียนลดลง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่ห่างไกลตนเอง การมองเห็นประโยชน์ความมีเหตุผลรวมไปถึงข้อคิดและคุณธรรมที่แฝงอยู่ในเนื้อหาของวรรณคดีจึงมีน้อย อีกทั้งเทคนิควิธี กิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้ในการสอนแบบปกติอยู่หน้าขาดแรงเสริมให้นักเรียนเกิดเจตคติที่ดี จึงขาดความน่าสนใจจากนักเรียน เมื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับการสอนแบบปกติแล้วปรากฏผลว่า เจตคติหลังเรียนลดลงกว่าก่อนเรียน

4. เปรียบเทียบเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่อง ขุนช้างขุนแผน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดพุทธบูชา ที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ การสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท และการสอนแบบปกติ

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ มีเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติมีเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท มีเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทยเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่สถิติที่ระดับ .01 จากข้อค้นพบจึงกล่าวได้ว่า การสอนโดยใช้นาฏการทั้งสองประเภท ทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีกว่าการสอนแบบปกติ ทั้งนี้เป็นเพราะการสอนโดยใช้นาฏการทั้งสองประเภทเป็นการสอนที่มุ่งเน้นการแสดงออก

จากเนื้อหา นักเรียนจึงได้รับประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริง แต่เมื่อพิจารณาการ สอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ ซึ่งนักเรียนมีเจตคติดีกว่าการสอนโดยใช้นาฏการ ประเภทการอ่านบทนั้นเป็นเพราะ การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ นักเรียนได้แสดงออกมากกว่า ทั้ง กิริยาท่าทาง การใช้ภาษา ส่วนการสอนโดยใช้การอ่านบท นักเรียนได้แสดงออกทางการใช้ภาษา เท่านั้นไม่มีการใช้กิริยาท่าทางประกอบ ฉะนั้นการมองเห็นประโยชน์ที่ได้รับจากเรื่อง การนำไปใช้ ตลอดจนบรรยากาศในการเรียนที่แตกต่างกันจึงส่งผลให้นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการ ทั้งสองประเภทมีเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ดีกว่านักเรียนที่ได้รับการ สอนแบบปกติ

จากการสอนโดยใช้นาฏการซึ่งมีลักษณะการแสดงออกใกล้เคียงกับละคร จึงเป็นกิจ กรรมที่เหมาะสมในการสอนการใช้ภาษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มาเลย์ (2526: 30) ที่ ทดลองใช้กิจกรรมในการสอนภาษา พบว่า กิจกรรมการละครนั้นเป็นกิจกรรมที่เหมาะสม และตรง กับลักษณะแห่งวัยของผู้เรียน อีกทั้งกิจกรรมการละครยังช่วยให้นักเรียนได้มองเห็นคุณธรรมต่างๆ ในเนื้อเรื่องจากการได้รับประสบการณ์ที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากกว่าการอ่านเนื้อเรื่องเพียง อย่างเดียว ส่งผลให้เจตคติหลังเรียนที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมได้รับการพัฒนาขึ้น สอดคล้องกับผล การวิจัยของ ลอนนอตตี (1977: 142) เกลเลอร์ (1978: 219) และ ทราวิสส์ (1974: 358) ที่พบว่า หลังเรียนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติสามารถพัฒนาคุณธรรมของนักเรียนในการทำงาน ร่วมกัน ส่งเสริมลักษณะนิสัยให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งตรงกับข้อค้นพบของแมนเดลบอม (1976: 859) และ สุจิตรา บัวคำภา (2525: 51) ที่พบว่า การแสดงบทบาทสมมติมีผลในการพัฒนา ศีลธรรมของนักเรียนรวมไปถึงความมีเหตุผล โดยอาศัยการคิดวิเคราะห์จากพฤติกรรมตามบท บทที่ได้รับ และตรงกับข้อค้นพบของ เมอร์ฟี (1976: 119) ที่พบว่าหลังเรียนโดยการใช้นาฏการ สมมติช่วยให้นักเรียนมีเหตุผลที่ขอบรรวมมากขึ้น

นอกจากนี้การสอนโดยใช้นาฏการยังช่วยให้นักเรียนได้รู้จักการปรับตัว การยอมรับฟัง ความคิดเห็นของผู้อื่น เพราะการแสดงที่ตื้นนั้นต้องอาศัยความร่วมมือ ความคิดเห็นร่วมกัน สอด คล้องกับผลการวิจัยของ โคโนเลีย (1977: 497) และเลเซอร์ (1976: 734) ซึ่งพบว่า การใช้นาฏการ สมมติในการเรียน สามารถช่วยให้นักเรียนที่มีสังคมมิติต่ำให้มีสังคมมิติที่ดีขึ้น เปลี่ยนจากการยึด ตนเองเป็นศูนย์กลางไปสู่บุคคลอื่นมากขึ้น จากข้อค้นพบที่กล่าวมาแล้วเป็นข้อสังเกตได้ว่า นอก เหนือจากการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ และการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการ อ่านบทแล้ว ยังสามารถใช้นาฏการประเภทอื่นๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนได้อีก ด้วย ทั้งนี้เพราะการสอนโดยใช้นาฏการซึ่งเน้นที่การแสดงออกทำให้นักเรียนได้ฝึกฝนการใช้ภาษา

อย่างมีความหมาย และได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงคล้ายกัน ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของ พินทอง ทองแตง (2529: 203) อุดลย์พันธ์ เนตรมัย (2529: 183) และ สมศักดิ์ ชำนาญกิจ (2523: 44) ที่พบว่าการสอนโดยใช้นาฏการประเภทหุ่น และการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทเพลงทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนดีกว่าก่อนเรียน นอกจากนี้การสอนโดยใช้นาฏการที่กล่าวมาแล้ว ยังมีการสอนโดยใช้นาฏการในลักษณะของเกมให้นักเรียนได้ใช้ภาษาโดยการแสดงออกจากการตอบคำถาม ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาเจตคติของนักเรียนให้ดีขึ้น ดังข้อค้นพบของ อรุณี พึ่งรุ่ง (2528: 52) ผจญ สุวรรณวงษ์ (2528: 94) และสมพล รูปนุชา (2524: 187) ที่พบว่าหลังเรียนโดยใช้นาฏการประเภทเกมสามารถพัฒนาเจตคติของนักเรียนให้ดีกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้เพราะนักเรียนได้แสดงออกทางทักษะการใช้ภาษาอย่างมีความหมาย นอกจากนี้ครูผู้สอนยังสามารถใช้นาฏการในการทบทวนบทเรียนให้นักเรียนเกิดความคงทนในการเรียนรู้จากภาษาที่ใช้และกิริยาท่าทางของผู้แสดงไปพร้อมกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตนา นฤภัทร (2524: 79) ซึ่งพบว่าการสอนโดยใช้นาฏการทำให้ผลสัมฤทธิ์ของทักษะการทวนซ้ำของนักเรียนหลังเรียนดีกว่าก่อนเรียน

ส่วนการสอนแบบปกติ ซึ่งผู้เรียนไม่มีโอกาสได้ทำกิจกรรมในลักษณะของการแสดงออกมากนักเพราะกิจกรรมของการสอนแบบปกติส่วนใหญ่กระทำในลักษณะการตอบคำถาม การสรุป การจับใจความสำคัญ การเล่าเรื่อง การเขียนเรียงความ ทำให้บรรยากาศในการเรียนไม่น่าสนใจ ส่งผลให้เจตคติหลังเรียนของนักเรียนลดลง จากข้อค้นพบดังกล่าวการสอนโดยใช้นาฏการทั้งประเภทบทบาทสมมติและการอ่านบทที่ส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติดีกว่าการสอนแบบปกติ เพราะเจตคติเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ (รวิวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์ 2533: 14) แม้จะใช้ช่วงเวลาทดลองไม่นานนัก ทั้งนี้การเกิดเจตคติที่ดีนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากเหตุการณ์ที่น่าประทับใจ แม้เป็นประสบการณ์เพียงครั้งเดียวก็เกิดเจตคติที่ดีได้ (กฤษณา ศักดิ์ศรี 2530: 194) ถ้าผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่เกิดความพอใจ และสนุกสนานรวมทั้งการเสริมแรงตามแนวความคิดของสกินเนอร์ ก็มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีได้อย่างมากและเหมาะสมสำหรับเด็กระดับมัธยม ซึ่งชอบกิจกรรมที่เปลี่ยนแปลงไม่ซ้ำซาก ให้ตนเองมีส่วนร่วมได้ลงมือกระทำ เด็กก็จะเกิดความเข้าใจ ความภาคภูมิใจ กลายเป็นเจตคติที่ดีต่อเรื่องนั้นได้ (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ 2528: 165) และจากผลการสอบปลายภาค ปรากฏว่านักเรียนที่ได้คะแนนสูงสุด ของวิชาภาษาไทย เป็นนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนโดยใช้บทบาทสมมติในช่วงได้รับการทดลอง สภาพการเรียนการสอนภาษาไทยโดยเฉพาะการสอนวรรณคดีไทย จึงควรได้รับการปรับปรุงเรื่องวิธีสอนของครู เพราะวิธีสอนของครูเป็น

ปัจจัยที่สำคัญที่จะสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนวรรณคดีไทยซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่างๆ ตามมา เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความมั่นใจในตนเอง ความอดทนในการเรียนรู้ ฯลฯ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า การสอนโดยใช้นาฏการมาใช้ในการกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งประเภทบทบาทสมมติและการอ่านบทนั้น ช่วยให้นักเรียนมีเจตคติหลังเรียนต่อการเรียนวรรณคดีไทยดีกว่าก่อนเรียน ดังนั้น ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยจึงควรนำนาฏการทั้งประเภทบทบาทสมมติและการอ่านบท ไปใช้ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย โดยเฉพาะวรรณคดีไทย ซึ่งก่อให้เกิดผลดีต่างๆ ตามมา เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสนใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง เพราะการใช้บทบาทสมมติและการอ่านบทนั้น ทำให้บทเรียนน่าสนใจ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจากการแสดง

1.2 ในการสอนวรรณคดีไทย โดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ และการอ่านบท ทำให้บรรยากาศในการเรียนมีความสนุกสนาน ลดความตึงเครียด ขณะเดียวกันผู้เรียนก็ได้รับความรู้ไปด้วย

1.3 การสอนโดยใช้นาฏการทั้งประเภทบทบาทสมมติและการอ่านบทนั้น ครูผู้สอนต้องดูแลใกล้ชิดขณะที่นักเรียนทำกิจกรรม เพราะบางครั้งต้องช่วยนักเรียนแก้ไขปัญหาระหว่างปฏิบัติการ การให้กำลังใจของครูก็มีส่วนสำคัญช่วยลดความวิตกกังวลของนักเรียน ให้มีความมั่นใจในการทำกิจกรรมมากขึ้น

1.4 ในการสอนภาษาไทย ควรนำนาฏการประเภทบทบาทสมมติ และการอ่านบทไปสอดแทรกให้เหมาะสมกับเนื้อหาอื่นๆ ที่นอกเหนือจากวรรณคดีไทย เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศในการเรียนให้น่าสนใจ และเกิดเจตคติที่ดีต่อบทเรียนนั้นๆ

1.5 การใช้เวลาเรียนครั้งละ 1 คาบนั้น กิจกรรมตอนท้ายภายหลังการแสดง คือการให้ทราบผลงานซึ่งเป็นการเสริมแรงอย่างหนึ่ง จะกระทำอย่างเร่งรัด ครูและนักเรียนได้แสดงความคิดเห็นน้อยเกินไป การสอนโดยใช้นาฏการจึงควรจัดคาบเรียนเป็นคาบคู่เพื่อกิจกรรมจะได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.6 ควรเสนอการสอนโดยใช้นาฏการประเภทบทบาทสมมติ และการอ่านบทให้เป็นที่รู้จักของครูท่านอื่น หรือแนะนำนาฏการประเภทอื่นๆ ได้นำไปใช้ทั้งในส่วนของวิชาภาษาไทย และวิชาอื่นๆ อาจจัดในลักษณะการนิเทศ การอบรมหรือเผยแพร่เป็นเอกสารทางวิชาการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเพิ่มเติมถึงปัจจัยหรือองค์ประกอบอื่น ที่มีผลต่อการสอนโดยใช้นาฏการให้ บรรลุวัตถุประสงค์ เช่น ระดับของนักเรียน โปรแกรมการเรียน ฯลฯ

2.2 งานวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะเจตคติของผู้เรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภท บทบาทสมมติและการอ่านบทต่อการเรียนวรรณคดีไทย ผู้ที่จะทำวิจัยครั้งต่อไปอาจใช้นาฏการ ประเภทอื่นๆ หรือศึกษาตัวแปรอื่น เช่น ความมั่นใจในตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ ความมี ระเบียบวินัย ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนในการเรียนรู้ หรือนำไปทดลองใช้กับวิชาอื่นๆ

2.3 การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเปรียบเทียบทักษะทางภาษาด้านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน จากการสอนโดยใช้นาฏการว่าทักษะใดพัฒนาได้มากกว่ากัน

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ จิตวิทยาการศึกษา กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ศรีเดชา 2527
- กฤษณา ศักดิ์ศรี จิตวิทยาการศึกษา กรุงเทพมหานคร รวมสาสน์ 2530
- จารุณี ไชคสมัย “การเปรียบเทียบการใช้แบบฝึกหัดอ่าน 2 แบบ ที่มีผลต่อสมรรถภาพการอ่านเร็ว และทัศนคติต่อวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดลพบุรี”
 ปฏิญยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร 2526
- จำลอง เงินดี จิตวิทยาสังคม กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2529
- จิตต์นิภา ภักดีชุมพล “กิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียน
 สาธิต” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 2516
- จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์ ทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมการวัด การพยากรณ์และการ
 เปลี่ยนแปลง กรุงเทพมหานคร สามดีการพิมพ์ 2538
- ฉลวยศรี มีใจเย็น “การทดลองใช้บทบาทสมมติเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความกตัญญูแก่เด็กของ
 เด็กชั้นประถมปีที่ 5” ปฏิญยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2526
- ฉวีวรรณ กิनावงศ์ การละครสำหรับครูประถม กรุงเทพมหานคร วัฒนาพานิช 2524
- ฉันทนา กุลธวัชวิชัย “การทดลองสอนแบบนาฏการในวิชาภาษาไทยชุดทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยม
 ศึกษาปีที่ 1” ปฏิญยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2530
- ชวลิต ผู้ภักดี “โครงการเสนอเพื่อจัดนาฏการประกอบการสอนภาษาไทยสำหรับนักศึกษา
 ปริญญาตรี สาขาวิชาเอก โทภาษาไทยในวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวง” วิทยานิพนธ์
 ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2526
- เชิดศักดิ์ โฆวาลินธุ์ การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน ธรรมชาติของทัศนคติกับการวัดทัศนคติ กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523

เด่นดวง พุ่มศิริ ศิลปะการละครทางปฏิบัติตอนศิลปะระหว่างการจัดแสดงละคร นครปฐม

มหาวิทยาลัยศิลปากร 2521

ธีระพร อุวรรณโณ จิตวิทยาสังคม คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529

นิพนธ์ ศุภปรีดี และ ลัดดา ศุภปรีดี เทคโนโลยีทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร ศูนย์กิจการพิมพ์

2517

บุญเหลือ ทองเยี่ยม การให้สื่อการสอน กรุงเทพมหานคร กรุงเทพมหานคร 2521

ประคอง กรรณสุด สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย 2535

ประคอง นิมมานเหมินท์ “บทบาทของวรรณคดีไทยในกระแสโลกาวัตต” วารสารสุโขทัย-

ธรรมมาธิราช พ.ศ.- ส.ศ. 2537 75

ประหยัด จีระวาทพงษ์ เทคโนโลยี 301 เทคโนโลยีการสอน กรุงเทพมหานคร อักษรวัฒนา 2521

ปราณี แสงอากาศ “การนำเสนอโครงการที่ใช้เกม และบทบาทสมมติในการสอน วิชาภาษาไทย

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผจญ สุวรรณวงษ์ “การทดลองสอนโดยใช้เกมประกอบการสอนในวิชาภาษาไทยกับนักเรียน

ประถมศึกษาปีที่ 1” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2528

ผาณิต เพชรจำรัส “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิชาภาษาไทยเพื่อ

กิจธุระและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยการสอนแบบ

ซินติเคทกับการสอนตามคู่มือครู” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2529

พจนานพร เขียงว่อง “การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยและทัศนคติต่อ

วิธีสอนของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่เรียนโดยวิธีกระบวนการ

กลุ่มสัมพันธ์ กับวิธีสอนตามคู่มือของกรมวิชาการ” วิทยานิพนธ์การศึกษา

มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2528

พชรมนต์ เพ็ชรคงชล “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเชื่อมั่นในตัวเองในการเรียน

วิชาภาษากับวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากการสอนแบบนาฏการ

และการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ “วิทยานิพนธ์การ

ศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2533

- พรรณี ช เจนจิต จิตวิทยาการเรียนการสอน กรุงเทพมหานคร อมรินทร์การ์พิมพ์ 2528
- พินทอง ทองถถม,ม.ล “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้หุ่นกระบอกกับการสอนแบบอภิปราย” วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2529
- มณฑิยา พรหมประพันธ์ “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้บทเรียนโมดูลกับการสอนปกติ” ปริญญาวิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522
- มนตรี แย้มกสิกร การใช้เทคโนโลยีทางการสอนในห้องเรียน สงขลา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ 2526
- มาศวิมล รักบ้านเกิด “การทดลองสอนโดยใช้แบบฝึกการเขียนสะกดคำยากในวิชาภาษาไทยกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2526
- ยุพดี พูลเวชประชาสุข “การเปรียบเทียบผลการเขียนสะกดคำและทัศนคติต่อการเขียนสะกดคำของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้แบบฝึกหัดการเขียนตัวสะกดและการเขียนตามคำบอก” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525
- รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธุ์ การวัดทัศนคติเบื้องต้น ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2533
- รักดี วิศิษฎ์อนุพงษ์ “การศึกษาความสามารถการเขียนร้อยแก้วด้วยคำสัญลักษณ์และเจตคติต่อการเขียนร้อยแก้วของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะ วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2529
- รัตนภา นฤภัทร “การเปรียบเทียบผลการสอนทักษะการทวนซ้ำด้วยวิธีบรรยายการให้ตัวแบบและบทบาทสมมติแก่นักศึกษาจิตวิทยาการศึกษา” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524
- วรเชษฐ โชคชัย “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเชื่อมั่นในตัวเองในการเรียนวิชาภาษาไทยกับวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากการสอนแบบนาฏการและการสอนตามคู่มือแนวการสอนของหน่วยศึกษานิเทศน์” วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2533

- วาสนา ชาวหา เทคโนโลยีทางการศึกษา ชลบุรี อักษรสยามการพิมพ์ 2523
- วินัย วีระวัฒนานนท์ สิ่งแวดล้อมศึกษา กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์ 2530
- วิมลรัตน์ ชัยสิทธิ์ “การแสดงผลบทบาทสมมติในการสอนกลุ่มบูรณาการสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1”
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522
- ศึกษาศึกษา, กระทรวง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533)
กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว 2535
- สดใส พันธุมโกมล ศิลปการละครกับเยาวชน กรุงเทพมหานคร อักษรศาสตร์พิจารณา 2526
- สมจิตรา เรืองศรี การสร้างแบบทดสอบ กรุงเทพมหานคร ภาควิชาการทดสอบและวิจัย คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2527
- สมพล ฐปุ่นชา “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการเรียนหลักภาษาไทยด้วยการสอนแบบบรรยาย
โดยการใช้เกมและไม่ใช้เกม เพลงประกอบการสอน” ปรินิพนธ์
ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2524
- สมศักดิ์ ชำนาญกิจ “การใช้เพลงประกอบการสอนวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษาปีที่ 4”
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2533
- สาลินี หมายเจริญ “โครงการเสนอการจัดนาฏการประกอบการสอนภาษาไทยในระดับมัธยม
ศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2533
- สุกัญญา ธาวิวรรณ หลักการสอนและเตรียมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ กรุงเทพมหานคร
เฉลิมชัยการพิมพ์ 2527
- สุจิต เพ็ชรขอบ หลักสูตรลักษณะแนวโน้มและการพัฒนาหลักสูตร กรุงเทพมหานคร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2525
- สุจิต เพ็ชรขอบ และ สายใจ อันทร่มพรรย์ วิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา
กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช 2523
- สุจิตรา บัวคำภา “การศึกษการสอนจริยศึกษาด้วยการใช้และไม่ใช้บทบาทสมมติในระดับประถม
ศึกษาปีที่ 6” ปรินิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2525
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ ระเบียบวิจัยทางสังคมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์ 2536

- สุนีย์ ชุ่มจิต “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติด้านมนุษยสัมพันธ์ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้วยการสอนแบบใช้และไม่ใช้บทบาทสมมติ” การศึกษามหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2523
- สุมาลี ไชยคำหาญ “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติในการอ่านกับผลสัมฤทธิ์ในการอ่านของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดปทุมธานี” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2535
- หะซันนำ พงศ์ยี่หล้า “การศึกษาผลการสอนโดยการใช้สถานการณ์จำลองที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียนและเจตคติต่อวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน 2530
- อดุลย์พันธ์ เนตรนัย “การใช้ละครหุ่นประกอบการสอนวรรณคดีไทยเรื่องมหาเวสสันดรชาดก
กัณฑ์กุมาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2529
- อมร จิตตะมัย “การสำรวจวิธีสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของโรงเรียนจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย 2514
- อมรา ปฐภิญโญบุรณ์ “การใช้สื่อการสอนแบบละครในโรงเรียนมัธยมในเขตกรุงเทพมหานคร”
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2522
- อรุณี พึ่งรุ่ง “การเปรียบเทียบผลการเตรียมความพร้อมทางการเรียน และทัศนคติต่อการเรียน
ภาษาไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1” โดยใช้เกมและแผนการเตรียมความพร้อม
ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521 วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2528
- อัทธยา สายศิลป์ “เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อภาษาไทยของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการสอนโดยชุดมีกิจกรรมภาพการอ่านเร็วกับการสอนจริง
ตามกิจกรรมคู่มือการสอนของกรมวิชาการ” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2526
- เอนกกุล กรี่แสง จิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา พิษณุโลก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ 2526

- Allport, Gordon W The handbook of Social Psychology quoted in The Nature of Attitudes and Change William J. Meguire ed Massachaushte Adison, Wesley Publish, 1967.
- Conoley, Jane Close. "The Effects of Interdependent Learning Tasks and Role Play on Sociometric Patterns, Work Norm Measures and Behavior in the Elementary Classroom," Dissertation Abstracts International, 1977.
- Geller, Danial M. "Involvement in Role-Playing Simulations: A Demonstration with studies on Obedience" Journal of Personality and Social Psychology, 1978, p. 219.
- Good, Carter V. Dictionary of Education, New York: Magraw-hill book 1959.
- Handley, Leslie Mills. "The Relationship of Role Playing and Opinion Change in Elementary School Children" Dissertation Abstracts International, 1975.
- Imhoof, Maurice. Drama and Language Learning English Teaching Forum, New York, 1973.
- Leyser, Yona. "The Effects of Role Playing in Elementary School Classroom on Children with Low Sociomeetric Status" Dissertation Abstracts International, 1976.
- Lonnotti, Ronald J. "A Longitudinal Investigation of Role - Taking, Altruism, and Empathy," Resources in Education, 1977.
- Mandellbaum, David Ira. "A Comparative Study of Role-Taking Training for the Enhancement of Moral Development" Dissertation Abstracts International, 1976.
- Murphy, Herbert Joseph. "The Contribution of Role Playing to the Social Perspective-taking Levels and Moral Reasoning Levels of Elementary School Pupils" Dissertaion Abstracts International, 1976.
- Nunnally, Jumc. Test and Measurement New York : Mcgrawhill book, 1959.
- Thurstone, L.L. Attitude can be Masured New York: Mcgrawhill book, 1979.
- Traviss, O.P. and Sister Mary Peter. "The Growth of Moral Judgment of Fifth Grade Children through Role Playing" Dissertation Abstracts International, 1974.

ภาคผนวก ก
แผนการสอน
ความรู้ประกอบเรื่องขุนช้างขุนแผน

**แบ่งสาระสำคัญ เรื่องขุนช้างขุนแผน
ตอนพลายแก้วแต่งงานกับนางพิม**

คาบที่ 1 วรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ที่ให้ทั้งสาระ ความรู้ ความบันเทิง สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อ ของคนไทยในสมัยก่อน

คาบที่ 2 เนื้อเรื่องขุนช้างขุนแผนใช้วิธีการขับเสภา ในการเสนอเรื่องราวโดยแต่งเรื่องเป็น บทกลอนใช้ในการขับลำนำ และใช้กรับชับเป็นจังหวะ

คาบที่ 3 ประเพณีการแต่งงานถือว่าเป็นวัฒนธรรมของไทยอย่างหนึ่งที่มีความแตกต่างกัน ในส่วนย่อยและคล้ายกันในหลักใหญ่ของประเพณีทั้งในสมัยก่อนและปัจจุบัน

คาบที่ 4 ขั้นตอนของประเพณีการแต่งงานเริ่มตั้งแต่การเจรจาสู่ขอ การเตรียมงาน การ จัดงานจนถึงการส่งตัว ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีพิธีการ และความเชื่อที่แตกต่างกัน

คาบที่ 5 เรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีไทยเรื่องหนึ่งที่มีความเด่นด้านโวหารการใช้ ภาษา ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์จากการใช้ภาษาได้ชัดเจน จากเนื้อเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงสภาพ ชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อของคนไทย

แผนการสอนแบบนาฏการ
(โดยใช้บทบาทสมมติ)

แผนการสอนที่ 1
เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

วรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ที่ให้ทั้งสาระความรู้ ความบันเทิง สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อของคนไทยในสมัยก่อน

จุดประสงค์ปลายทาง

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน
2. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน
3. เพื่อให้นักเรียนรู้จักสรุปและจับใจความสำคัญของเรื่องได้

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของวรรณคดีได้
2. บอกประโยชน์ของวรรณคดีได้
3. บอกที่มาของเรื่องขุนช้างขุนแผนได้
4. แสดงบทบาทของตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผนได้
5. บอกรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติผู้แต่งเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่เรียนได้
6. บอกลักษณะของตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผนได้
7. บอกความสัมพันธ์ของตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผนได้

เนื้อหา

1. ความหมายของวรรณคดี
2. ประวัติผู้แต่ง และที่มาของเรื่องขุนช้างขุนแผน
3. สาระและตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน

สื่อ

1. พระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 2
2. ภาพตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน
3. ภาพการ์ตูนชุด "ขุนช้างขุนแผน"
4. บัตรคำชื่อตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน
5. ผังแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน
6. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับเรื่องขุนช้างขุนแผนที่นักเรียนเคยรู้จักมาแล้ว

ขั้นสอน

1. ขั้นเตรียมการ

- 1.1 ครูถามนักเรียนถึงความหมายวรรณคดีตามที่นักเรียนทราบ แล้วครูสรุปความหมายของวรรณคดีให้นักเรียนทราบ
- 1.2 ให้นักเรียนดูพระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 2 พร้อมทั้งสนทนาซักถามเกี่ยวกับพระราชประวัติ และพระราชนิพนธ์ของท่าน
- 1.3 แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มกำหนดตำแหน่งและหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม
- 1.4 ครูสนทนาซักถามนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องขุนช้างขุนแผนที่นักเรียนทราบมาแล้ว และแจกภาพการ์ตูนชุด "ขุนช้างขุนแผน" ให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติมพร้อมอธิบายความสัมพันธ์ของตัวละครจากผัง
- 1.5 ครูแจกบัตรชื่อตัวละคร โดยไม่ให้กลุ่มอื่นเห็นชื่อตัวละครจากบัตรคำที่ไม่ใช่ของกลุ่มตน

2. ชั้นแสดง

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มมาแสดงบทบาทที่เป็นลักษณะเด่นของตัวละคร จากเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน ที่ได้รับมอบหมายตามบัตรคำ และใบงานซึ่งเป็นลักษณะเด่นของตัวละคร โดยใช้เวลาประมาณกลุ่มละ 3 นาที ระหว่างที่กลุ่มหนึ่งแสดงกลุ่มอื่นๆ จะคอยสังเกตการณ์ และให้คะแนนจากแบบประเมินพร้อมทั้งทายชื่อตัวละครที่กลุ่มนั้นแสดง

3. การอภิปราย และการสรุปผล

ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับลักษณะของตัวละครที่แสดงพร้อมทั้งข้อเสนอนะ และครูสรุปในประเด็นที่นักเรียนยังไม่ให้กล่าวถึงหรือยังไม่สมบูรณ์

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม การเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
- การแสดงบทบาทสมมติลักษณะของตัวละคร

2. การตรวจผลงาน

- บันทึกผลการปฏิบัติจากแบบประเมิน

3. การตรวจสอบด้วยวาจา

- ความหมาย, ประโยชน์ของวรรณคดี
- ที่มาและรายละเอียดของผู้แต่งเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่เรียน
- สาระของเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่เรียน

แผนการสอนแบบนาฏการ
(โดยใช้บทบาทสมมติ)

แผนการสอนที่ 2
เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

เนื้อเรื่องขุนช้างขุนแผนใช้วิธีการขับเสภาในการเสนอเรื่องราว โดยแต่งเรื่องเป็นบทกลอนใช้การขับลำนำ และใช้กรับช่วยเป็นจังหวะ

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้นักเรียนได้รู้วิธีการขับเสภา และเห็นคุณค่าของการขับเสภา

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความเป็นมาของการขับเสภาได้
2. บอกวิธีการขับเสภาได้
3. ขับเสภาจากเรื่องที่กำหนดได้
4. อธิบายเนื้อเรื่องจากการขับเสภาได้
5. แสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่องที่ขับเสภาได้

เนื้อหา

1. ความเป็นมาของการขับเสภา
2. วิธีการขับเสภา และอุปกรณ์ที่ใช้

สื่อ

1. กรับ, รูปภาพกรับเสภา
2. แลบบันทึกเสียงการขับเสภา
3. ผังแสดงคำที่ใช้ในการขับลำนำ
4. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูถามนักเรียนถึงตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน แล้วให้นักเรียนดูรับเสภาจากรูปภาพ และรับเสภาที่เป็นของจริง พร้อมทั้งแสดงวิธีการใช้

ขั้นสอน

1. ทบทวนการ

1.1 ครูสนทนาซักถามเกี่ยวกับวิธีการอ่านบท ร้อยกรองที่นักเรียนเคยเรียนมาแล้วและครูบอกถึงวิธีการอ่านบทร้อยกรองในลักษณะของการขับเสภา พร้อมทั้งอธิบายถึงความ เป็นมาของการขับเสภา

1.2 ให้นักเรียนดูผังแสดงคำที่ใช้ขับลำนำ และฟังแถบบันทึกเสียงการขับเสภา จากเรื่องขุนช้างขุนแผน

1.3 หลังจากฟังแถบบันทึกเสียงการขับเสภา 1 ครั้ง แล้วให้นักเรียนทดลอง ขับเสภาตามแถบบันทึกเสียง

1.4 แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมทั้งกำหนดตำแหน่ง และหน้าที่ของ สมาชิกในกลุ่ม

1.5 ครูแบ่งเนื้อหาที่แต่ละกลุ่มจะต้องแสดงบทบาทสมมติพร้อมทั้งขับเสภา กลุ่มละ 2 บท ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ตั้งแต่ “ครึ่งรุ่งแจ้งแสงสว่างหล้า”

ถึง “คิดอ่านขอลูกสาวศรีประจัน”

กลุ่มที่ 2 ตั้งแต่ “พलयแก้วก็เสกขี้ผึ้งให้”

ถึง “เห็นแล้วเรียกข้าดำอึ้งไป”

กลุ่มที่ 3 ตั้งแต่ “ศรีประจันได้ฟังทางหัวเราะ”

ถึง “รู้ทำรู้ได้ด้วยง่ายตาย”

กลุ่มที่ 4 ตั้งแต่ “เหลียวเห็นศรีประจันกลับหัวรอ”

ถึง “จะทำเสียให้คงเห็นทันตา”

กลุ่มที่ 5 ตั้งแต่ “เจ้าพलयแก้วจึงว่าเจ้าเกลอเอ๋ย”

ถึง “ว่าแล้วกินเหล้าเมาสำราญ”

2. ชั้นแสดง

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม แสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่องที่กำหนดให้ โดยให้นักเรียนในกลุ่มที่ไม่ได้แสดงเป็นผู้รับเสภาให้ แล้วสมาชิกในกลุ่มที่ต้องแสดง ก็จะแสดงไปตามนั้น ส่วนกลุ่มที่ไม่ได้แสดงก็สังเกตการณ์ เพื่อให้คะแนนในแบบประเมิน

3. การอภิปรายและการสรุปผล

ให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่ได้รับจากการแสดง และครูสรุปทเรียนเกี่ยวกับการรับเสภา ตลอดจนเนื้อหาของเรื่องจากที่นักเรียนแต่ละกลุ่มแสดง

ชั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
- การแสดงบทบาทสมมติจากการรับเสภา

2. การตรวจผลงาน

- บันทึกผลการปฏิบัติจากแบบประเมิน

3. การตรวจสอบด้วยวาจา

- ความเป็นมาและวิธีการรับเสภา
- สาระของเนื้อเรื่องจากการรับเสภา

แผนการสอนแบบนาฏการ แผนการสอนที่ 3
(โดยใช้บทบาทสมมติ) เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

ประเพณีการแต่งงานถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ที่มีความแตกต่างกันในส่วนย่อย และคล้ายกันเป็นหลักใหญ่ ของประเพณีทั้งในสมัยก่อนและปัจจุบัน

จุดประสงค์ปลายทาง

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย
2. เพื่อให้นักเรียน เข้าใจถึงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในสมัยก่อน

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกถึงพิธีการของการแต่งงานได้
2. อธิบายพิธีการของการแต่งงานได้
3. บอกความแตกต่างของพิธีการแต่งงานในสมัยก่อนและปัจจุบันได้
4. แสดงบทบาทสมมติของพิธีการแต่งงานได้

เนื้อหา

1. ประเพณีการแต่งงาน
2. ประเพณีการแต่งงานในสมัยก่อนและปัจจุบัน

สื่อ

1. แถบบันทึกเสียงเพลง “ขันหมาก”
2. รูปภาพชุด “ประเพณีการแต่งงาน”
3. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ให้นักเรียนฟังแถบบันทึกเสียงเพลง “ซันหมาก”
2. ครูสนทนาซักถามว่า เพลงซันหมากนี้จะใช้ในพิธีอะไร และซักถามถึงประเพณีการแต่งงาน ที่นักเรียนเคยพบมาว่ามีพิธีการอย่างไรบ้าง

ขั้นสอน

1. ขั้นเตรียมการ

- 1.1 ครูเล่าถึงประเพณีการแต่งงานที่มีในสมัยก่อน และในปัจจุบัน
- 1.2 แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม แล้วกำหนดตำแหน่ง และหน้าที่ของสมาชิก

ในกลุ่ม

- 1.3 ครูแจกภาพชุด “ประเพณีการแต่งงาน”

2. ขั้นสอน

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม แสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับพิธีแต่งงานจากที่นักเรียนเคยพบมา และจากการศึกษาภาพชุด “ประเพณีการแต่งงาน” โดยใช้เวลากลุ่มละประมาณ 3 นาที ระหว่างที่กลุ่ม 1 แสดงกลุ่มอื่นคอยสังเกตการณ์พร้อมทั้งให้คะแนนจากแบบประเมิน

3. การอภิปรายและการสรุปผล

ให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีการแต่งงาน ในสมัยก่อนและในปัจจุบัน พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาการแสดง แล้วครูร่วมสรุปพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ

ชั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติการเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
- การแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับพิธีการแต่งงาน

2. การตรวจผลงาน

- บันทึกผลการปฏิบัติจากแบบประเมิน

3. การตรวจสอบด้วยวาจา

- พิธีการของการแต่งงาน
- ความแตกต่างของพิธีการแต่งงานในสมัยก่อนและปัจจุบัน

แผนการสอนแบบนาฏการ
(โดยใช้บทบาทสมมติ)

แผนการสอนที่ 4
เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

ขั้นตอนของประเพณีการแต่งงานเริ่มตั้งแต่การเจรจาสูขอ การเตรียมงาน การจัดงาน จนถึงการส่งตัว ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีพิธีการ และความเชื่อที่แตกต่างกัน

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและเห็นความสำคัญของประเพณีการแต่งงาน

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกขั้นตอนของพิธีการแต่งงานได้
2. อธิบายรายละเอียดแต่ละขั้นตอนของพิธีการแต่งงานได้
3. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีการแต่งงานได้
4. แสดงบทบาทสมมติของพิธีการแต่งงานแต่ละขั้นตอนได้

เนื้อหา

1. ขั้นตอนของพิธีการแต่งงาน
2. รายละเอียดแต่ละขั้นตอนของพิธีการแต่งงาน

สื่อ

1. ผังแสดงขั้นตอนการแต่งงาน
2. รูปภาพชุด “ประเพณีการแต่งงาน”
3. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ชั้นนำ

1. ครูสนทนาซักถามนักเรียน เกี่ยวกับความแตกต่างของประเพณีการแต่งงานในสมัยก่อนและปัจจุบันที่เรียนมาแล้ว

ขั้นสอน

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ให้นักเรียนผู้ฝึกแสดงขั้นตอนของพิธีการแต่งงาน แล้วสนทนาซักถามถึงรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนในพิธีการแต่งงาน

1.2 แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมกับกำหนดตำแหน่ง และหน้าที่ของสมาชิก ในกลุ่ม

1.3 ครูแจกภาพชุด “ประเพณีการแต่งงาน” ให้ศึกษารายละเอียดอีกครั้ง

1.4 ให้ตัวแทนกลุ่มมาจับฉลากเพื่อแสดงบทบาทสมมติ ขั้นตอนของพิธีการแต่งงาน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การเจรจาสู่ขอ

กลุ่มที่ 2 การหมั้น

กลุ่มที่ 3 การเตรียมงานของฝ่ายหญิง

(การนิมนต์พระ)

กลุ่มที่ 4 วันแต่งงาน

กลุ่มที่ 5 การส่งตัว

2. ขั้นแสดง

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม เริ่มตั้งแต่กลุ่มที่ 1 จนถึงกลุ่มที่ 5 แสดงบทบาทสมมติ ตามที่กลุ่มรับผิดชอบ โดยใช้เวลาแสดงกลุ่มละ 3-5 นาที ระหว่างที่กลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่นต้องคอยสังเกตการณ์พร้อมทั้งให้คะแนนจากแบบประเมิน

3. การอภิปรายและการสรุปผล

ให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนในพิธีแต่งงาน แล้วครูช่วยสรุปบทเรียน พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ

ชั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
- การแสดงบทบาทสมมติตามขั้นตอนของพิธีการแต่งงาน

2. การตรวจผลงาน

- บันทึกผลการปฏิบัติจากแบบประเมิน

3. การตรวจสอบด้วยวาจา

- ขั้นตอนของพิธีการของการแต่งงาน
- รายละเอียดของแต่ละขั้นตอนของพิธีการแต่งงาน
- แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพิธีการแต่งงาน

แผนการสอนแบบนาฏการ
(โดยใช้บทบาทสมมติ)

แผนการสอนที่ 5
เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

เรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีไทยเรื่องหนึ่งที่มีความเด่นด้านโวหารการใช้ภาษา ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์ จาการใช้ภาษาได้ชัดเจนจากเนื้อเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อของคนไทยในสมัยโบราณ

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้นักเรียนได้รู้ถึงลักษณะเด่นด้านโวหาร และการใช้ภาษาจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายแก้วแต่งงานกับนางพิม

จุดประสงค์นำทาง

1. ยกตัวอย่างโวหารที่สร้างภาพพจน์ชัดเจนได้
2. บอกความหมายของคำศัพท์จากเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่เรียนได้
3. อธิบายความหมายของสำนวนจากเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่เรียนได้
4. แสดงบทบาทสมมติตามโวหาร การใช้ภาษาจากเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่เรียนได้

เนื้อหา

1. ความหมายของคำศัพท์และสำนวนจากเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่เรียนได้
2. โวหารการใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์จากเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่เรียนได้

สื่อ

1. ภาพเรือนไทย
2. บัตรคำศัพท์
3. บัตรสำนวน
4. ใบงานเกี่ยวกับโวหารการใช้ภาษา
5. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ให้นักเรียนดูภาพเรือนไทยแล้วครูถามถึงชื่อเรียกส่วนประกอบของเรือนไทยแต่ละส่วนที่นักเรียนรู้จัก

ขั้นสอน

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 สนทนาซักถามนักเรียนเกี่ยวกับคำศัพท์ และสำนวนจากเนื้อเรื่อง โดยครูยกตัวอย่าง คำศัพท์ แล้วให้นักเรียนบอกความหมาย คำว่า

1. ทำวอล
2. ออกไก่
3. ชั้นหมาก

ให้นักเรียนช่วยกันตอบ ถ้าตอบไม่ได้ ครูจึงค่อยช่วยบอกความหมายให้

1.2 แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม แล้วกับกำหนดตำแหน่ง หน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม

1.3 ครูแจกใบงานเกี่ยวกับไวยากรณ์ใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์ จากเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนพลายแก้วแต่งงานกับนางพิม ให้แต่ละกลุ่ม

2. ขั้นแสดง

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มมาแสดงบทบาทสมมติ ตามไวยากรณ์ที่ได้รับมอบหมายตามใบงาน โดยใช้เวลาแสดงกลุ่มละ 3-5 นาที ระหว่างที่กลุ่มหนึ่งแสดง กลุ่มอื่นจะเป็นผู้คอยสังเกตการณ์ทั้งให้คะแนนจากแบบประเมิน

3. การอภิปรายและการสรุปผล

ให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาจากไวยากรณ์ใช้ภาษาในใบงาน พร้อมทั้งคำศัพท์ และสำนวนจากเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนพลายแก้วแต่งงานกับนางพิม

ชั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
- แสดงบทบาทสมมติตามไวยากรณ์แต่ละกลุ่มได้รับมอบหมาย

2. การตรวจผลงาน

- บันทึกผลการปฏิบัติจากแบบประเมิน

3. การตรวจสอบด้วยวาจา

- ความหมายคำศัพท์
- อธิบายสำนวน
- ยกตัวอย่างไวยากรณ์ที่สร้างภาพพจน์

แผนการสอนแบบนาฏการ
(โดยใช้การอ่านบท)

แผนการสอนที่ 1
เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

วรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ทำให้ทั้งสาระความรู้ความบันเทิง เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ และความเชื่อของคนไทยในสมัยก่อน

จุดประสงค์ปลายทาง

1. เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน
2. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าและประโยชน์ของวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน
3. เพื่อให้นักเรียนรู้จักสรุปและจับใจความสำคัญของเรื่องได้

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของวรรณคดีได้
2. บอกประโยชน์ของวรรณคดีได้
3. บอกที่มาของเรื่องขุนช้างขุนแผนได้
4. บอกรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติผู้แต่งได้
5. สรุปและจับใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้

เนื้อหา

1. ความหมายของวรรณคดี
2. ประวัติผู้แต่งและที่มาของเรื่องขุนช้างขุนแผน
3. สาระและรายละเอียดของตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน

สื่อ

1. พระบรมฉายาลักษณ์
2. บัตรตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน
3. บัตรคำชื่อตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน
4. ผังแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน
5. ภาพการ์ตูนชุด “ขุนช้างขุนแผน”
6. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูและนักเรียนร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่นักเรียนเคยรู้จักมาแล้ว

ขั้นสอน

1. ขั้นเตรียมการ

- 1.1 ครูถามนักเรียนถึงความหมายของวรรณคดี ตามที่นักเรียนทราบ แล้วครูบอกให้ทราบความหมายของวรรณคดีที่ถูกต้อง
- 1.2 ให้นักเรียนดูพระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 2 พร้อมทั้งสนทนาซักถามเกี่ยวกับประวัติและพระราชนิพนธ์
- 1.3 แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมทั้งกำหนดตำแหน่ง และหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม
- 1.4 ครูสนทนาซักถามนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องขุนช้างขุนแผนที่นักเรียนทราบมาแล้วและครูอธิบายรายละเอียดของตัวละครจากผังแสดงความสัมพันธ์ของตัวละคร
- 1.5 ครูแจกภาพการ์ตูนชุด “ขุนช้างขุนแผน” พร้อมทั้งบัตรคำชื่อตัวละคร และรายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครนั้น ๆ

2. ชั้นแสดง

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาภาพการ์ตูนชุด “ขุนช้างขุนแผน” และช่วยกันสรุปสาระสำคัญจากเรื่องที่อ่าน แล้วให้ตัวแทนกลุ่มละ 1 คนนำไปเสนอหน้าชั้น โดยใช้เวลาศึกษาเนื้อหา 10 นาที และใช้เวลานำเสนอเนื้อหากลุ่มประมาณ 3 นาที

3. การอภิปรายและการสรุปผล

ให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของตัวละคร ความสัมพันธ์ของตัวละคร และครูสรุปประเด็นที่นักเรียนไม่ได้กล่าวถึง หรือยังไม่สมบูรณ์

ชั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
- การอ่านเนื้อเรื่องจากภาพการ์ตูน

2. การตรวจผลงาน

- บันทึกผลการปฏิบัติจากแบบประเมิน

3. การตรวจสอบด้วยวาจา

- ความหมาย ประโยชน์ของวรรณคดี
- ที่มา และรายละเอียดของผู้แต่งเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนที่เรียน
- สาระของเรื่องขุนช้างขุนแผนในตอนที่เรียน

แผนการสอนแบบนาฏการ
(โดยใช้การอ่านบท)

แผนการสอนที่ 2
เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

เนื้อเรื่องขุนช้างขุนแผนใช้ วิธีการขับเสภาในการเสนอเรื่องราวโดยแต่งเรื่องเป็นบทกลอนใช้การขับลำนำ และใช้กรับขับเป็นจังหวะ

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้นักเรียนได้รู้วิธีการขับเสภา และเห็นคุณค่าของการขับเสภา

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความเป็นมาของการขับเสภาได้
2. บอกวิธีการขับเสภาได้
3. ขับเสภาจากเรื่องที่กำหนดได้
4. อธิบายเนื้อเรื่องจากการขับเสภาได้

เนื้อหา

1. ความเป็นมาของการขับเสภา
2. วิธีการขับเสภา และอุปกรณ์ที่ใช้

สื่อ

1. กรับ, รูปภาพกรับเสภา
2. แถบบันทึกเสียงการขับเสภา
3. ผังแสดงคำที่ใช้ในการขับลำนำ
4. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ชั้นนำ

1. ครูถามชื่อตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน แล้วให้นักเรียนดูกรับเสภาจากรูปภาพ และกรับเสภาที่เป็นของจริง พร้อมทั้งแสดงวิธีการใช้

ชั้นสอน

1. ชั้นเตรียมการ

1.1 ครูสนทนาซักถามเกี่ยวกับวิธีการอ่านบทหรือกรอง ที่นักเรียนเคยเรียนมาแล้ว และครูบอกถึงวิธีการอ่านบทหรือกรองในลักษณะของการขับเสภา พร้อมทั้งอธิบายถึงความ เป็นมาของการขับเสภา

1.2 ให้นักเรียนดูผังแสดงคำที่ใช้ขับลำนำ และฟังแถบบันทึกเสียงการขับเสภา จากเรื่องขุนช้างขุนแผน

1.3 หลังจากฟังแถบบันทึกเสียงการขับเสภา 1 ครั้ง แล้วให้นักเรียนทดลอง ขับเสภาตามแถบบันทึกเสียง

1.4 แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมทั้งกำหนดหน้าที่ของแต่ละบุคคล

1.5 ครูแบ่งเนื้อหาที่แต่ละกลุ่มจะต้องขับเสภา และสรุปสาระสำคัญ กลุ่มละ 4 บท ดังนี้

2. ชั้นแสดง

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มขับเสภา ตามที่กำหนดให้ กลุ่มละ 4 บท ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ตั้งแต่ “ครึ่งรุ่งแจ้งแสงสว่างหล้า”

ถึง “ข้าถือสมุทหมากสากตะบัน”

กลุ่มที่ 2 ตั้งแต่ “ทองประศรีตอบคำศรีประจัน”

ถึง “อุตสาห์สู้บุกแฝกแบกหน้ามา”

กลุ่มที่ 3 ตั้งแต่ “ศรีประจันได้ฟังทางหัวเราะ”

ถึง “ดูยังไม่เห็นแก่ตาว่าตายจริง”

กลุ่มที่ 4 ตั้งแต่ “ครานั้นตาสนกับตาเสา”

ถึง “คุณยายจำไม่ได้หรือไรนา”

กลุ่มที่ 5 ตั้งแต่ “ศรีประจันได้ฟังก็ชอบใจ”

ถึง “ตามแต่ท่านจะคิดไม่ขัดใจ”

ให้นักเรียนฝึกขับเสภากันเองภายในกลุ่ม โดยให้เพื่อนผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้ฟัง แล้วให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกไปขับเสภา หน้าชั้นเรียน พร้อมทั้งอธิบายเนื้อเรื่องจากการขับเสภา ระหว่างที่กลุ่มหนึ่งขับเสภา กลุ่มอื่นๆ จะคอยสังเกตการณ์

3. การอภิปรายและการสรุปผล

นักเรียนร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธี การขับเสภาที่ถูกต้อง ว่าจะมีวิธีการอย่างไร แล้วครูช่วยสรุปพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ แก่ไขข้อบกพร่องในการขับเสภา

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
- การขับเสภาจากเรื่องขุนช้างขุนแผนตามที่กำหนดให้

2. การตรวจสอบด้วยวาจา

- ความเป็นมาและวิธีการขับเสภา
- สาระของเนื้อเรื่องจากการขับเสภา

แผนการสอนแบบนาฏการ
(โดยการอ่านบท)

แผนการสอนที่ 3
เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

ประเพณีการแต่งงานถือว่าเป็นวัฒนธรรมของไทยอย่างหนึ่ง ที่มีความแตกต่างกันในส่วนย่อย และคล้ายกันในหลักใหญ่ของประเพณีทั้งในสมัยก่อนและปัจจุบัน

จุดประสงค์ปลายทาง

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย
2. เพื่อให้นักเรียน เข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในสมัยก่อน

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกถึงพิธีการของการแต่งงานได้
2. อธิบายพิธีการของการแต่งงานได้
3. บอกความแตกต่างของพิธีการแต่งงานในสมัยก่อนและปัจจุบันได้
4. อ่านบทเสภาจากเรื่องได้

เนื้อหา

1. ประเพณีการแต่งงาน
2. ประเพณีการแต่งงานในสมัยก่อนและปัจจุบัน

สื่อ

1. แถบบันทึกเสียงเพลง “ขันหมาก”
2. รูปภาพชุด “ประเพณีการแต่งงาน”
3. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ให้นักเรียนฟังแถบบันทึกเสียงเพลง “ขันหมาก”
2. ครูสนทนาซักถามว่า เพลงขันหมากนี้จะใช้ในพิธีอะไร และซักถามถึงประเพณีการแต่งงาน ที่นักเรียนเคยพบมาว่ามีพิธีการอย่างไรบ้าง

ขั้นสอน

1. ขั้นเตรียมการ

- 1.1 ครูเล่าถึงประเพณีการแต่งงานที่มีในสมัยก่อน และในปัจจุบัน
- 1.2 แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมทั้งกำหนดตำแหน่ง และหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม
- 1.3 ครูแจกรูปภาพชุด “ประเพณีการแต่งงาน” ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มได้ศึกษาเพิ่มเติมจากที่ครูเล่าให้ฟัง

2. ขั้นแสดง

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม อ่านบทเสภาจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนที่เรียนตามที่กำหนดให้ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ตั้งแต่ “ศรีประจันก็สั่งซึ่งบ่าวข้า”

ถึง “สมภารว่าเรือขุนเข้ารกจน”

กลุ่มที่ 2 ตั้งแต่ “สมภารได้ฟังก็ตอบไป”

ถึง “หนอยหนึ่งก็จะพากันตายไป”

กลุ่มที่ 3 ตั้งแต่ “ครานั้นจึงโถมเจ้าพลายแก้ว”

ถึง “ใส่จั่วเข้าฝาเข็ดหน้าอึ่ง”

กลุ่มที่ 4 ตั้งแต่ “ครันรุ่งเช้าขึ้นพลันเป็นวันดี”

ถึง “ให้ชนเข้าไปในเรือพลัน”

กลุ่มที่ 5 ตั้งแต่ “ครานั้นจึงโถมเจ้าพลายแก้ว”

ถึง “ขอแม่พิมพ์ได้แต่งงานกัน”

แผนการสอนแบบนาฏการ
(โดยการอ่านบท)

แผนการสอนที่ 4
เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

ขั้นตอนของประเพณีการแต่งงานเริ่มตั้งแต่การเจรจาสู่ขอ การเตรียมงาน การจัดงาน จนถึงการส่งตัว ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีพิธีการ และความเชื่อที่แตกต่างกัน

จุดประสงค์ปลายทาง

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย
2. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจถึงชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านเกี่ยวกับประเพณีการแต่งงาน

งาน

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกขั้นตอนของพิธีการแต่งงานได้
2. อธิบายรายละเอียดแต่ละขั้นตอนของพิธีการแต่งงานได้
3. อ่านบทเสภาจากเนื้อเรื่องที่กำหนดได้
4. บอกสาระสำคัญที่ได้รับจากการอ่านบทเสภาได้

เนื้อหา

1. ขั้นตอนของพิธีการแต่งงาน
2. รายละเอียดของขั้นตอนในพิธีการแต่งงาน

สื่อ

1. รูปภาพชุด “ประเพณีการแต่งงาน”
2. ผังแสดงขั้นตอนการแต่งงาน
3. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ขั้นนำ

1. สทนนาชักถามนักเรียนเกี่ยวกับความแตกต่างของประเพณีการแต่งงานในสมัยก่อนและปัจจุบันที่เรียนมาแล้ว

ขั้นสอน

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 ให้นักเรียนดูรูปภาพชุด "ประเพณีการแต่งงาน" อีกครั้งแล้วถามถึงรายละเอียดของแต่ละขั้นตอนที่นักเรียนเคยเห็นมาว่ามีพิธีการอย่างไรบ้าง

1.2 นักเรียนแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับพิธีการแต่งงานที่เคยเห็นมา และพิธีการตามที่ปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผน

1.3 แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมกับกำหนดตำแหน่ง และหน้าที่ของสมาชิก

2. ขั้นแสดง

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม อ่านบทเสภาจากเรื่อง โดยการอ่านบทได้ต่อกันระหว่างบทของตัวละครในเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนที่เรียน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ระหว่าง บทของ นางทองประศรี

กับ บทของ นางศรีประจัน

กลุ่มที่ 2 ระหว่าง บทของ เจ้าแก้ว

กับ บทของ นางศรีประจัน

กลุ่มที่ 3 ระหว่าง บทของ ท่านสมภาร

กับ บทของ นางศรีประจัน

กลุ่มที่ 4 ระหว่าง บทของ อ้ายไทย

กับ บทของ ขุนช้าง

กลุ่มที่ 5 ระหว่าง บทของ นางศรีประจัน

กับ บทของ นางทิม

โดยกำหนดให้แต่ละกลุ่มอ่านบท กลุ่มละไม่เกิน 4 บท เมื่อเลือกบทที่อ่านได้แล้วก็ให้ฝึกการอ่านบทกันภายในกลุ่ม โดยให้เวลาฝึกประมาณ 10 นาที ก่อนส่งตัวแทนกลุ่มละ 2 คน ไปอ่านบทโต้ตอบกันหน้าชั้น

3. การอภิปรายและการสรุปผล

ให้นักเรียนสรุปสาระของเนื้อเรื่องที่ได้รับการอ่านบท และครูให้รายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนที่นักเรียนยังไม่ได้กล่าวถึง เกี่ยวกับพิธีการจากเนื้อเรื่อง

ชั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
- การอ่านบทในกลุ่มและหน้าชั้นเรียน

2. การตรวจสอบด้วยวาจา

- พิธีการของการแต่งงาน
- รายละเอียดของแต่ละขั้นตอนของพิธีการแต่งงาน
- สาระที่ได้จากการอ่านบท

**แผนการสอนแบบนาฏการ
(โดยการอ่านบท)**

แผนการสอนที่ 5
เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

เรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีไทยเรื่องหนึ่งที่มีความเด่นด้านโวหารการใช้ภาษา ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์ จากการใช้ภาษาได้ชัดเจนจากเนื้อเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อของคนไทย

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้นักเรียนได้รู้ถึงลักษณะเด่นด้านโวหาร และการใช้ภาษาจากเรื่องขุนช้างขุนแผน

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของคำศัพท์ได้
2. อธิบายความหมายของสำนวนจากเรื่องได้
3. อ่านบทเสภาตามโวหารการใช้ภาษาจากเรื่องได้
4. ยกตัวอย่างโวหาร การใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์ชัดเจนได้

เนื้อหา

1. ความหมายคำศัพท์และสำนวน
2. โวหารการใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์จากเรื่อง

สื่อ

1. ภาพเรือนไทย
2. บัตรคำศัพท์
3. บัตรสำนวน
4. ใบงานเกี่ยวกับโวหารการใช้ภาษา
5. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ชั้นนำ

1. ให้นักเรียนดูภาพเรือนไทยแล้วครูถามถึงชื่อเรียกส่วนประกอบของเรือนไทยแต่ละส่วนที่นักเรียนรู้จัก

ขั้นสอน

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 สนทนาซักถามนักเรียนเกี่ยวกับคำศัพท์ และสำนวนจากเนื้อเรื่อง โดยครูยกตัวอย่าง คำศัพท์ แล้วให้นักเรียนบอกความหมาย คำว่า

1. ท้าวล 2. ออกไก่อ 3. ชนหมาก

และสำนวน “พริ้งขัณฑ์หลังมาจะยกให้” ให้นักเรียนช่วยกันตอบ ถ้าตอบไม่ได้ครูจึงช่วยสรุปให้

1.2 แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม แล้วกับกำหนดตำแหน่ง หน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม

1.3 ครูแจกใบงานเกี่ยวกับไวยากรณ์ใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์ จากเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนพลายแก้วแต่งงานกับนางพิม ให้แต่ละกลุ่ม

2. ขั้นแสดง

ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอ่านบทจากใบงาน โดยใช้เวลากลุ่มละ 3-5 นาที พร้อมทั้งสรุปสาระที่ได้จากการอ่านบท แล้วส่งตัวแทนไปนำเสนอหน้าชั้นเรียน

3. การอภิปรายและการสรุปผล

ให้นักเรียนร่วมอภิปรายเกี่ยวกับคำศัพท์ สำนวน และสาระที่ได้รับจากการอ่านบทแล้วครูจึงร่วมสรุปในส่วนที่นักเรียนยังไม่ได้กล่าวถึง หรือยังไม่สมบูรณ์

ชั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
- การอ่านบทจากใบงานที่กำหนดให้

2. การตรวจผลงาน

- ความหมาย คำศัพท์ สำนวน

3. การตรวจสอบด้วยวาจา

- ความหมายคำศัพท์
- ความหมายสำนวน
- ยกตัวอย่างโวหารที่สร้างภาพพจน์

แผนการสอนแบบปกติ

แผนการสอนที่ 1

เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

วรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ที่ให้ทั้งสาระความรู้ ความบันเทิง สะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อของคนไทยในสมัยก่อน

จุดประสงค์ปลายทาง

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักวรรณคดีไทยเรื่องขุนช้างขุนแผน
2. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้างขุนแผน
3. เพื่อให้นักเรียนรู้จักสรุปและจับใจความสำคัญของเรื่องขุนช้างขุนแผน

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของวรรณคดีได้
2. บอกประโยชน์ของวรรณคดีได้
3. บอกที่มาของเรื่องขุนช้างขุนแผนได้
4. บอกรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติผู้แต่งได้
5. บอกลักษณะของตัวละครได้

เนื้อหา

1. ความหมายของวรรณคดี
2. ประวัติผู้แต่ง และที่มาของเรื่องขุนช้างขุนแผน
3. สาระและตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน

สื่อ

1. พระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 2
2. ภาพตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน
3. ภาพการ์ตูนชุด “ขุนช้างขุนแผน”
4. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ให้ดูภาพตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผนแล้วสนทนาเกี่ยวกับเรื่องขุนช้างขุนแผนที่นักเรียนเคยรู้จักมาแล้ว

ขั้นสอน

1. ครูถามนักเรียนถึงความหมายของวรรณคดีตามที่นักเรียนทราบ แล้วครูสรุปความหมายที่ถูกต้องให้นักเรียนทราบ

2. ให้นักเรียนดูพระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ 2 พร้อมทั้งสนทนาซักถามเกี่ยวกับประวัติและพระราชนิพนธ์

3. แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม แล้วกำหนดตำแหน่งและหน้าที่ของสมาชิก

4. ให้แต่ละกลุ่มอ่านประวัติผู้แต่ง และศึกษาภาพการ์ตูนชุด “ขุนช้างขุนแผน”

5. ครูเรียกถามเกี่ยวกับประวัติผู้แต่ง และสาระจากการอ่านภาพการ์ตูนชุด “ขุนช้างขุนแผน” โดยเรียกถามกลุ่มละ 2 คำถาม กลุ่มที่ได้คะแนนมากจะเป็นกลุ่มที่ชนะ

หมายเหตุ ถ้าที่ปัญหาเกี่ยวกับการตอบคำถาม ให้ครูเป็นผู้ตัดสิน กลุ่มที่ตอบคำถามถูกต้องจะได้คะแนนข้อละ 2 คะแนน หรือ 1 คะแนน ถ้ามีส่วนที่ตอบไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้ให้ครูเป็นผู้ตัดสิน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องขุนช้างขุนแผน เกี่ยวกับลักษณะของตัวละคร ประวัติผู้แต่ง แล้วครูสรุปในส่วนที่นักเรียนยังไม่ได้กล่าวถึงหรือยังไม่สมบูรณ์ พร้อมทั้งทำแบบฝึกหัดท้ายบท ข้อ 2 ใหญ่เป็นการบ้าน

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม การเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม

2. การตรวจผลงาน

- ตรวจแบบฝึกหัดท้ายบท

3. การตรวจสอบด้วยวาจา

- ความหมาย และประโยชน์ของวรรณคดี
- ที่มาและรายละเอียดของผู้แต่งตอนที่เรียน
- สาระของเรื่อง

แผนการสอนแบบปกติ

แผนการสอนที่ 2

เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

เนื้อเรื่องขุนช้างขุนแผนใช้วิธีการขับเสภาในการเสนอเรื่องราว โดยแต่งเรื่องเป็นบทกลอนใช้การขับลำนำ และใช้กรับชยับเป็นจังหวะ

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้นักเรียนได้รู้วิธีการขับเสภา และเห็นคุณค่าของการขับเสภา

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความเป็นมาของการขับเสภาได้
2. บอกวิธีการขับเสภาได้
3. ขับเสภาจากเรื่องที่กำหนดได้
4. อธิบายเนื้อเรื่องจากการขับเสภาได้

เนื้อหา

1. ความเป็นมาของการขับเสภา
2. วิธีการขับเสภา และอุปกรณ์ที่ใช้

สื่อ

1. กรับ, รูปภาพกรับเสภา
2. แถบบันทึกเสียงการขับเสภา
3. ผังแสดงคำที่ใช้ในการขับลำนำ
4. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูถามถึงชื่อตัวละครจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ที่เรียนมาแล้ว
2. ให้นักเรียนดูรับเสภาจากรูปภาพ และรับเสภาที่เป็นของจริง พร้อมทั้งแสดงวิธี

การใช้

ขั้นสอน

1. ครูบอกถึงวิธีการอ่านบทหรือยกทรงในลักษณะของการรับเสภา พร้อมทั้งอธิบายถึงความ เป็นมาของการรับเสภา
2. ให้นักเรียนดูผังแสดงคำที่ใช้รับลำน้ํา พร้อมกับฟังแถบบันทึกเสียงการรับเสภา จากเรื่องขุนช้างขุนแผน
3. หลังจากที่ฟังการรับเสภาจากแถบบันทึกเสียง 1 ครั้ง แล้วให้นักเรียนทดลองรับเสภาตามแถบบันทึกเสียง
4. นักเรียนรับเสภาพร้อมกันโดยไม่มีแถบบันทึกเสียง หลังจากรับเสภาแล้วให้ถอด ความจากบทเสภา
5. ครูใช้วิธีการสุ่มเรียกให้นักเรียนรับเสภาคนละ 1 บท โดยให้นักเรียนเลือกอ่านว่าจะรับเสภาบทไหน

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนร่วมกันอภิปราย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่นักเรียนได้รับจากการรับเสภา ตลอดจนเนื้อหาสาระในส่วนที่นักเรียนยังไม่ได้กล่าวถึง หรือยังได้ใจความไม่สมบูรณ์

ชั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
- การขับเสภา

2. การตรวจสอบด้วยวาจา

- ความเป็นมาและวิธีการขับเสภา
- สาระของเนื้อเรื่องจากการขับเสภา

แผนการสอนแบบปกติ

แผนการสอนที่ 3

เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

ประเพณีการแต่งงานถือว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ที่มีความแตกต่างกันในส่วนย่อย และคล้ายกันเป็นหลักใหญ่ ของประเพณีทั้งในสมัยก่อนและปัจจุบัน

จุดประสงค์ปลายทาง

1. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย
2. เพื่อให้นักเรียน เข้าใจถึงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในสมัยก่อน

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกถึงพิธีการของการแต่งงานได้
2. อธิบายรายละเอียดของพิธีการแต่งงานได้
3. บอกความแตกต่างของพิธีการแต่งงานในสมัยก่อนและปัจจุบันได้

เนื้อหา

1. ประเพณีการแต่งงาน
2. ประเพณีการแต่งงานในสมัยก่อนและปัจจุบัน

สื่อ

1. แถบบันทึกเสียงเพลง “ขันหมาก”
2. รูปภาพชุด “ประเพณีการแต่งงาน”
3. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ให้นักเรียนฟังแถบบันทึกเสียงเพลง "ชั้นหมาก" แล้วถามนักเรียนว่า เพลงนี้จะใช้ในโอกาสใด

ขั้นสอน

1. ให้นักเรียนดูรูปภาพชุด "ประเพณีการแต่งงาน" แล้วซักถามถึงพิธีการแต่งงานที่นักเรียนเคยพบหรือทราบมา แล้วครูเล่าถึงพิธีการแต่งงานในส่วนที่เหมือนและแตกต่างระหว่างการแต่งงานในสมัยก่อนและปัจจุบัน

2. ครูเล่ารายละเอียดถึงเนื้อเรื่องขุนช้างขุนแผน อย่างย่อ ก่อนถึงตอนที่พลายแก้วแต่งงานกับนางพิม

3. แบ่งนักเรียนออกเป็น 5 กลุ่ม พร้อมทั้งกำหนดตำแหน่ง และหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม แล้วอ่านบทจากเนื้อเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายแก้วแต่งงานกับนางพิม ดังนี้

กลุ่มที่ 1	อ่านเนื้อเรื่องตั้งแต่เริ่ม	หน้า 91
	ถึง "จะได้หรือไม่ได้ให้ว่ามา"	หน้า 92
กลุ่มที่ 2	ตั้งแต่ "ศรีประจันได้ฟังทางหัวเราะ"	หน้า 92
	ถึง "จะทำเสียให้คงเห็นทันตา"	หน้า 93
กลุ่มที่ 3	ตั้งแต่ "สมภารได้ฟังก็ตอบไป"	หน้า 93
	ถึง "อย่าช้าเลยท่านคงแต่งตัว"	หน้า 94
กลุ่มที่ 4	ตั้งแต่ "ขุนช้างได้ฟังอ้ายไทยว่า"	หน้า 94
	ถึง "ลูกลงบันไดไปกุฎิฯ"	หน้า 95
กลุ่มที่ 5	ตั้งแต่ "ศรีประจันให้ยกทั้งคาวหวาน"	หน้า 95
	ถึง "เรือหับประตูห้องย่องออกไป"	หน้า 96

4. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันสรุปใจความสำคัญของเรื่องในช่วงที่กลุ่มรับผิดชอบ แล้วให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอหน้าชั้นเรียน ใช้เวลานำเสนอกกลุ่ม 3-5 นาที

ขั้นสรุป

เมื่อนักเรียนกลุ่มสุดท้ายสรุปแล้ว ครูจะสรุปเพิ่มเติมอีกครั้ง ในส่วนที่นักเรียนยัง ไม่ได้กล่าวถึง หรือ ยังไม่สมบูรณ์

ขั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
- การสรุปสาระสำคัญของเรื่อง

2. การตรวจสอบด้วยวาจา

- วิธีการของการแต่งงาน
- ความแตกต่างของวิธีการแต่งงานในสมัยก่อนและปัจจุบัน

แผนการสอนแบบปกติ

แผนการสอนที่ 4

เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

ขั้นตอนของประเพณีการแต่งงานเริ่มตั้งแต่การเจรจาสู่ขอ การเตรียมงาน การจัดงาน จนถึงการส่งตัว ซึ่งในแต่ละขั้นตอนจะมีพิธีการ และความเชื่อที่แตกต่างกัน

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและเห็นความสำคัญของประเพณีการแต่งงาน

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกขั้นตอนของพิธีการแต่งงานได้
2. บอกรายละเอียดแต่ละขั้นตอนของพิธีการแต่งงานได้
3. แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีการแต่งงานได้
4. เขียนเรียงความเกี่ยวกับการแต่งงานได้

เนื้อหา

1. ขั้นตอนการแต่งงาน
2. รายละเอียดแต่ละขั้นตอนของพิธีการแต่งงาน

สื่อ

1. รูปภาพชุด "ประเพณีการแต่งงาน"
2. ผังแสดงขั้นตอนการแต่งงาน
3. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ชั้นนำ

1. ให้นักเรียนดูภาพชุด “ประเพณีการแต่งงาน” แล้วถามนักเรียน เคยเห็นภาพใดมา แล้วบ้าง

ขั้นสอน

1. ครูอธิบายขั้นตอนการแต่งงานจากผังแสดงขั้นตอนการแต่งงาน ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นถึงความแตกต่างเกี่ยวกับการแต่งงานจากเรื่องขุนช้างขุนแผน และที่นักเรียนพบในปัจจุบัน

2. ครูชี้แจงสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สภาพความเป็นอยู่และวัฒนธรรมต่างๆ เปลี่ยนไปด้วย ให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็น

3. ให้นักเรียนเขียนเรียงความในหัวข้อ “การแต่งงานในยุคโลกาภิวัตน์” โดยให้เวลาในการเขียน 25 นาที

4. ครูสุ่มนักเรียนออกมาอ่านเรียงความที่นักเรียนเขียนหน้าชั้น จำนวน 2 คน และให้เพื่อนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปอีกครั้ง ถึงรายละเอียดแต่ละขั้นตอน โดยครูให้นักเรียนสรุปตามขั้นตอนของพิธีการ แล้วครูช่วยเสริมในส่วนที่นักเรียนไม่ได้กล่าวถึงหรือยังไม่สมบูรณ์

ชั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม
- การอ่านเรียงความหน้าชั้นเรียน

2. การตรวจผลงาน

- เรียงความ “การแต่งงานในยุคโลกาภิวัตน์”

3. การตรวจสอบด้วยวาจา

- ขั้นตอนของพิธีการของการแต่งงาน
- รายละเอียดของแต่ละขั้นตอนของพิธีการแต่งงาน
- แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพิธีการแต่งงาน

แผนการสอนแบบปกติ

แผนการสอนที่ 5

เวลา 50 นาที

สาระสำคัญของเรื่อง

เรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นวรรณคดีไทยเรื่องหนึ่งที่มีความเด่นด้านโวหารการใช้ภาษา ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพพจน์ จากการใช้ภาษาได้ชัดเจนจากเนื้อเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อของคนไทยในสมัยโบราณ

จุดประสงค์ปลายทาง

เพื่อให้นักเรียนได้รู้ถึงลักษณะเด่นด้านโวหาร และการใช้ภาษาจากเรื่องขุนช้างขุนแผน

จุดประสงค์นำทาง

1. บอกความหมายของคำศัพท์จากเรื่องขุนช้างขุนแผนได้
2. อธิบายความหมายของสำนวนจากเรื่องขุนช้างขุนแผนได้
3. ยกตัวอย่างโวหารการใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์ชัดเจนจากเรื่องขุนช้างขุนแผนได้

เนื้อหา

1. คำศัพท์และสำนวนจากเรื่องขุนช้างขุนแผน
2. โวหารการใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์

สื่อ

1. ภาพเรือนไทย
2. บัตรคำศัพท์
3. บัตรสำนวน
4. ใบงานโวหารการใช้ภาษา
5. หนังสือทักษะสัมพันธ์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

การสอนและกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ให้นักเรียนดูภาพเรือนไทย แล้วครูถามถึงชื่อเรียกส่วนประกอบของเรือนไทยแต่ละส่วนที่นักเรียนรู้จัก

ขั้นสอน

1. ครูติดบัตรคำศัพท์

1. ท่าวล 2. ออกไถ่ 3. ชั้นหมาก

และสำนวน “พริ้งขิดหลังมาจะยกให้” ให้นักเรียนช่วยบอกความหมาย คำศัพท์และสำนวน ถ้าตอบไม่ได้ ครูจึงค่อยช่วยสรุปให้

2. ครูอธิบายถึงโวหารการใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์ พร้อมยกตัวอย่างโวหาร การใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์ จากเรื่องขุนช้างขุนแผน

3. ให้นักเรียนศึกษาการใช้ภาษา คำศัพท์ สำนวน จากเนื้อเรื่อง โดยให้เวลาศึกษา 20 นาที

4. ครูสุ่มเรียกถาม เกี่ยวกับคำศัพท์ สำนวน โวหาร การใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์

ขั้นสรุป

ให้นักเรียนสรุปความหมายของคำศัพท์ สำนวน แล้วครูช่วยเสริมกล่าวเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่ได้ใจความสมบูรณ์ แล้วให้นักเรียนนำคำศัพท์, สำนวน, โวหารที่สร้างภาพพจน์เขียนลงในสมุด

ชั้นประเมินผล

1. การสังเกต

- การสนทนาซักถามในระหว่างปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน
- การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม

2. การตรวจผลงาน

- คำศัพท์, ส่วนวน, ไวยากรณ์การใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์

3. การตรวจสอบด้วยวาจา

- ความหมายคำศัพท์
- อธิบายส่วนวน
- ตัวอย่างไวยากรณ์การใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์

ภาคผนวก แผนการสอนที่ 1

1. วรรณคดี หมายถึง หนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี
2. พระราชนิพนธ์ และพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2 ในภาคผนวกด้านหลังหนังสือแบบเรียน ทักษะสัมพันธ์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
3. การกำหนดตำแหน่งและหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มกระทำ ดังนี้
 - ประธานกลุ่ม - ทำหน้าที่ซักถามและสรุปความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่มร่วมกิจกรรมของกลุ่ม
 - กรรมการ - ทำหน้าที่แสดงความคิดเห็นและร่วมกิจกรรมของกลุ่ม
 - เลขานุการ - ทำหน้าที่จดบันทึก และแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งร่วมกิจกรรมกลุ่ม

ใน 1 กลุ่ม จะมีประธาน 1 คน เลขานุการ 1 คน สมาชิกที่เหลือเป็นกรรมการกลุ่ม

4. บัตรคำชื่อตัวละคร - ขุนช้าง
 - ขุนแผน
 - พิมพิลาไลย
 - ทองประศรี
 - ศรีประจัน

แบบบันทึกพฤติกรรมการแสดง

สังเกต ครั้งที่	บุคลิก ท่าทาง	จำนวน การใช้ภาษา	ความ น่าสนใจ	เสียงพูด ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

เกณฑ์ที่กำหนดใช้มีดังนี้

4 = ดีมาก 3 = ดี 2 = ปานกลาง,พอใช้ 1 = ต้องปรับปรุง

ภาคผนวกแผนการสอนที่ 2

1. คำที่ใช้ในการรับลำนําทเสภา

- เออ เอ้อ เออ เออ เอ้อ เออ เอย

- อย

2. การรับเสภา

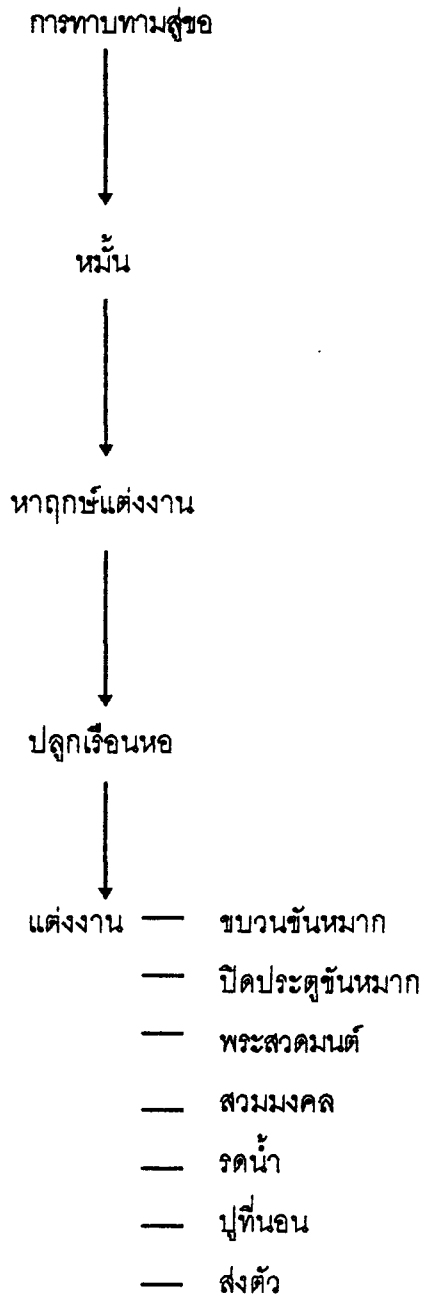
การรับเสภาสืบเนื่องมาจากการเล่านิทาน เพราะการเล่านิทานให้ฟังกันมานานๆ เข้าก็ จืดชืดดูไม่มีรสชาติ จึงมีคนคิดจะเล่าเรื่องให้แปลก โดยแต่งเป็นบทกลอนให้คล้องจองกันใช้รับเป็น ลำนํ่า และใช้กรับรับเป็นจังหวะ

ภาคผนวกแผนการสอนที่ 3
เปรียบเทียบประเพณีการแต่งงานในสมัยก่อนและในปัจจุบัน

ข้อเปรียบเทียบ	ในสมัยก่อน	ในสมัยปัจจุบัน
- ความสัมพันธ์ ของหญิงชาย	หญิงชายมีโอกาสใกล้ชิดกันน้อยมาก บางครั้งไม่รู้จักกันมาก่อนเลย	มีความสนิทสนมได้ศึกษา อุปนิสัยกันมากขึ้น
- การทาบทาม สู่ขอ	ผู้ใหญ่ฝ่ายชายพอใจฝ่ายหญิงก็จะ ไปทาบทามก่อนหญิงชายจะรู้จักกัน	หญิงชายตกลงใจจะเป็นคู่ ครองกันแล้วผู้ใหญ่จึงไปทาบ ทาม
- การหมั้น	นิยมหมั้นก่อนแล้วเว้นระยะหนึ่งจึง แต่งงาน	การหมั้น-การแต่งงาน นิยมทำในวันเดียวกัน
- การเตรียมงาน	ฝ่ายหญิงจะจัดเตรียม ต้องใช้กำลัง คนในการช่วยงานมาก	ฝ่ายหญิงจะจัดเตรียมน้อยลง ใช้หน่วยงานที่ให้บริการ
- สถานที่จัดงาน	บ้านฝ่ายหญิง ทั้งพิธีการและการ และการจัดเลี้ยง	เรือนหอ, บ้านฝ่ายหญิง สถานที่ให้บริการ โรงแรม
- การส่งตัว	ชายจะต้องนอนเฝ้าหอก่อน ส่วนคำ สั่งสอนก็ไม่ต่างกัน แต่เน้นการปรมิบัติ เพราะภรรยาไม่ได้ทำงานนอกบ้าน	ไม่มีการนอนเฝ้าหอ คำสั่ง สอนก็จะคล้ายกัน แต่ไม่ เน้นการปรมิบัติสามีมาก นักเพราะภรรยาต้องทำ งานนอกบ้าน

ภาคผนวกแผนการสอนที่ 4

แสดงขั้นตอนประเพณีการแต่งงาน



ผนวกแผนการสอนที่ 5

การใช้สำนวนโวหารในเนื้อเรื่อง จะเป็นในลักษณะภาพพจน์ ซึ่งหมายถึง การสร้าง
มโนภาพโดยอาศัยถ้อยคำ สำนวน ทำให้เห็นภาพได้ชัดเจน

ใบงานที่ 1

เจ้าแก้วรับคำแล้วอำลา	ไปเคหาแต่งตัวขมิ้น
นุ่งผ้าตามะกล้ำดูขำครัน	หมับักใหม่มันดูเหมาะตา
ทองประศรีนุ่งผ้าตาบัวปกอก	หม่ขาวผุดดอกพอสมนหน้า
พร้อมกันทันใดก็โคลคลา	ข้าถือสมุกหมากสากตะบัน

ใบงานที่ 2

ศรีประจันเปิดหน้าต่างพลางแลมา	เห็นแล้วเรียกข้าดำอึ่งไป
อีนันอายนีอี่ครอก	แขกมาหาบอกแก่กูไม่
บ่าวกลัวตัวสั้นลงบันได	วิ่งไขว่มารับขึ้นเรือนพลัน
แล้วเอาเสื้อสาตามาลาตปู	หมากพลูใส่เชียนขมิ้น

ใบงานที่ 3

ก็ออกเรือด้วยพลันทันเวลา	ครู่หนึ่งถึงท่าศรีประจัน
จึงจอดเรือเข้าหน้าสะพานใหญ่	ตาผลว้างไปเอาไม้กั้น
เสียเงินทองให้ขึ้นไปพลัน	ขนชั้นหมากขึ้นบนบันได
ครบถ้วนที่สัญญาไว้	ให้ชนเข้าไปในเรือนพลัน

ใบงานที่ 4

ติดแล้วอาบน้ำนุ่งผ้า	ยกทองของพระยาละครให้
หม่สำนั๊กทองเยื้องย่างไป	บ่าวไพร่ตามหลังสะพรั่งมา
ครันถึงที่อยู่เจ้าพลายแก้ว	เพื่อนบ่าวมาแล้วนั่งพร้อมหน้า
จึงชวนกันนั่งกินสินสุรา	เฒ่ามาพูดจากันอึ่งไป

ใบงานที่ 5

นั่งลงตรงหน้าท่านสมภาร
ขุนช้างเห็นพิมกระหึ่มใจ
หยิบพานมาวางจะกินหมาก
เคี้ยวเล่นไปไม่ได้แต่พลุ

แล้วท่านจึงส่งมงคลให้
ตะลึงไปตาเพ่งเขม็งดู
มันผิดปากสงโพลไปรูป
เพื่อนบ่าวเขารู้หัวเราะฮา

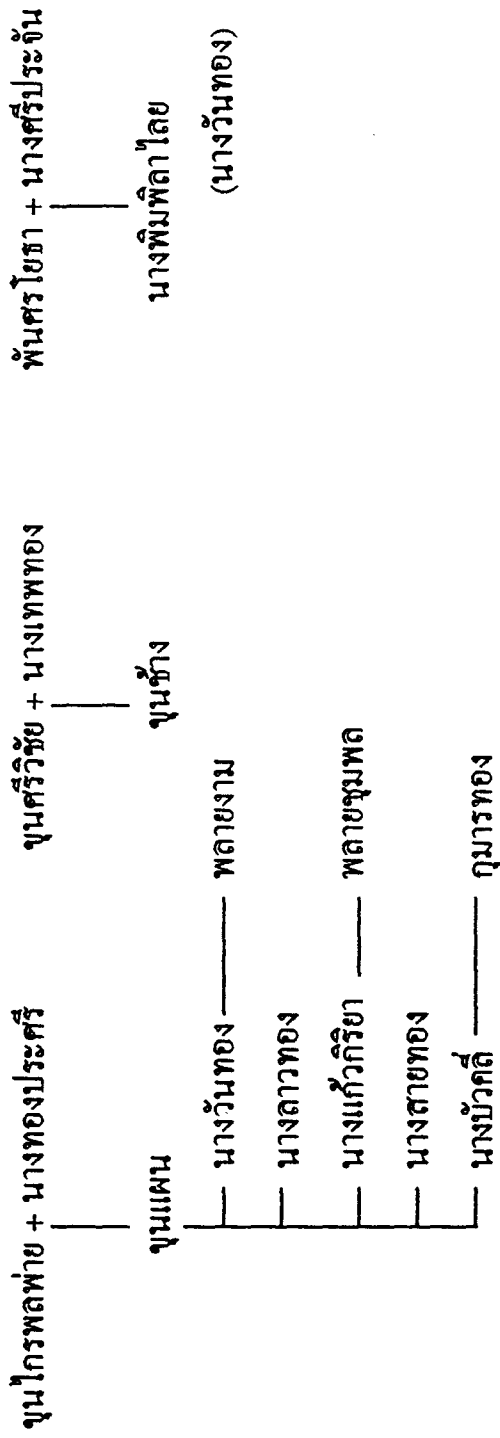
ความรู้ประกอบเรื่องขุนช้างขุนแผน

ตัวละคร เรื่อง ขุนช้างขุนแผน

ขุนแผน	ขุนช้าง	พิมพ์ลาไลย	แก้วกิริยา
บัวคลี	ลาวทอง	สายทอง	พระพันวษา
พลายงาม	พลายชุมพล	ศรีมาลา	สร้อยฟ้า
ขุนไกรพลพ่าย	ทองประศรี	ขุนศรีวิชัย	เทพทอง
พันศรโยธา	ศรีประจัน	จมื่นศรีเสาวรักษ์	หมื่นหาญ
ขรัวตาจู	เถรขวาด	เถรจิว	กุมารทอง
สีหมอก	แสนตรีเพชรกล้า	ท้าวกรุงกาฬ	ศรพระยา
ขุนรามอินทรา	โจรจันศร		

ผังแสดงความสัมพันธ์ของตัวละคร

เรื่อง ขุนช้างขุนแผน



ความเป็นมาของเรื่องขุนช้างขุนแผน

เรื่องขุนช้างขุนแผนนี้เป็นนิยายพื้นบ้านของสุพรรณบุรี ที่แต่งขึ้นจากเรื่องจริง ที่เกิดขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ซึ่งมีหลักฐานอยู่ในหนังสือคำให้การชาวกรุงเก่า โดยแต่งเป็นบทกลอน สำหรับขับเสภาให้ประชาชนฟัง เมื่อมาถึงในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนที่มีผู้แต่งไว้ตั้งแต่กรุงศรีอยุธยานั้นเหลืออยู่เพียงบางตอนเท่านั้น เพราะถูกไฟไหม้และสูญหายไปเมื่อครั้งเสียกรุงกับพม่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) จึงโปรดเกล้าฯ ให้กรวีรหลายท่าน เช่น พระองค์เอง กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (รัชกาลที่ ๓) สุนทรภู่ ครูแจ้ง เป็นต้น ให้ช่วยกันแต่งเพิ่มเติมขึ้น โดยแบ่งกันแต่งเป็นตอน ๆ ไปจนจบ

คุณค่าทางวรรณคดี

ขุนช้างขุนแผนเป็นเรื่องที่ได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสร ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ว่าเป็นยอดของหนังสือประเภทกลอนเสภาสำนวนโวหารที่ไพเราะคมคาย มีคติเตือนใจ สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตและสังคมความเป็นอยู่ของคนไทย ให้ความรู้เกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย และยังให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินอีกด้วย

เรื่องย่อขุนช้างขุนแผน

กล่าวถึงครอบครัวสามครอบครัว คือ ครอบครัวของขุนไกรพลพ่ายรับราชการ ทหาร มีภรรยาชื่อ นางทองประศรี มีลูกชายด้วยกันชื่อ พลายแก้ว ครอบครัวของขุนศรีวิชัย เศรษฐีใหญ่ของเมืองสุพรรณบุรี รับราชการเป็นนายกองกรมช้างนอก ภรรยา ชื่อ นางเทพทอง มีลูกชายชื่อ ขุนช้าง ซึ่งหัวล้านมาแต่กำเนิด และครอบครัวของ พันศรโยธา เป็นพ่อค้า ภรรยาชื่อ ศรีประจัน มีลูกสาวหน้าตางดงามชื่อ นางพิมพิลาไลย

วันหนึ่งสมเด็จพระพันวษา มีความประสงค์จะล่าควายป่า จึงสั่งให้ขุนไกรปลุก พลับพลาและต้อนควายเตรียมไว้ แต่ควายป่าเหล่านั้นแตกตื่นไม่ยอมเข้าคอก ขุนไกร จึงใช้หอกแทงควายตายไปมากมาย ที่รอดชีวิตก็หนีเข้าป่าไป สมเด็จพระพันวษาโกรธมาก สั่งให้ประหารชีวิตขุนไกรเสีย นางทองประศรีผู้ช้ำวริบพาพลายแก้วหนีไปอยู่ เมืองกาญจนบุรี

ทางเมืองสุพรรณบุรี มีพวกโจรจันศรขึ้นปล้นบ้านของขุนศรีวิชัย และฆ่าขุนศรีวิชัยตาย ส่วนพันศรโยธาเดินทางไปค้าขายต่างเมือง พอกลับมาบ้านก็เป็นไข้ป่าตาย

เมื่อพลายแก้วอายุได้ ๑๕ ปี ก็บวชเณรเรียนวิชาอยู่ที่วัดส้มใหญ่ แล้วย้ายไปเรียนต่ออยู่ที่วัดป่าเลไลยก์ ต่อมาที่วัดป่าเลไลยก์จัดให้มีเทศน์มหาชาติ เณรพลายแก้วเทศน์ กัณฑ์มัทรี ซึ่งนางพิมพิลาไลยเป็นเจ้าของกัณฑ์เทศน์ นางพิมเลื่อมใสมากเปลื้องผ้าสไบบูชากัณฑ์เทศน์ ขุนช้างเห็นเช่นนั้นก็เปลื้องผ้าห่มของตนวางเคียงกับผ้าสไบของนางพิม อริษฐานขอให้นางได้เป็นภรรยา ทำให้นางพิมโกรธ ต่อมาเณรพลายแก้วก็สึก แล้วให้นางทองประศรีมาสู่ขอนางประศรีและแต่งงานกัน

ทางกรุงศรีอยุธยาได้ข่าวว่ากองทัพเชียงใหม่ตีได้เมืองเชียงทอง ซึ่งเป็นเมืองขึ้น ของกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระพันวษาทรมหาเชื้อสายขุนไกร ขุนช้างซึ่งเข้าไปรับราชการอยู่ จึงเล่าเรื่องราวความเก่งกล้าสามารถของพลายแก้ว เพื่อหวังจะพรากพลายแก้วไปให้ห่างไกลนางพิม สมเด็จพระพันวษาจึงให้ไปตามตัวมาแล้วแต่งตั้งให้ เป็นแม่ทัพไปรบกับเมืองเชียงใหม่และได้ชัยชนะ นายบ้านแสนคำแมนแห่งหมู่บ้านจอมทอง เห็นว่าพลายแก้วกับพวกทหารไม่ได้เบียดเบียนให้ชาวบ้านเดือดร้อนจึงยกนางลาวทองลูกสาวของตนให้เป็นภรรยาของพลายแก้ว

ส่วนนางพิมพิลาไลย เมื่อสามีจากไปทัพได้ไม่นานก็ป่วยหนักรักษาเท่าไรก็ไม่หาย ชั่วเวลาจู่วัดป่าเลไลยก์แนะนำให้เปลี่ยนชื่อเป็นวันทอง อากาไรใช้จึงหาย ขุนช้างนำอูบายนำหม้อใหม่ใส่กระดูกไปให้นางศรีประจันกับนางวันทองว่าพลายแก้วตายแล้ว และขู่ว่านางวันทองจะต้องถูกคุมตัวไว้เป็นม่ายหลวงตามกฎหมาย นางวันทองไม่เชื่อ แต่นางศรีประจันคิดว่าจริง

ประกอบกับเห็นว่าขุนช้างเป็นเศรษฐี จึงบังคับนางวันทองแต่งงานกับขุนช้าง นางวันทองจำต้องตามใจแม่ แต่นางไม่ยอมเข้าหอขณะนั้นพลายแก้วกลับมาถึงกรุงศรีอยุธยาและได้รับบรรดาศักดิ์ขุนแผนแสนสะท้าน จากนั้นก็พานางลาวทองกลับสุพรรณบุรี นางวันทองเห็นขุนแผนพาภรรยาใหม่มาด้วยก็โกรธตำหนิติเตียนกับนางลาวทองและลืมหูลืมตาว่าขุนแผนทำให้ขุนแผนโมโหพานางลาวทองไปอยู่ที่กาญจนบุรี ส่วนนางวันทองก็ตกเป็น ภรรยาของขุนช้างอย่างจำใจ

ต่อมา ขุนช้างและขุนแผนเข้าไปรับการอบรมในวังและได้เป็นมหาดเล็กทั้งสองคน วันหนึ่งนางทองประศรีให้คนมาส่งข่าวว่านางลาวทองป่วยหนัก ขุนแผนจึงฝากเวรไว้กับขุนช้างแล้วไปดูอาการของนางลาวทอง ตอนเช้าสมเด็จพระพันวษาตามถึงขุนแผน ขุนช้างบอกว่าขุนแผนหนีกำแพงวังหนีไปหาภรรยา สมเด็จพระพันวษาโกรธ จึงสั่งให้นำตัวนางลาวทองมากักไว้ในวัง ส่วนขุนแผนให้ไปตระเวนด่านห้ามเข้าวังอีก ทำให้ขุนแผนแค้นขุนช้างมากคิดช่วงชิงนางวันทองกลับคืนมา จึงออกหาของวิเศษ 3 อย่าง คือ ดาบวิเศษ กุมารทอง และม้าผีเท้าดี ขุนแผนเดินไปถึงช่องโงะของหมื่นหาญก็สมัครเข้าเป็นสมุน วันหนึ่งได้ช่วยชีวิตหมื่นหาญให้รอดพ้นจากการถูกวัวแดงขวิดตาย หมื่นหาญจึงยกนางบัวคลี่ลูกสาวของตนให้เป็นภรรยาของขุนแผน ต่อมาหมื่นหาญเห็นขุนแผนมีวิชาอาคมเหนือกว่าตนก็คิดกำจัด โดยสั่งให้นางบัวคลี่วางยาพิษฆ่าขุนแผน แต่โหงพรายมาบอกให้ขุนแผนรู้ตัว คืนนั้นพอนางบัวคลี่นอนหลับ ขุนแผนก็ผ่าท้องนางควักเอาเด็กไปทำพิธีปลุกเสกเป็นกุมารทอง ต่อนั้นก็ทำพิธีดาบฟ้าฟื้นและไปซื้อม้าลักษณะดีมาตัวหนึ่ง ชื่อ ม้าสีหมอก แล้วขุนแผนก็ไปบ้านของขุนช้างสะกดคนให้หลับหมดแล้วขึ้นไปบนบ้านแต่เข้าห้องมืด จึงพบนางแก้วกิริยาและได้นางเป็นภรรยา จากนั้นก็ไปปลุกนางวันทองพาขึ้นม้าหนีเข้าป่าไป ขุนช้างไปฟ้องสมเด็จพระพันวษา พระองค์ให้ทหารตามจับขุนแผน แต่ถูกขุนแผนฆ่าตายไปหลายคน ขุนแผนกับนางวันทองซ่อนอยู่ในป่าจนนางตั้งท้องจึงพากันออกมามอบตัวสู่คดีกับขุนช้างจนชนะคดี ขุนแผนนางวันทองและนางแก้วกิริยาจึงอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข แต่ขุนแผนนึกถึงนางลาวทองจึงขอร้องหมื่นศรีเสาวรักษ์ให้ขอตัวนางจากสมเด็จพระพันวษา ทำให้พระองค์ว่าขุนแผนกำเริบจึงสั่งจำคุกขุนแผนไว้ นางแก้วกิริยาตามไปปรนนิบัติขุนแผนด้วย ส่วนนางวันทองพักอยู่ที่บ้านของจมีนศรี ขุนช้างจึงพาพรรคพวกมาอุดนางวันทองไปเป็นภรรยาอีก ต่อมานางก็คลอดลูกชาย แล้วตั้งชื่อให้ว่าพลายงาม ขุนช้างรู้ว่าไม่ใช่ลูกของตนก็เกลียดชัง วันหนึ่งจึงหลอกพาเข้าไปในป่าทุบตีจนสลบแล้วเอาท่อนไม้ทับไว้ โหงพรายของขุนแผนมาช่วยไว้ทัน นางวันทองจึงให้ลูกไปอยู่กับนางทองประศรีที่กาญจนบุรีพลายงามได้รำเรียนวิชาของพ่อจนเชี่ยวชาญ ขุนแผนจึงพาไปฝากไว้กับหมื่นศรี เพื่อหาโอกาสให้เข้ารับราชการ

ทางฝ่ายพระเจ้าเชียงใหม่ เจ้าเมืองเชียงใหม่ ให้ทหารไปชิงตัวนางสร้อยทองธิดา พระเจ้าล้านช้างระหว่างที่เดินทางไปยังกรุงศรีอยุธยา เพราะพระเจ้าล้านช้างต้องการเป็นไมตรี ด้วยจึงส่งธิดามาถวายตัว แล้วพระเจ้าเชียงใหม่ยังส่งหนังสือทำทนายสมเด็จพระพันวษาอีกด้วย พलयงามได้โอกาสจึงอาสาออกไปรบ และขอให้ปล่อยขุนแผนออกจากคุกด้วย เพื่อจะได้ช่วยกัน ทำศึก ขุนแผนจึงพันโทษ ในขณะที่กำลังเตรียมทัพนางแก้วก็ริบก็คลอดลูกเป็นชาย ขุนแผนจึง ตั้งชื่อว่า พลายชุมพล แล้วขุนแผนกับพलयงามก็คุมทัพมุ่งสู่เชียงใหม่ ขุนแผนได้แวะเยี่ยมพระ พิจิตรกับนางบุษบาซึ่งเคยให้ความช่วยเหลือ เมื่อครั้งขุนแผนกับนางวันดีเข้ามาบอดตัว พलयงาม จึงพบนางศรีมาลาและได้นางเป็นภรรยา จากนั้นก็คุมทัพไปรบกับเชียงใหม่ได้ชัยชนะ ครั้นกลับ ถึงกรุงศรีอยุธยา ขุนแผนได้เป็นพระสุรินทราชา เจ้าเมืองกาญจนบุรี พलयงามได้เป็นหมื่น ไวยวรนาถ และสมเด็จพระพันวษาก็ยกนางสร้อยฟ้าธิดาของพระเจ้าเชียงใหม่ให้แต่งงานกับ พระไวยพร้อม ๆ กับนางศรีมาลา

พระไวยหวังให้แม่มาอยู่กับตนและคืนดีกับพ่อ จึงไปลักพานางวันทองมา ขุนช้างเคือง มากไปฟ้องสมเด็จพระพันวษา จึงมีการไต่สวนคดีกันอีกครั้งหนึ่ง ในที่สุดสมเด็จพระพันวษาก็ ถามความสมัครใจของนางว่าจะเลือกอยู่กับใคร นางตัดสินใจไม่ได้ สมเด็จพระพันวษานางว่า นางสองใจจึงสั่งให้นำตัวไปประหารชีวิต พระไวยพยายามอ่อนวอนขอภัยโทษได้ แต่ไปห้าม การประหารไม่ทัน

ในครอบครัวของพระไวยก็ไม่ราบรื่นนัก เพราะนางสร้อยฟ้าไม่พอใจที่พระไวยและนาง ทองประศรีรักนางศรีมาลามากกว่านาง จึงมักจะมีการทะเลาะวิวาทกันอยู่เสมอ นางสร้อยฟ้าเจ็บ ใจจึงให้เถรवादทำเสน่ห์ให้พระไวยหลงรักนาง แล้วนางสร้อยฟ้าก็หาเรื่องใส่ความให้พระไวยตี นางศรีมาลา พलयชุมพลเข้าไปห้ามก็ถูกตีไปด้วย พलयชุมพลน้อยใจจึงหนีออกจากบ้านไปหา พ่อแม่ที่กาญจนบุรีก็เล่าเรื่องให้ฟัง แล้วหนีต่อไปหาตายายที่สุโขทัย ได้บวชเณรและเล่าเรียนวิชา อยู่ที่นั่น

ฝ่ายขุนแผนรีบไปบ้านของพระไวย แล้วเสกกระจกมนต์ให้ดูว่าถูกทำเสน่ห์แต่พระไวยไม่ เชื่อหาว่าพ่อเล่นกลให้ดู และพูดล่ำเลาะบุญคุณที่ช่วยพ่อออกมาจากคุก ขุนแผนโกรธมากประกาศ ตัดพ่อตัดลูก แล้วกลับกาญจนบุรีทันที

พलयชุมพลเรียนวิชาสำเร็จก็นัดหมายกับขุนแผนจะแก้แค้นพระไวย โดยพलयชุมพล ลี้กจากเณรปลอมตัวเป็นมอญใช้ชื่อ สมิงมัตรา ยกกองทัพหนุนหน้าเสกมาถึงสุพรรณบุรี สมเด็จพระ พันวษาให้ขุนแผนยกทัพไปด้านศึก ขุนแผนแกล้งแพ้ให้ถูกจับได้พระไวยจึงต้องยกทัพไปและ ต่อสู้กับพलयชุมพล ระหว่างที่กำลังต่อสู้กัน ขุนแผนบอกให้ชุมพลจับตัวพระไวยไว้ พระไวยเห็น

พ่อก็ตกใจหนักกลับไปฟ้องสมเด็จพระพันวษาพระองค์จึงให้นางศรีมาลาไปรับตัวขุนแผนกับ พลายชุมพลเข้าวัง พลายชุมพลอาสาจับเสน่ห์โดยขอหมั้นศรีไปเป็นพยานด้วย พลายชุมพลจับ ตัวเถรวาดกับเถรจิวไว้ แล้วซุดรูปปั้นลงอาคมที่ฝังไว้ใต้ดินขึ้นมาได้เสน่ห์จึงคลาย ตกตึก เถรวาดกับเถรจิวสะเดาะไซ้ตรวนหนีไป ในการไต่สวนคดีนางสร้อยฟ้าไม่ยอมรับว่าเป็นคนทำ เสน่ห์ และใส่ร้ายว่านางศรีมาลาเป็นชู้กับพลายชุมพล พอนางจับได้พลายชุมพลก็หนีไปยุยง ขุนแผน ในที่สุดก็มีการพิสูจน์ความบริสุทธิ์โดยการลุยไฟ นางสร้อยฟ้าแพ้ถูกไฟลวกจนพุพอง ส่วน นางศรีมาลาไม่เป็นอะไรเลยสมเด็จพระพันวษาสั่งประหารนางสร้อยฟ้า แต่นางศรีมาลาช่วยขอ อภัยโทษให้ จึงเพียงถูกเนรเทศกลับไปอยู่เชียงใหม่เช่นเดิม ระหว่างเดินทางก็พบเถรวาดและ เถรจิว จึงเดินทางไปด้วยกัน กลับถึงเชียงใหม่ได้ไม่นานก็ให้กำเนิดลูกชาย ชื่อ พลายยง ส่วนนาง ศรีมาลาก็คลอดลูกชายเช่นกัน ขุนแผนตั้งชื่อให้ว่า พลายเพชร

พระเจ้าเชียงใหม่ตั้งเถรวาดเป็นพระเจ้าสังมราชเพื่อตอบแทนความดีความชอบที่ พานางสร้อยฟ้ากลับบ้านเมืองได้อย่างปลอดภัย แต่เถรวาดยังแค้นพลายชุมพล จึงเดินทางมาที่ กรุงศรีอยุธยา แปลงเป็นจระเข้อาละวาดฆ่าคนและสัตว์เลี้ยงไปมากมาย พลายชุมพลจึงอาสา ออกปราบจระเข้จนสำเร็จ ได้ตัวเถรวาดมาประหารชีวิต พลายชุมพลจึงได้บรรดาศักดิ์เป็นหลวง นายฤทธิ์ นับจากนั้นเป็นต้นมาทุกคนก็อยู่กันอย่างมีความสุข

ขุนแผน

ขุนแผน เดิมชื่อ พลายแก้ว มีหน้าตาตงงามคมสัน สติปัญญาเฉลียวฉลาด นิสัยเจ้าชู้ มีดาบฟ้าฟื้นเป็นอาวุธประจำตัว พาหนะคู่ใจคือ ม้าสีหมอก พ่อเป็นทหารชื่อ ขุนไกรพลพ่าย แม่ชื่อ นางทองประศรี ได้บวชเณรและเรียนวิชาที่วัดส้มใหญ่ แล้วย้ายไปเรียนต่อที่วัดป่าเลไลยก์ สุดท้ายไปเป็นศิษย์สมภารคง วัดแค จนมีความรู้ทางโหราศาสตร์ ปลูกผี อยู่ยงคงกระพัน คาถา มหาละลวยทำให้ผู้หญิงรัก ตลอดจนวิชาจากตำรับพิชัยสงคราม และยังมีความสามารถเทศน์ได้ไพเราะจับใจอีกด้วย ต่อมาสึกจากเณรแล้วแต่งงานกับนางพิมพิลาไลย ไม่นานก็ถูกเรียกตัวไปเป็นแม่ทัพรบกับเชียงใหม่ ครั้นได้ชัยชนะกลับมาก็ได้เป็นขุนแผนแสนสะท้าน แต่ปรากฏว่าภรรยาแต่งงานใหม่แล้ว ขุนแผนต้องโทษถูกจำคุกถึง ๑๕ ปี จึงพ้นโทษ และทำสงครามกับเชียงใหม่อีกครั้ง เมื่อชนะกลับมาก็ได้ตำแหน่งเป็นพระสุรินทรฤาไชย เจ้าเมืองกาญจนบุรี

ขุนแผนเจ้าชู้มากจึงมีภรรยาหลายคน คือ

นางวันทอง	มีลูกด้วยกัน คือ พลายงาม
นางลาวทอง	
นางแก้วกิริยา	มีลูกด้วยกัน คือ พลายชุมพล
นางสายทอง	
นางบัวคลี่	มีลูกเป็น กุมารทอง

ขุนช้าง

“จะกล่าวถึงขุนช้างเมื่อรุ่นหนุ่ม หัวเหมือนนกกตะกรุมล้านหนักหนา
 เคราคางขนออกกรกกายา หน้าตาดังลิงค่างที่กลางไพร”

ขุนช้าง มีลักษณะรูปชั่วตัวดำ หัวล้านมาแต่กำเนิด นิสัยเจ้าเล่ห์เพทุบาย ได้ชื่อว่าขุนช้างเพราะตอนคลอดนั้น มีผู้นำช้างเผือกมามอบให้สมเด็จพระพันวษา พ่อชื่อ ขุนศรีวิชัย แม่ชื่อ นางเทพทอง มีฐานะร่ำรวยมาก แม้จะเกิดมาเป็นลูกเศรษฐี แต่อาภัพถูกแม่เกลียดชังเพราะอับอายที่มีลูกหัวล้าน จึงมักถูกแม่ตำหนิว่าอยู่เสมอ พ่อเป็นหนุ่มก็ได้นางแก่นแก้วเป็นภรรยา อยู่ด้วยกันปีกว่านางก็ตาย จึงหันมาหมายปองนางพิมพิลาไลย แต่นางไม่ไยดีด้วย ต่อมานางก็แต่งงานมากับพลายแก้ว ขุนช้างก็ยังใช้อุบายจนได้แต่งงานกับนางสมใจปรารถนา

นางพิมพ์ลาไลย

“ทรวงตรงสงศรีไม่มีแก่น

อรชรอ่อนแอ้นประหนึ่งเหลา

ผมสลวยสวยช้ำดำเป็นเงา

ให้ชื่อว่าเจ้าพิมพ์ลาไลย”

นางพิมพ์พิมพ์ลาไลย เป็นหญิงรูปงาม แต่ปากจัด พ่อชื่อ พันศรโยธา แม่ชื่อ นางศรีประจัน ต่อมาได้แต่งงานกับพลายแก้ว ซึ่งภายหลังมีลูกชายด้วยกัน คือ พลายงาม ครั้นพลายแก้วไปทำสงคราม นางก็ป่วยหนักรักษาเท่าไรก็ไม่หาย ชั่วตาจู้วัดป่าเลไลยก์ตรวจดูดวงชะตาและแนะนำให้เปลี่ยนชื่อเป็น นางวันทอง อากาไรจึงหาย ต่อมานางถูกแม่บังคับให้แต่งงานใหม่กับขุนช้าง นางต้องถูกประนามว่าเป็นหญิงสองใจ แต่นางตัดสินใจไม่ถูกจึงถูกสั่งประหารชีวิต

นางแก้วกิริยา

นางแก้วกิริยา เป็นลูกของพระยาสุรพิทยกับนางเพ็ญจันทร์ พ่อพานางมาขายฝากให้เป็นทาสของขุนช้างเพื่อนำเงินไปใช้หนี้ ขุนช้างเอ็นดูจึงเลี้ยงนางไว้เป็นเหมือนน้องสาว ขุนแผนหาของสำคัญสามอย่าง คือ ดาบฟ้าฟื้น กุมารทอง และม้าสีหมอกได้ครบแล้ว คืบหนึ่งก็ขึ้นบ้านของขุนช้างเพื่อลักตัวนางวันทองไป แต่เข้าห้องผิด ไปเข้าห้องของนางแก้วกิริยาและได้นางเป็นภรรยา ก่อนจากกันขุนแผนมอบแหวนให้นางไว้ดูต่างหน้าและให้เงินไปไถ่ตัวจากขุนช้างด้วยตลอดเวลานางเป็นภรรยาที่ดีและซื่อสัตย์ต่อขุนแผนเสมอ ยามที่ขุนแผนมีเคราะห์ต้องโทษถึงจำคุก นางก็ตามไปคอยปรนนิบัติดูแลอยู่จนพ้นโทษซึ่งกินเวลาถึง ๑๕ ปี นางมีลูกชายกับขุนแผนคือ พลายชุมพล

นางบัวคลี่

นางบัวคลี่ เป็นลูกสาวของหมื่นหาญกับนางสีจันทร์ นางมีรูปโฉมงดงามราวกับสาวชาววัง เจ้าเมืองกรมการแห่งกาญจนบุรีก็ติดใจพิศพจน์ความงามของนางก็ส่งคนมาสู่ขอ แต่พ่อของนางไม่ยอมยกให้ เมื่อขุนแผนเดินทางไปเสาะหาของวิเศษ ๓ อย่าง คือ กุมารทอง ดาบ และม้าผีเท้าดี ได้มาพบนางบัวคลี่เข้าก็มีความพอใจจึงฝากตัวเข้าเป็นสมุนกับพ่อของนาง และได้นางเป็นภรรยา จนนางตั้งท้อง ต่อมาพ่อของนางเห็นว่าขุนแผนมีวิชาอาคมเหนือกว่าก็เกรงว่าจะถูกยึดอำนาจจึงสั่งให้นางบัวคลี่วางยาพิษฆ่าขุนแผนเสีย นางก็เชื่อตามพ่อยอมกระทำตาม แต่ขุนแผนรู้ตัวเสียก่อนก็แค้นเคืองที่นางคิดไม่ซื่อ จึงแกล้งทำเป็นถูกยาพิษและไม่สบาย ครั้นนางนอนหลับก็ใช้มีดผ่าท้องของนางควักเอาลูกในท้องออกมาทำพิธีปลุกเสกเป็นกุมารทอง

นางลาวทอง

นางลาวทอง เป็นลูกของแสนคำแมน นายบ้านจอมทอง แห่งเชียงใหม่ แม่ชื่อนางศรีเงินยวง พ่อยกนางให้เป็นภรรยาของพลายแก้วเพื่อตอบแทนบุญคุณที่กองทัพของพลายแก้ว ไม่ได้รุกรานผู้คนในหมู่บ้านให้เดือดร้อน พลายแก้วพานางกลับมาที่กรุงศรีอยุธยาด้วย เมื่อได้ตำแหน่งแสนสะท้านแล้ว ก็พานางไปที่สุพรรณบุรี ครั้นได้พบกับนางวันทองก็ได้เถียงกันอย่างรุนแรง ขุนแผนโกรธที่ถูกนางวันทองพูดก้าวร้าวล่วงเกิน จึงพานางลาวทองไปอยู่ที่กาญจนบุรี ต่อมานางป่วยหนักขุนแผนจึงออกจากวังมาเยี่ยม ทำให้ขุนช้างมีโอกาสใส่ความขุนแผน นางจึงถูกพรากเข้าไปอยู่ในวังทำหน้าที่ปักสะดึงกริ่งไหม แต่เมื่อขุนแผนขอภัยโทษให้นางเป็นอิสระ สมเด็จพระพันวษาก็ไม่พอใจสั่งจำคุกขุนแผนไว้ นางลาวทองจึงต้องพรัดพรากจากขุนแผนเป็นเวลานานถึง ๑๖ ปีจนกระทั่งขุนแผนพ้นโทษจึงได้กลับมาอยู่ด้วยกันอีก

นางสายทอง

นางสายทอง เป็นพี่เลี้ยงของนางพิมพิลาไลย ได้เลี้ยงดูอุ้มชูกันมาตั้งแต่เด็ก ๆ จึงมีความรักใคร่สนิทสนมกันมากเหมือนเป็นพี่น้องกันแท้ ๆ นางช่วยเป็นแม่สื่อให้พลายแก้วกับนางพิมพิลาไลยรักกัน และรู้เห็นเป็นใจให้คนทั้งสองแอบไปพบกันหลายครั้ง ต่อมานางก็ตกเป็นภรรยาของพลายแก้วด้วย นางสายทองเป็นเพื่อนคอยปลอบใจยามที่นางพิมพิลาไลยเศร้าโศกเพราะความอาลัยรักและห่วงใยพลายแก้วที่จากไปทำสงครามในแดนไกล แต่นางไม่เคยมีโอกาสนอยู่ร่วมกับพลายแก้วอย่างใกล้ชิดในฐานะสามีภรรยาเลย แม้ว่าพลายแก้วจะมีหน้าที่ราชการสูงขึ้น ได้เป็นขุนแผนแสนสะท้านและได้เลื่อนเป็นพระสุรินทรฤาไชย นางสายทองก็ยังคงอยู่กับนางศรีประจัน แม่ของนางพิมพิลาไลยเช่นเดิม

สมเด็จพระพันวษา

สมเด็จพระพันวษา เป็นพระมหากษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ยุคนี้เป็นยุคที่บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง มีความอุดมสมบูรณ์ ราษฎรทั้งหลายอยู่กันอย่างร่มเย็นเป็นสุข บรรดาประเทศใกล้เคียงก็ยอมอ่อนน้อม เพราะยาเกรงบารมี สมเด็จพระพันวษามีนิสัย โกร่ง่าย ดังเช่นเมื่อขุนไกร ต้อนควายป่าเข้าคอกให้พระองค์ล่า แต่ควายตื่นตกใจหนีเตลิด ขุนไกรจึงใช้หอกไล่แทงควายตายไปมากมาย สมเด็จพระพันวษาก็โกรธสั่งให้ประหารชีวิตขุนไกรทันที แต่พระองค์ก็นับว่าเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีความยุติธรรมต่อพวกทหาร เสนาอำมาตย์ และราษฎรพอสมควร เมื่อมีคดีฟ้องร้องกัน ก็ให้มีการไต่สวน และพิสูจน์ความจริงให้ประจักษ์ชัดเสียก่อนจึงจะลงโทษ เช่น ในคราวที่นางสร้อยฟ้าทำเสน่ห์ให้จมีนไวยวรรณ (พलयงม) หลงรักและถูกจับได้ แต่ไม่มีพยานยืนยัน สมเด็จพระพันวษาก็ให้ลุยไฟพิสูจน์ จนรู้แน่ว่านางสร้อยฟ้าเป็นฝ่ายผิดจึงได้สั่งลงโทษ

พलयงม

พलयงม มีตำแหน่งเป็นราชการ ซึ่งมักเรียกกันสั้น ๆ พระไวยหรือหมื่นไวย เป็นลูกของขุนแผนกับนางวันทอง แต่ไปคลอดที่บ้านของขุนช้าง เพราะนางถูกจุดไปขณะที่ท้องแก่ ยิ่งโตพलयงมก็ยิ่งละม้ายคล้ายคลึงกับขุนแผนมากขึ้น ทำให้ขุนช้างเกลียดชังมาก วันหนึ่งจึงหลอกพलयงมไปฆ่าในป่า แต่โหงพรายของขุนแผนมาช่วยไว้ นางวันทองจึงให้ไปอยู่กับนางทองประศรีที่กาญจนบุรี พलयงมได้เรียนวิชาจากตำราของพ่อจนเชี่ยวชาญมีความสามารถเช่นเดียวกับขุนแผน ต่อมาได้อาสายกทัพไปรบกับเชียงใหม่ แล้วถือโอกาสขอภักดิ์โทษให้ขุนแผนจากคุกได้ เมื่อกลับมาจากสงครามก็ได้ตำแหน่งเป็นจมีนไวยวรรณ และมีภรรยาสองคนคือ นางศรีมาลา และนางสร้อยฟ้า

พलयชุมพล

พलयชุมพล เป็นลูกของขุนแผนกับนางแก้วกิริยา เป็นน้องของพलयงาม เมื่อขุนแผนเป็นเจ้าเมืองกาญจนบุรี นางทองประศรีก็ขอมมาเลี้ยงไว้ที่กรุงศรีอยุธยาตั้งแต่เด็ก ครั้นเกิดเรื่องชิงหวงกันระหว่างนางศรีมาลา กับนางสร้อยฟ้า พलयชุมพลก็หนีไปหาพ่อแม่ที่กาญจนบุรี แล้วหนีต่อไปหาตายายที่สุโขทัย ได้บวชเณรและเรียนวิชาล่องหนหายตัว คำดิน เสกหุ่นหญ้า อยู่ยงคงกระพัน สำเร็จวิชาแล้วก็สึกจากเณรปลอมตัวเป็นมอญใช้ชื่อว่า สมิงมัตรา ยกทัพหุ่นหญ้าเสกมาสมทบกับขุนแผนเพื่อจับตัวพलयงาม พलयงามรู้ตัวรีบหนีไปฟ้องสมเด็จพระพันวษา พระองค์จึงเรียกตัวมาสอบถามแล้วมอบให้พलयชุมพลสืบหาคนทำเสน่ห์จนสามารถแก้ไขได้สำเร็จ ต่อมาก็อาสาไปปราบเงรवादซึ่งแปลงเป็นจระเข้มาอาละวาดฆ่าคน และจับตัวเงรवादได้สมเด็จพระพันวษาจึงแต่งตั้งให้เป็นหลวงนายฤทธิ

นางศรีมาลา

นางศรีมาลา เป็นลูกของพระพิชิตกับนางบุษบา นางเป็นหญิงที่งดงามทั้งรูปร่างหน้าตา กิริยามารยาท และงามน้ำใจ นางได้พบและรักกับพलयงาม ตอนที่พलयงามกับขุนแผนยกทัพไปทำสงครามกับเชียงใหม่แล้วแวะเยี่ยมพ่อแม่ของนาง หลังจากเสร็จสงคราม นางได้แต่งงานกับพलयงามพร้อมกับนางสร้อยฟ้า นางได้รับความรักจากพलयงามและนางทองประศรีมากกว่าจึงทำให้นางสร้อยฟ้าอิจฉา นางสร้อยฟ้าจึงทำเสน่ห์ให้พलयงามหลงใหลและเกลียดชังนางศรีมาลา ทำให้นางปวดร้าวขมขื่นใจมากบางครั้งก็ถูกพलयงามทุบตีเพราะเชื่อที่นางสร้อยฟ้าใส่ความ ครั้นนางสร้อยฟ้าต้องโทษประหารชีวิต นางศรีมาลาก็ใจอ่อน ช่วยขอร้องโทษให้ นางสร้อยฟ้าจึงเพียงแต่ถูกเนรเทศไป ต่อมานางศรีมาลาก็ให้กำเนิดลูกชาย ขุนแผนตั้งชื่อให้ว่า พลายเพชร

นางสร้อยฟ้า

นางสร้อยฟ้า เป็นธิดาของพระเจ้าเชียงใหม่ เจ้าเมืองเชียงใหม่กับนางอัปสร นางสร้อยฟ้ามีรูปโฉมงามมาก แต่มีกิริยามารยาทไม่เรียบร้อย นิสัยริ้อจจา เมื่อเชียงใหม่แพ้สงคราม สมเด็จพระพันวษาก็ยกนางให้แต่งงานกับพลายงามพร้อมกับนางศรีมาลา นางสร้อยฟ้าเจ็บใจที่พลายงามรักนางศรีมาลามากกว่า จึงให้เถรवादทำเสน่ห์ แล้วแก้งหาเรื่องให้นางศรีมาลาถูกพลายงามทุบตี ต่อมาพลายงามพลกั้แก้ไขได้ หลังจากที่พิสูจน์ว่านางสร้อยฟ้าผิดจริง ก็ถูกสั่งให้ประหารชีวิต แต่นางอ่อนวอนให้นางศรีมาลาช่วยขอร้องภัยโทษ โดยอ้างถึงลูกในท้องที่จะต้องตายไปกับนางด้วย นางจึงเพียงแต่ถูกเนรเทศไปอยู่ที่เชียงใหม่ตามเดิม ไม่นานต่อมานางก็คลอดลูกชายชื่อ พลายง

ขุนไกรพลพ่าย

ขุนไกรพลพ่าย แต่งงานกับนางทองประศรี แล้วมีลูกชายด้วยกัน ชื่อพลายแก้ว ขุนไกรมีความรู้ทางคกงระพันชาตรี รับราชการทหารมีไพร่พลในบังคับบัญชา ๗๐๐ คน คราวหนึ่ง สมเด็จพระพันวษาประสงค์จะล่าควายป่า สั่งให้ขุนไกรปลูกสร้างพลับพลา และตั้งควายป่าเข้าคอกเตรียมไว้ แต่ควายป่าเหล่านั้นพากันแตกตื่นไม่ยอมเข้าคอก และยังมีไล่ชีวิตคนอีกด้วย ขุนไกรจึงคว่ำหอกไล่แทงควายตายไปมากมาย ที่เหลือก็หนีเข้าป่าไป สมเด็จพระพันวษาโกรธหาว่าขุนไกรแก้งแทงควายเล่นสั่งให้ประหารชีวิตขุนไกรเสีย แล้วริบทรัพย์สมบัติทั้งหมด รวมทั้งภรรยา ลูกและข้าทาสบริวารด้วยขุนไกรเป็นห่วงภรรยาและลูกจึงขอร้องเพื่อนสนิทคือ หลวงฤทธานนท์ไปส่งข่าวด้วย นางทองประศรีจึงพาลูกหนีไปได้ก่อนที่พวกทหารจะไปกุมจับตัว

นางทองประศรี

นางทองประศรี เดิมเป็นชาวบ้านวัดตะไกร พอแต่งงานกับขุนไกรพลพ่าย ก็ย้ายไปอยู่กินด้วยกันที่สุพรรณบุรี แล้วให้กำเนิดลูกชายคนหนึ่ง คือ พลายแก้ว นางเป็นหญิงที่มีน้ำใจเด็ดเดี่ยว ทนหอดทน ในคราวที่ขุนไกรผู้เป็นสามีประสบเคราะห์กรรมถึงถูกประหารชีวิต นางทองประศรีรู้ข่าวแล้วก็รีบพาลูกหนีกระหกกกระเหินเข้าป่ามุ่งหน้าไปหาญาติของขุนไกรที่กาญจนบุรี แล้วก็ตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากินอย่างขยันขันแข็งค่อยเก็บหอมรอมริบ จนมีฐานะดีขึ้น และเลี้ยงดูลูกชายคนเดียวอย่างเอาใจใส่ คอยอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดีอยู่เสมอ

ขุนศรีวิชัย

ขุนศรีวิชัย รับราชการเป็นนายกรมข้างกองนอก เป็นเศรษฐีใหญ่ของเมืองสุพรรณบุรี มีภรรยาชื่อ นางเทพทอง และมีลูกชายด้วยกันชื่อ ขุนช้าง ต่อมานายโจรจันศรยกพวกเข้าปล้นบ้าน ขุนศรีวิชัยกระโดดลงจากบ้านหนีไปตามชาวบ้านมาช่วย แต่จำนวนคนน้อยกว่าพวกโจร ขุนศรีวิชัยจึงถูกจับตัวได้ พวกโจรรวมกันพันแหง แต่อาวุธไม่ระคายผิว หอกดาบเหล่านั้นกลับหักหมด พวกโจรจึงช่วยกันจับมัดแล้วใช้หลาวสวนทวารจนขุนศรีขาดใจตาย

นางเทพทอง

นางเทพทอง เป็นแม่ของขุนช้าง มีนิสัยปากจัด คำเก่ง ตอนตั้งท้องขุนช้างนั้น นางฝันว่ามีนกตะกุ่มคาบข้างนำมาให้ ขุนศรีวิชัยผู้เป็นสามีทำนายฝันให้ว่าจะได้ลูกชาย มีวาสนาดี ทำให้พ่อแม่อำนาจขึ้น แต่จะต้องขายหน้าเพราะหัวล้านตั้งแต่เกิด เมื่อคลอดลูกแล้วปรากฏว่าลูกชายของนางหัวล้านจริง ๆ หน้าตาก็ไม่น่ารัก นางนึกอับอายขายหน้าเพื่อนบ้าน จึงเกลียดชังขุนช้าง ไม่ใคร่จะอุ้มชูเลี้ยงดูเหมือนแม่คนอื่น ๆ มีหน้าข้ำยังคำแข่งไม่เว้นแต่ละวัน

พันศรโยธา

พันศรโยธา มีภรรยาชื่อ นางศรีประจัน มีลูกสาวสวยชื่อ นางพิมพ์ลาไลย พันศรโยธามีฐานะดีเป็นเศรษฐีคนหนึ่งของเมืองสุพรรณบุรี มีอาชีพเป็นพ่อค้า เดินทางไปค้าขายต่างเมืองอยู่เสมอ ต่อมาไปค้าขายที่ลั่วว่า พอลกลับมาถึงบ้านก็ป่วยหนัก อยากรกินแต่พวกเนื้อหมู เนื้อวัวปลา นางศรีประจันพยายามรักษาพยาบาล อาการก็ดีขึ้นเพียงชั่วคราวแล้วก็เป็นอย่างอื่น ทุกคนลงความเห็นว่าคุณผีเข้า ในที่สุดก็สิ้นใจตาย

นางศรีประจัน

นางศรีประจัน เป็นแม่ของนางพิมพ์ลาไลยหรือนางวันทองนั่นเอง นางเป็นคนปากจัด คำเก่ง และเอาแต่ใจตนเอง ขุนช้างมาบอกว่าพลายแก้วตาย และขู่ว่านางวันทองจะต้องถูกจับกุมตัวเข้าวังเป็นม่ายหลวง นอกจากจะรับแต่งงานใหม่เสีย แล้วขุนช้างก็เอาเงินของมีค่ามาล่อใจนางศรีประจันจึงคิดให้นางวันทองแต่งงานกับขุนช้างแม้ว่านางวันทองกับคนอื่น ๆ จะพยายามคัดค้านแต่นางศรีประจันไม่สนใจ บังคับให้นางวันทองแต่งงานใหม่กับขุนช้างจนได้ การกระทำของนางทำให้ลูกสาวต้องมีสามีถึงสองคน และมีเหตุขุนวายุแย่งตัวนางวันทองกัน ผลสุดท้ายนางวันทองถูกประหารชีวิต

จมีนศรีเสาวรักษ์

จมีนศรีเสาวรักษ์ ซึ่งมักเรียกกันสั้น ๆ ว่า จมีนศรี เป็นขุนนางชั้นผู้ใหญ่ของสมเด็จพระพันวษา เป็นผู้ที่สมเด็จพระพันวษาไว้วางใจมาก มักมอบหมายให้ทำงานต่าง ๆ อยู่เสมอ หมิ่นศรีทำหน้าที่ฝึกงานให้ขุนแผนกับขุนช้าง เมื่อเข้ารับราชการในวังใหม่ ๆ รักและเอ็นดูขุนแผนมาก ได้ให้ความช่วยเหลือเสมอ ขุนแผนก็ซาบซึ่งในบุญคุณถึงกับเรียกหมิ่นศรีว่า คุณพ่อ ครั้งขุนแผนพานางวันทองออกจากป่ามาก็พาไปฝากไว้กับหมิ่นศรีอีก ซึ่งหมิ่นศรีก็รับอุปการะไว้และพาเข้ารับราชการกับสมเด็จพระพันวษาเมื่อมีโอกาส

หมิ่นหาญ

“สูงเกือบสี่ศอกตากลอกโพลง	หนวดไฉงงอนปลายทั้งซ้ายขวา
ขอบตาแดงฉาดดั่งชาดทา	เนื้อแน่นหนังหนาดูน่ากลัว
ผมหยิกหยักศกอกเป็นขน	ทรหดอดทนมิใช่ชั่ว
ปลุกเสกเครื่องฝังไว้ทั้งตัว	เป็นปมปมไปทั่วทั้งกายตน”

หมิ่นหาญ เดิมชื่อ นายเดช มีฉายาว่ากระดูกดำ เป็นโจรอยู่ที่บ้านถ้ำ กาญจนบุรี มีวิชาดีไม่ว่าจะเป็นปืนหรืออาวุธอื่นใดไม่อาจจะคายมือได้ มีภรรยาชื่อ นางสีจันทร์ มีลูกสาวคนเดียวชื่อ นางบัวคลี ต่อมาหมิ่นหาญได้ยกนางบัวคลีให้เป็นภรรยาของขุนแผน เพื่อตอบแทนบุญคุณที่ช่วยชีวิตตนไว้ แต่หมิ่นหาญเป็นคนขี้ระแวง ดังนั้นพอรู้ว่าขุนแผนมีวิชาเหนือกว่าตนก็ไม่พอใจ สั่งให้นางบัวคลีวางยาพิษฆ่าเสีย แต่นางบัวคลีก็ต้องตายด้วยน้ำมือของขุนแผน เนื่องจากขุนแผนรู้ตัวเสียก่อน

ขรัวตาจู

ขรัวตาจู คือ พระภิกษุชรา อยู่ที่วัดป่าเลไลยก์ สุพรรณบุรี เก่งทางดูฤกษ์ยาม ทำนายทายทักชะตาได้อย่างแม่นยำ ทั้งยังมีเวทย์มนต์คาถาอาคมขลังอีกด้วย คราวที่นางพิมพิลาโลยเจ็บหนัก ขรัวตาจูก็แนะนำให้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นนางวันทอง แล้วอาการเจ็บไข้ได้ป่วยก็หายและเมื่อขุนช้างมาบอกข่าวว่าพลายแก้วตายแล้ว นางวันทองก็รีบไปหาขรัวตาจูที่วัดทันทีเพื่อให้ช่วยตรวจดูดวงชะตาของพลายแก้ว ขรัวตาจูทำนายว่าพลายแก้วจะชนะศึกกลับมา ได้ข่าวของเงินทองและเชลยมากมาย ซึ่งปรากฏว่าเป็นจริงตามคำทำนายของขรัวตาจูทุกประการ

เถรवाद

เถรवाद เป็นพระภิกษุสาว มีคาถาอาคมขลัง ชอบฉันสุราจนเมามาย เดิมอยู่วัดที่ เชียงใหม่ พระเจ้าเชียงใหม่ทรงขอให้มาอยู่เป็นเพื่อนนางสร้อยฟ้าที่กรุงศรีอยุธยาเพื่อคอยช่วยเหลือ ยามเดือดร้อน โดยไปอาศัยอยู่ที่กุฏิร้างในวัดพระยาแมนกับเถรจิวรับปราบภูติผีปีศาจ รดน้ำ มนต์ และรักษาโรคให้ชาวบ้าน เถรवादช่วยทำเสน่ห์ให้พलयงมหลงใหลนางสร้อยฟ้า ต่อมา ถูกพलयงมพลจับตัวได้และแก้เสน่ห์สำเร็จ แต่เถรवादก็สะเดาะไซ้ตรวนพาเถรจิวหนีไปได้ แล้วแปลงเป็นจระเข้คอยฟังข่าวนางสร้อยฟ้าอยู่ในแม่น้ำจนพบกัน ขณะที่นางถูกเนรเทศให้เดิน ทางกลับเชียงใหม่ พระเจ้าเชียงใหม่ให้บำเหน็จความดีความชอบโดยตั้งให้เป็นพระสังฆราช เถร वादผูกใจเจ็บพलयงมพล พलयงมพลรับอาสาปราบ แล้วจับเถรवादได้ สมเด็จพระพันวษา สั่งให้ประหารชีวิตเสีย

เถรจิว

เถรจิว เป็นลูกศิษย์ของเถรवादซึ่งติดตามมาจากเชียงใหม่ มาอยู่ที่วัดพระยาแมน ด้วยกัน เถรจิวรู้การกระทำที่ไม่ถูกต้องของเถรवादตลอดเวลา แต่ความที่ต้องการเรียนวิชาจาก เถรवाद จึงยอมอยู่ด้วย และคอยช่วยเมื่อเข้าที่คับขัน เถรจิวมีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาด เห็นว่า เถรवादกับตนบิดนทาบาดได้อาหารจนไม่พอฉันก็เที่ยวไปบอกชาวบ้านว่าเถรवादอาจารย์ของตน มีวิชาดี รักษาโรคได้ ปราบภูติผีปีศาจได้ พวกชาวบ้านมีศรัทธาจึงพากันมาขอเครื่องราง ขอยา บ้างก็มาให้รดน้ำมนต์ และนำอาหารคาวหวานมาถวายทุกวัน เมื่อเถรवादจะแปลงเป็นจระเข้มา แก้วแคนพलयงมพล เถรจิวก็พยายามตักเตือน แต่เถรवादไม่เชื่อ ในที่สุดจึงต้องตาย

กุมารทอง

กุมารทอง คือ ผีเด็ก ซึ่งเป็นลูกของขุนแผนกับนางบัวคลี่ เมื่อขุนแผนรู้ตัวว่านาง บัวคลี่วางยาพิษฆ่าตนก็ทิ้งรักทั้งแค้น พอนางนอนหลับก็ใช้มีดผ่าท้องแล้วอุ้มเด็กในท้องของนาง ไปทำพิธีอย่างไฟให้แห้งสนิทในโบสถ์หน้าพระประธาน ปลูกเสกด้วยคาถา อาคมขลังจนลุกขึ้นนั่ง ได้ ขุนแผนตั้งชื่อว่า กุมารทอง กุมารทองนี้ติดตามขุนแผนไปทุกหนทุกแห่ง โดยไม่มีใครมองเห็นตัว คอยรายงานเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ขุนแผนรู้อยู่เสมอ บางครั้งก็แปลงร่างเป็นคนได้อีกด้วย เช่น คราวที่พलयงมพลหนีเข้าไปหาพ่อแม่ที่กาญจนบุรี กุมารทองก็แปลงร่างเป็นเด็กเดินไปเป็น เพื่อนชวนคุย ชวนชมจนชมไม่ให้เพลิดเพลิด จนถึงบ้านของขุนแผนจนปลอดภัย

สีหมอก

สีหมอก เป็นม้าแสนรู้พาหนะประจำตัวของขุนแผน แม่เป็นม้าเทศชื่อ อีเหลือง พ่อเป็นม้าน้ำ คลอดจากท้องแม่เมื่อวันเสาร์ขึ้น ๓ ค่ำ ตัวสีหมอก ตาสีดำ หลวงศรีวรรณได้รับคำสั่งจากสมเด็จพระพันวษาให้ไปซื้อม้าที่เมืองมะริด ประเทศอินเดีย สีหมอกซึ่งเป็นลูกม้ารุ่นหนุ่ม ก็ติดตามแม่มาด้วย แต่ความซุกซนทำให้ไล่เที่ยวกัดม้าตัวอื่น ๆ อยู่เสมอ จึงทำให้ถูกคนดูแลม้าไล่ตีเอาเนือง ๆ ขุนแผนไปพบเจ้าที่เพชรบุรี เห็นสีหมอกมีลักษณะดี ต้องตามตำราจึงเข้าไปหาซื้อแล้วเสกหญ้าให้กิน สีหมอกก็ติดตามขุนแผนไปโดยดี

แสนตรีเพชรกล้า

“สูงใหญ่รูปร่างเหมือนอย่างเสือ	กำลังเหลือเนื้อหนังก็แน่นเหนียว
หมวดใจโง่งพันทันเป็นเกลียว	ฟันขาวปากเขียวดังปลิงควาย
นัยน์ตาดำคล้ำคล้ายตาเสือ	ขอบตาแดงเรื่อดังขาดป้าย
คิ้วระหมวดหมวดแดงดูแรงร้าย	ผมมุ่นมวยคล้ายกับโยคี”

แสนตรีเพชรกล้า เป็นแม่ทัพม้า ทหารเอกของพระเจ้าเชียงใหม่ เป็นศิษย์ของอาจารย์ศรีแก้วฟ้าแห่งถ้ำวัวแดง มีวิชาอาคมขลัง อยู่ยงคงกระพัน มีรอยสักทั้งตัวตั้งแต่รุ่นหนุ่มก็ไม่ได้อาบน้ำเลยเพราะเกรงว่าจะล้างว่านยาที่ทาตัวไว้ออกไปหมด เมื่อจะออกรบจึงจะอาบน้ำแค่เครื่องวางวิเศษผสมกับว่านยาซึ่งเป็นน้ำเสียงหายด้วย ถ้าน้ำมีสีเหลืองจะได้ชัยชนะ ถ้าน้ำมีสีแดงจะแพ้ถึงตาย ครั้งที่ต้องการรบกับขุนแผนและพลายงามน้ำในวันนั้นมีสีแดง แต่ก็แข็งใจออกไปรบแล้วก็ถูกทหารของขุนแผนใช้หลาวสวนทวารถึงแก่ความตาย

ท้าวกรุงกาฬ

ท้าวกรุงกาฬ เป็นแม่ทัพช้าง ทหารเอกของพระเจ้าเชียงใหม่แห่งเชียงใหม่ มีวิชาอาคมเก่งกล้าพอสมควร เมื่อทางกรุงศรีอยุธยายกทัพมา พระเจ้าเชียงใหม่ก็สั่งให้แม่ทัพนายกองทั้งหลายจัดทัพออกต่อต้านข้าศึกพร้อมทั้งท้าวกรุงกาฬด้วย ครั้นจะออกศึกก็บริกรรมคาถา แล้วพิจารณาดูเมฆบนท้องฟ้า (ทำพิธีเมฆฉาย) เห็นเป็นรูปคนไม่มีหัวพยายามบริกรรมคาถา ต่อหัวอย่างไรก็ไม่ติด รู้ว่าเป็นลางร้ายแต่จะหยุดยังอยู่ที่อับอายชายหน้า จึงต้องแข็งใจยกทัพออกไปแล้วทำทนายให้ขุนแผนชนช้างกับตน ในที่สุดก็ถูกขุนแผนฟันด้วยง้าว ชาติใจตายอยู่บนคอช้างนั่นเอง

ขุนรามอินทรา

ขุนรามอินทรา ได้เคยสาบานเป็นเพื่อนตายกับขุนช้างขุนแผน พระหมื่นศรีและขุนเพชรอินทรา ครั้งที่ขุนช้างทูลฟ้องสมเด็จพระพันวษาว่าขุนแผนบุกขึ้นเรือนตนลักพาวันทองไป สมเด็จพระพันวษาทรงเห็นว่าไม่ควรฟังข้างเดียว จึงสั่งให้พระหมื่นศรีกับจมนไวยเป็นแม่ทัพ ให้ขุนรามอินทราเป็นปีกซ้าย ขุนเพชรอินทราเป็นปีกขวาคุมทหารห้าพันคนไปตั้งรกรายที่บ้านของขุนช้าง และไปตามตัวขุนแผนมาเข้าเฝ้าให้ได้ ถ้าขุนแผนคือดั่งก็ให้ตัดหัวเสียบประจานไว้ในป่าเสียเลย คั้นนั่นเอง ภรรยาของขุนรามอินทราฝันว่าพันทักไปสามขึ้นนางตกใจตื่นตื่นเล่าให้สามีฟัง ขุนรามอินทรา ก็พยายามให้ภรรยาเลิกคิดกังวล ครั้นรุ่งเช้าแต่งกายเสร็จเดินลงจากบ้าน ก็มีเหตุอัศจรรย์บันไดหักที่เดียวห้าชั้นขุนรามอินทราสังหรณ์ใจว่าไปคราวนี้คงต้องตายเป็นแน่ แต่ไม่อาจละทิ้งหน้าที่ได้ เมื่อยกทัพไปพบขุนแผนในป่าและต่อสู้กับขุนรามอินทรา ก็ถูกขุนแผนฟันตกจากหลังข้างลิ้นใจตาย

ศรพระยา

ขุนช้างชี้ข้างซ้ายกางเขมา	นั่งเจ้ามาในภูบหัวหงุบหงับ
ศรพระยาชี้คอขอกระชับ	ราทยา นั่งขับข้างท้ายม้า
ผู้คนดูแลเขาหัวเราะ	ว่าข้างนั้นล้านเหมาะกันหนักหนา
ไม่เห็นก็เรียกกันเพรียกมา	ขุนช้างหลบหน้าไม่เยี่ยมแล

ศรพระยา มีศักดิ์เป็นพี่ชายของขุนช้าง เพราะเป็นลูกชายของป้า ซึ่งมีด้วยกัน ๓ คน คือ พันศร ศรพระยา และราทยา เฉพาะศรพระยา และราทยานั้นมักติดตามขุนช้างอย่างใกล้ชิด ทำทุกอย่างตามแต่ขุนช้างจะใช้ จึงเป็นที่ชอบใจของชาวบ้านที่ได้พบเห็นอยู่เสมอ เพราะศรพระยากับราทยาก็หัวล้านเช่นเดียวกับขุนช้าง มีหน้าซำยังมีกิริยาท่าทางกระโดดกระเดกคล้ายกันอีกด้วย ครั้งที่ขุนแผนต้องโทษจำคุก ศรพระยา ก็เป็นผู้นำข่าวไปบอกขุนช้าง และยุยงให้ไปรับนางวันทองกลับมาอยู่ด้วยกันอีก

นายจันศร

นายจันศร ชาวบ้านโป่งแดง เป็นนายใจใหญ่ มีวิชาอยู่ยงคงกระพัน มีลูกน้องมากมาย และยังได้พวกใจจากเมืองกำแพงเพชรมาเป็นพวกอีกด้วย นายจันศรคุมลูกน้องออกไปปล้นชาวบ้านตลอดทั้งทิศเหนือทิศใต้ จนเป็นที่ชยาดหวาดกลัวของชาวบ้านทั่วไป วันหนึ่งนายจันศรพาพวกเข้าบุกเข้าปล้นบ้านขุนศรีวิชัย บิดาของขุนช้าง เก็บกวาดทรัพย์สินเงินทองไปมากมาย ขุนศรีวิชัยหนีไปพาชาวบ้านมาล้อมจับและต่อสู้กับนายจันศรตัวต่อตัว นายจันศรเก่งกว่าสามารถเอาชนะขุนศรีวิชัยได้ พวกลูกน้องใจก็รุมกันแทงขุนศรีวิชัย แต่ไม่ระคายผิวของขุนศรีวิชัยแม้แต่น้อย จึงช่วยกันจับมัดใช้หลาวสวนเข้ารูทวารจนขุนศรีวิชัยสิ้นใจตาย แล้วนายจันศรก็คุมลูกน้องเดินทางกลับ

โหงพราย

โหงพราย เป็นผีที่ขุนแผนเลี้ยงไว้ใช้ โดยไปทำพิธีปลุกขึ้นมาจากป่าช้า ตั้งแต่ยังเป็นพลายแก้วและเพิ่งสึกจากเณร พวกโหงพรายรับใช้ขุนแผนอย่างซื่อสัตย์ตลอดมา ตอนที่ยังไม่มีม้าสีหมอกก็ได้อาศัยขี่คอโหงพราย เดินทางไปถึงจุดหมายปลายทางได้อย่างรวดเร็ว และคอยกระซิบเตือนเมื่อจะมีภัย เช่น คราวที่นางบัวคลี่วางยาพิษในอาหาร นอกจากนั้นยังช่วยปกป้องคุ้มครองญาติใกล้ชิดของขุนแผนด้วย เคยช่วยเหลือพลายงามไว้ ตอนที่ถูกขุนช้างหลอกไปฆ่าในป่า และช่วยนางศรีมาลาตอนที่สมเด็จพระพันวษาให้นางนั่งเรือไปรับขุนแผนกับพลายชุมพลเข้าวังเพื่อสอบสวนคดีทำเสน่ห์แล้วนางสร้อยฟ้าสั่งให้พักพวกไปดักข่มข่านางศรีมาลาระหว่างทาง

นางเม้ย

นางเม้ย พี่เลี้ยงของนางศรีมาลา เป็นชาวมอญ คอยดูแลช่วยเหลือนางศรีมาลาตลอดเวลา เมื่อนางศรีมาลารู้จักกับพลายงามและรักกัน พลายงามแอบเข้าห้องนางศรีมาลาในคืนหนึ่ง นางเม้ยรู้แต่ช่วยปิดบังพ่อแม่ของนายสาว มีหน้าที่ยังรู้เห็นเป็นใจคอยอำนวยความสะดวกให้อีกด้วย ครั้นนางศรีมาลาแต่งงานแล้วมาอยู่บ้านสามที่กรุงศรีอยุธยา นางเม้ยก็ตามมาอยู่ด้วย

นางไหม

นางไหม หญิงสาวชาวเชียงใหม่ เป็นพี่เลี้ยงของนางสร้อยฟ้า ซึ่งนางอัปสร แม่ของนางสร้อยฟ้าจัดให้คอยดูแลลูกสาว เมื่อนางสร้อยฟ้าแต่งงานแล้วต้องอยู่ที่กรุงศรีอยุธยา นางอัปสรก็ให้นางไหมอยู่เป็นเพื่อนด้วย หวังว่าจะให้คอยดักเตือนบ้าง เมื่อนางสร้อยฟ้าทำสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควรแต่นางไหมกลับคอยประจบนาย ช่วยส่งเสริมให้ทำผิดมากขึ้น นางสร้อยฟ้าหาเรื่องตำหนิบทกระเทียบนางศรีมาลา นางไหมก็ช่วยตำด้วย และนางไหมนี่เองที่เป็นผู้ไปติดต่อกับเถรฆราวาสทำเสน่ห์ให้พลายงามหลงนางสร้อยฟ้า

ภาคผนวก ข

**ตัวอย่างแบบวัดเจตคติที่ใช้ในการวิจัย
การหาความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติ
ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายข้อ**

การหาความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติ

การหาความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติโดยใช้สัมประสิทธิ์ความสามารถในการสร้างใหม่ (Coefficient of Reproducibility) สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2537 : 125) โดยใช้สูตร

$$R = I - (c/nk)$$

c = จำนวนข้อผิดพลาดทั้งหมด
n = จำนวนประชากรตัวอย่างที่ตอบ
k = จำนวนข้อความ

ในที่นี้

$$c = 133$$

$$n = 40$$

$$k = 34$$

$$R = I - (133/40 \cdot 34)$$

$$R = .90$$

ค่าสัมประสิทธิ์ความสามารถในการสร้างใหม่ ได้ตามเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้จะต้องเท่ากับ .90

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายชื่อของเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ก่อนเรียน และหลังเรียน ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการ ประเภทบทบาทสมมติ

รายชื่อ	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D
1	.80	.41	.85	.36
2	.53	.51	.75	.44
3	.57	.50	.77	.42
4	.23	.42	.43	.50
5	.87	.33	.87	.33
6	.53	.51	.68	.47
7	.68	.47	.67	.47
8	.75	.44	.80	.41
9	.35	.48	.68	.47
10	.80	.41	.83	.38
11	.90	.30	.97	.16
12	.87	.33	.97	.16
13	.32	.47	.30	.46
14	.93	.27	.95	.22
15	.53	.51	.68	.47
16	.93	.27	.90	.30
17	.68	.47	.80	.41
18	.15	.36	.40	.50
19	.15	.36	.30	.46

รายชื่อ	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D
20	.77	.42	.83	.38
21	.82	.38	.87	.33
22	.30	.46	.40	.50
23	.60	.50	.73	.45
24	.75	.44	.88	.33
25	.58	.50	.87	.33
26	.80	.41	.92	.27
27	.23	.42	.65	.48
28	.37	.49	.60	.50
29	.18	.38	.55	.50
30	.75	.44	.83	.38
31	.87	.33	.93	.27
32	.75	.44	.95	.22
33	.77	.42	1.00	.00
34	.70	.46	.97	.16

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายชื่อของเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ก่อนเรียน และหลังเรียน ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนโดยใช้นาฏการประเภทการอ่านบท

รายชื่อ	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D
1	.60	.50	.85	.36
2	.53	.51	.70	.46
3	.68	.47	.78	.42
4	.05	.22	.25	.44
5	.77	.42	.87	.33
6	.63	.49	.58	.50
7	.65	.48	.70	.46
8	.78	.42	.70	.46
9	.30	.46	.35	.48
10	.65	.48	.78	.42
11	.97	.16	.95	.22
12	.77	.42	.77	.42
13	.55	.50	.52	.51
14	.97	.16	.90	.30
15	.50	.51	.98	.50
16	.95	.22	.95	.22
17	.53	.51	.62	.49
18	.35	.48	.48	.51
19	.30	.46	.37	.49
20	.80	.41	.85	.36
21	.75	.44	.70	.46
22	.45	.50	.53	.51
23	.62	.49	.65	.48

รายชื่อ	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D
24	.70	.46	.72	.45
25	.75	.44	.80	.41
26	.80	.41	.93	.27
27	.23	.42	.67	.47
28	.40	.50	.43	.50
29	.20	.41	.35	.48
30	.73	.45	.70	.46
31	.85	.36	.82	.38
32	.62	.49	.80	.41
33	.75	.44	.67	.47
34	.67	.47	.72	.45

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายชื่อของเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย
เรื่องขุนช้าง ขุนแผน ก่อนเรียน และหลังเรียน ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการสอนแบบปกติ

รายชื่อ	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D
1	.80	.41	.55	.50
2	.50	.51	.33	.37
3	.57	.50	.58	.50
4	.18	.38	.35	.48
5	.70	.46	.62	.49
6	.55	.50	.50	.51
7	.68	.47	.55	.50
8	.72	.45	.67	.47
9	.40	.50	.35	.48
10	.85	.36	.70	.46
11	.97	.16	.65	.48
12	.77	.42	.70	.46
13	.25	.44	.28	.45
14	.95	.22	.68	.47
15	.70	.46	.50	.51
16	.90	.30	.75	.44
17	.55	.50	.60	.50
18	.23	.42	.35	.48
19	.30	.46	.25	.44
20	.77	.42	.60	.50
21	.80	.41	.65	.48

รายชื่อ	ก่อนเรียน		หลังเรียน	
	\bar{X}	S.D	\bar{X}	S.D
22	.33	.47	.32	.47
23	.72	.45	.50	.51
24	.60	.50	.45	.50
25	.67	.47	.45	.50
26	.85	.36	.57	.50
27	.20	.41	.37	.49
28	.50	.51	.43	.50
29	.23	.42	.35	.48
30	.65	.48	.37	.49
31	.90	.30	.77	.42
32	.72	.45	.37	.49
33	.78	.42	.40	.50
34	.57	.50	.42	.50

ภาคผนวก ค
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

\bar{X}	แทน	คะแนนเฉลี่ย
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

2. หาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

$$S.D = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

S.D	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
N	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่ม

3. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติใช้สูตรการหาอำนาจในการสร้างใหม่ (Coefficient of Reproducibility)

R	=	$1 - (c / nk)$
c	แทน	จำนวนข้อผิดพลาดทั้งหมด
n	แทน	จำนวนตัวอย่างประชากรที่ตอบ
k	แทน	จำนวนข้อความ

4. ทดสอบความแตกต่างของเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย เรื่องขุนช้าง
ขุนแผน ก่อนเรียน และหลังเรียน โดยใช้ t-test แบบ Dependent

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n\sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}$$

$$df = n - 1$$

t แทน ค่าที่พิจารณาใน t-distribution

D แทน ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่

n แทน จำนวนคู่

5. เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้งสามกลุ่ม โดยการ
วิเคราะห์ความแปรปรวน ANOVA

แหล่งตัวแปร	df	ss	MS	F
ระหว่างกลุ่ม	k-1	ss_b	$MS_b = ss_b / (k-1)$	
ภายในกลุ่ม	$(N-1)-(K-1)$ $= (N-K)$	$ss_w = ss_t - ss_b$	$MS_w = ss_w / (n-k)$	$\frac{MS_b}{MS_w}$
ทั้งหมด	(N-1)	ss_t		

SS_t แทน ผลบวกของกำลังสองของส่วนเบี่ยงเบนของคะแนนจากมัธยฐานเลขคณิต

SS_b แทน ผลบวกของกำลังสองของส่วนเบี่ยงเบนระหว่างกลุ่ม

SS_w แทน ผลบวกของกำลังสองของส่วนเบี่ยงเบนภายในกลุ่ม

MS_w แทน ความแปรปรวนภายในกลุ่ม

MS_b แทน ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

ภาคผนวก ง
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย

1. ชื่อ ศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์
 สถานที่ทำงาน สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
 วุฒิการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ นักวิจัยดีเด่น และผลงานวิจัยดีเด่น เรียบเรียงตำราเกี่ยวกับการวิจัย นักวิชาการดีเด่นจาก วปอ.
2. ชื่อ ผศ. ھرรษา ผลาทรร
 สถานที่ทำงาน สถาบันราชภัฏเพชรบุรี จ. เพชรบุรี
 วุฒิการศึกษา กศ.บ , ศศ.ม
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ เป็นผู้สอนวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนภาษาไทย นิเทศ นักศึกษาฝึกสอนวิชาเอกภาษาไทย เขียนตำราการเขียนเพื่อการสื่อสาร เป็นวิทยากร ให้การอบรมการจัดทำแผนการสอน
3. ชื่อ ผ.ศ. วัฒนนา ศรีสัตย์วาทา
 สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
 วุฒิการศึกษา กศ.บ , กศ.ม
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ เป็นผู้สอนวิชาจิตวิทยา เขียนตำราเกี่ยวกับจิตวิทยา วิจารณ์เกี่ยวกับเค้าโครงวิทยานิพนธ์นักศึกษาปริญญาโท
4. ชื่อ นายผจญ สุวรรณวงษ์
 สถานที่ทำงาน สถาบันราชภัฏเพชรบุรี จ. เพชรบุรี
 วุฒิการศึกษา กศ.บ , กศ.ม
 ประสบการณ์หรือความชำนาญ เป็นวิทยากรให้การอบรมการจัดทำแผนการสอน เป็น ผู้นิเทศนักศึกษาฝึกสอนวิชาเอกภาษาไทย เป็นที่ปรึกษาการทำผลงานวิชาการของอาจารย์ 3

5. ชื่อ นางวิไลลักษณ์ นวลละออง
สถานที่ทำงาน โรงเรียนวัดพุทธบูชา กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา กศ.บ , กศ.ม
ประสบการณ์หรือความชำนาญ หัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย ตรวจแผนการสอนของวิชา
ภาษาไทยของโรงเรียน จัดทำแผนการสอนของกลุ่มโรงเรียนมัธยมส่วนกลาง
6. ชื่อ นางบังอร ไช้มุกด์
สถานที่ทำงาน โรงเรียนวัดพระพุทธรูป ๑.เพชรบุรี
วุฒิการศึกษา คบ.
ประสบการณ์หรือความชำนาญ เป็นคณะกรรมการกลั่นกรองผลงาน การขอเลื่อนระดับ
เป็นอาจารย์ 3 เป็นวิทยากรให้การอบรมการจัดทำแผนการสอน เป็นที่ปรึกษาในการทำ
ผลงานทางวิชาการอาจารย์ 2 ระดับ 7 และ อาจารย์ 3
7. ชื่อ นายสุพจน์ ไช้มุกด์
สถานที่ทำงาน โรงเรียนวัดดอนไก่เตี้ย ๑. เพชรบุรี
วุฒิการศึกษา คบ.
ประสบการณ์หรือความชำนาญ เป็นคณะกรรมการกลั่นกรองผลงาน การขอเลื่อนระดับ
เป็นอาจารย์ 3 เป็นวิทยากรให้การอบรมการจัดทำแผนการสอน เป็นที่ปรึกษาในการทำ
ผลงานทางวิชาการอาจารย์ 2 ระดับ 7 และ อาจารย์ 3
8. ชื่อ นางสาวสมนึก ชูปานกลีบ
สถานที่ทำงาน โรงเรียนวัดเพียง ๑. เพชรบุรี
วุฒิการศึกษา ศศ.บ
ประสบการณ์หรือความชำนาญ เป็นคณะกรรมการกลั่นกรองผลงาน การขอเลื่อนระดับ
เป็นอาจารย์ 3 เป็นวิทยากรให้การอบรมการจัดทำแผนการสอน เป็นที่ปรึกษาในการทำ
ผลงานทางวิชาการอาจารย์ 3

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นางสาว บัณฑา ชื่อสกุล แต่งอวบ

ที่อยู่ปัจจุบัน 17 หมู่ 4 ต. ช่างสะพาน อ. เมือง จ. เพชรบุรี 76000

หน้าที่การงานปัจจุบัน อาจารย์ 1 ระดับ 4

สถานที่ทำงาน โรงเรียนวัดพุทธบูชา เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร 10140

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2532 ค.บ. (วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์)

สถาบันราชภัฏเพชรบุรี จ. เพชรบุรี

พ.ศ. 2539 ศษ.ม. (หลักสูตรและการสอน)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช